

STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO- GOSPODARCZEGO KOŚCIERSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO NA LATA 2010-2025

Dokument opracowany przez:

Gdańsk 2015

Spis treści

1. Wprowadzenie.....	5
2. Opis zastosowanej metodologii.....	7
Analiza danych zastanych (desk research).....	7
Ankieta internetowa (CAWI).....	8
Wywiad bezpośredni kwestionariuszowy (PAPI).....	8
Analiza SWOT.....	9
3. Przebieg konsultacji społecznych.....	10
4. Analiza SWOT- wnioski.....	12
5. Zidentyfikowane scenariusze rozwojowe.....	14
6. Wizja Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego.....	17
7. Cel nadrzędny Strategii.....	18
8. Misja Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego.....	19
9. Priorytety działań strategicznych.....	20
10. Cele operacyjne w ramach PRIORYTETU I: Konkurencyjna gospodarka.....	23
11. Cele operacyjne w ramach PRIORYTETU II: Dostępność transportowa i środowisko.....	37
12. Cele operacyjne w ramach PRIORYTETU III: Kapitał ludzki oraz zintegrowane i aktywne społeczeństwo.....	42
13. System realizacji Strategii.....	48
14. Monitoring i ewaluacja Strategii.....	51
15. Źródła finansowania.....	55
16. Zbieżność Strategii z krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi.....	56
Załącznik 1 Diagnoza społeczno-gospodarcza Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego.....	59
Położenie geograficzne.....	59
Gminy Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego.....	61
Rys historyczny.....	62
Czasy prehistoryczne i okres wędrówki ludów.....	62
Okres od średniowiecza do XVIII wieku.....	63
Od okresu zaborów do XX wieku.....	65
Środowisko przyrodnicze.....	67
Krajobraz.....	67
Klimat.....	68
Zasoby wodne.....	69
Fauna i flora.....	70

Lasy	73
Powietrze atmosferyczne	74
Obszary chronione.....	75
Demografia	78
Infrastruktura społeczna	82
Bezpieczeństwo	82
Ochrona zdrowia	85
Pomoc społeczna.....	87
Gospodarka mieszkaniowa.....	89
Kultura, sport.....	91
Szkolnictwo.....	94
Turystyka	99
Walory przyrodnicze.....	99
Atrakcje turystyczne i zabytki.....	100
Wydarzenia i promocja turystyczna regionu.....	103
Infrastruktura turystyczna.....	107
Ruch turystyczny	110
Infrastruktura komunikacyjna	112
Transport drogowy.....	112
Transport kolejowy.....	115
Transport lotniczy.....	115
Infrastruktura techniczna	117
Sieć wodno-kanalizacyjna.....	117
Sieć gazowa	119
Sieć energetyczna	120
Ciepłownictwo	122
ICT.....	122
Gospodarka i rynek pracy.....	124
Ogólny profil gospodarczy obszaru	124
Struktura rodzajowa gospodarki	125
Struktura zatrudnienia i bezrobocie	129
Załącznik 2 Wyniki przeprowadzonych badań	134
Wyniki ankiety CAWI	134
Wyniki ankiety PAPI.....	140

Załącznik 3 Narzędzia badawcze	145
Kwestionariusz ankiety CAWI dla wójtów i burmistrzów	145
Kwestionariusz ankiety PAPI	150
Konsultacje społeczne – formularz.....	154
Załącznik 4 Ankieta ewaluacyjna (wzór).....	155
Spis rysunków	158
Spis wykresów	159
Spis tabel	161

1. Wprowadzenie

Jednym z wyzwań, jakie niesie za sobą nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej na lata 2014-2020 jest wspieranie rozwoju obszarów funkcjonalnych. Programowanie rozwoju przyjmuje coraz wyraźniej charakter terytorialny, wskazujący na potrzebę współpracy w celu realizacji zamierzeń rozwojowych. Wymagana jest identyfikacja wyodrębnionych terytorialnie obszarów, charakteryzujących się powiązaniem w sferze społecznej, gospodarczej i środowiskowej oraz opracowanie dla nich stosownych strategii rozwoju. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego swoim zasięgiem obejmuje gminy powiatu kościerskiego:

- Gminę Dziemiany,
- Gminę Karsin,
- Gminę Kościerzyna,
- Gminę Liniewo,
- Gminę Lipusz,
- Gminę Miejską Kościerzyna,
- Gminę Nowa Karczma,
- Gminę Stara Kiszewa.

Kościerski Obszar Funkcjonalny został utworzony w celu realizacji ponadlokalnych, wspólnych działań rozwojowych, wychodzących poza granice jednej gminy. Jego głównym zadaniem jest przygotowanie i realizacja wspólnych przedsięwzięć samorządów lokalnych w oparciu o zasoby własne, jak i pojawiające się różnorodne możliwości wsparcia zewnętrznego.

Niniejszy dokument określa potencjał, kierunki i perspektywy rozwoju dla całego obszaru funkcjonalnego. Szeroki charakter wyników opracowania umożliwia członkom obszaru funkcjonalnego nie tylko realizację wspólnych projektów, ale także aplikację o dofinansowanie zewnętrzne. Opracowanie dostarcza konkretnych informacji, jakie działania należy podjąć, w tym w ramach współpracy członków Partnerstwa oraz innych partnerów społeczno-gospodarczych, mieszkańców, przedstawicieli sektora pozarządowego, aby w perspektywie do 2025 roku doprowadzić do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej na terenie obszaru funkcjonalnego, z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju.

Realizacja strategii wymaga dobrze zaplanowanej współpracy i koordynacji działań prac samorządów terytorialnych, przyczyniając się do maksymalizacji efektów ponoszonych nakładów ze środków publicznych. Strategia została przygotowana w wyniku współdziałania samorządów KOF z ekspertami zewnętrznymi, natomiast w procesie tworzenia dokumentu zastosowano metodę konsultacji i partycypacji społecznej.

2. Opis zastosowanej metodologii

Analiza danych zastanych (desk research)

Jest to metoda badań społecznych, która zakłada szczegółową analizę istniejących już i dostępnych danych. W jej wyniku następuje scalanie, przetwarzanie i analiza danych rozproszonych dotychczas wśród rozmaitych źródeł. Analiza danych zastanych zapewnia zdobycie informacji, które można otrzymać drogą analizy opracowań i ekspertyz.

Podczas tworzenia dokumentu członkowie zespołu badawczego bazowali na następujących dokumentach:

- *Analiza dostępności transportowej Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego w latach 2014-2020,*
- *Diagnoza rozwoju przedsiębiorczości powiatu kościerskiego,*
- *Kościerzyna. Zarys dziejów miasta do 1939 roku, pod red. Kallasa M., Toruń 1994 r.,*
- *Plan Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego na lata 2015-2025 dla powiatu kościerskiego,*
- *Pradzieje Pomorza, Kostrzewski J., Wrocław 1966 r.,*
- *Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Kościerskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2012-2015,*
- *Raport z ewaluacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Ziemi Kościerskiej za rok 2013,*
- *Strategia rozwoju przedsiębiorczości w kontekście zarządzania zmianą gospodarczą w powiecie kościerskim na lata 2014-2020,*
- *Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Ziemi Kościerskiej na lata 2010-2025, Diagnoza Sytuacji Wyjściowej,*

a także na:

- danych udostępnianych przez Główny Urząd Statystyczny,
- danych zamieszczonych na Kaszubskim Portalu Internetowym (<http://kaszuby.info.pl/>),
- danych zamieszczonych na oficjalnej stronie internetowej powiatu kościerskiego (<http://www.powiatkoscierski.pl/>),
- danych zamieszczonych na portalu informacyjno-edukacyjnym „Natura 2000 a turystyka” (<http://natura2000.org.pl/>),

- danych zamieszczonych na stronie internetowej <http://studiujwkoscierzynie.pl/>,

Uzasadnienie zastosowania techniki badawczej:

Analiza desk research wolna jest od większości obciążeń charakterystycznych dla badań reaktywnych takich jak efekt ankieterski. Pozwala tym samym na uzyskanie wysoce obiektywnych informacji. Ponadto stanowi doskonały wstęp do dalszych badań. Wyniki uzyskane w trakcie analizy desk research posłużyły bowiem do realizacji dalszych etapów badania przede wszystkim nakierowując zespół badawczy na pewne konkretne problemy, które były wyjaśniane w wyniku realizacji badań reaktywnych.

Ankieta internetowa (CAWI)

Ankieta CAWI polega na umieszczeniu kwestionariusza na stronie internetowej tak, aby był dostępny z poziomu przeglądarki internetowej. Uczestnicy badania otrzymali drogą mailową zaproszenie do udziału w badaniu. W zaproszeniu znajdował się specjalnie wygenerowany link do ankiety. Respondenci wypełniali ankietę z poziomu strony www, co zapewniło im pełną anonimowość.

Populacja badana: mieszkańcy Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Dobór próby: celowy.

Liczba wywiadów: 18.

Uzasadnienie zastosowania techniki badawczej:

Zastosowanie ankiety internetowej, oferującej pełną anonimowość, pozwoliło na uzyskanie pełniejszych informacji na temat zagadnień poruszanych w badaniu, a zwłaszcza na pytania delikatnej natury, na które respondenci niechętnie udzielają odpowiedzi, gdy mają kontakt z ankieterem.

Wywiad bezpośredni kwestionariuszowy (PAPI)

Badanie bezpośrednie z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety jest najbardziej popularną techniką zbierania danych wśród metod ilościowych. Polega na zbieraniu informacji przy pomocy standaryzowanego kwestionariusza ankiety. Pytania zawarte w kwestionariuszu zostały opracowane na podstawie problemów badawczych. Badanie ankietowe charakteryzuje

się dużym wskaźnikiem responsu, niskimi kosztami przeprowadzenia i dużą szybkością analizowania danych.

Populacja badana: mieszkańcy Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Dobór próby: przypadkowy.

Liczebność próby: 713.

Uzasadnienie zastosowania techniki badawczej:

Badanie PAPI charakteryzuje się dużym wskaźnikiem responsu, bowiem ankieter kontaktuje się z respondentem osobiście, dzięki czemu łatwiej jest mu uzyskać zgodę na udzielenie wywiadu, niskimi kosztami przeprowadzenia i dużą szybkością analizowania danych. Z uwagi na terenowy charakter PAPI jest bardzo skuteczne w przypadku badań kategorii osób trudnodostępnych - ankieter ma możliwość poszukiwania interesujących go respondentów poprzez wizytacje w kilku miejscach, na przykład w mieszkaniach budynku.

Analiza SWOT

Jest to ocena silnych i słabych stron danego obiektu/obszaru na tle szans i zagrożeń ze strony otoczenia. Jej nazwa pochodzi od pierwszych liter rozpatrywanych grup czynników: strengths – silne strony, weaknesses – słabości, opportunities – szanse, threats – zagrożenia. Punkt wyjścia dla analizy stanowią atuty i słabości, które bada się w odniesieniu do szans. Do przeprowadzenia analizy SWOT zostały wykorzystane informacje zgromadzone podczas analizy danych zastanych oraz wywiadów CAWI i PAPI.

Próba badawcza: przeprowadzona została jedna analiza SWOT.

Uzasadnienie zastosowania techniki badawczej

Zastosowanie analizy SWOT pozwala na określenie potencjału realizowanych projektów i na obranie najlepszej strategii działania podczas realizowania przyszłych projektów systemowych. Jest to metoda kompleksowa, pozwalająca na łatwe przejście od etapu analizy strategicznej do etapu planowania strategicznego.

3. Przebieg konsultacji społecznych

W celu jak największego uspołecznienia procesu aktualizacji Strategii konsultacje społeczne przeprowadzone zostały we wszystkich gminach powiatu kościerskiego. Zestawienie spotkań w ramach konsultacji społecznych zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1 Zestawienie spotkań w ramach konsultacji społecznych

Lp.	Data przeprowadzenia spotkania	Miejsce przeprowadzenia spotkania	Liczba uczestników
1.	11.05.2015 r.	Gmina Lipusz	6 osób
2.	12.05.2015 r.	Gmina Dziemiany	8 osób
3.	13.05.2015 r.	Gmina Liniewo	5 osób
4.	14.05.2015 r.	Gmina Nowa Karczma	19 osób
5.	15.05.2015 r.	Gmina Stara Kiszewa	7 osób
6.	19.05.2015 r.	Gmina Karsin	9 osób
7.	19.05.2015 r.	Gmina Kościerzyna	17 osób
8.	21.05.2015 r.	Miasto Kościerzyna	11 osób

Źródło: Opracowanie własne na podstawie list obecności.

Konsultacje prowadzone były w formie warsztatów i opierały się zarówno na prezentacji wyników badań, jak również na dyskusji na temat problemów i potrzeb poszczególnych gmin powiatu kościerskiego. Celem konsultacji było zapoznanie uczestników z dotychczasowym przebiegiem prac nad aktualizacją Strategii, a także poznanie oczekiwań i propozycji działań w Kościerskim Obszarze Funkcjonalnym do roku 2025.

W konsultacjach udział wzięły łącznie 82 osoby. Byli to mieszkańcy, przedsiębiorcy, przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz instytucji publicznych z poszczególnych gmin powiatu kościerskiego.

Spotkania konsultacyjne przebiegały w następującym porządku:

- Rozpoczęcie spotkania;
- Wprowadzenie – założenia aktualizacji Strategii;
- Prezentacja wniosków z przeprowadzonych badań;

- Wypełnianie przez uczestników formularza – mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia dla powiatu kościerskiego;
- Wypełnianie przez uczestników formularza – uwagi dotyczące projektu Strategii;
- Dyskusja na temat strategicznych kierunków działań;
- Pytania zadawane przez uczestników spotkania;
- Zakończenie spotkania.

Uczestnicy konsultacji społecznych zapoznali się z wynikami badań przeprowadzonych przez Wykonawcę. Mieli także okazję do wyrażenia opinii na temat treści powstałego dokumentu, jak również zgłaszania uwag do projektu Strategii. Dyskusja dotyczyła przede wszystkim kierunków rozwoju oraz działań, jakie powinny być zrealizowane w najbliższych latach.

Wszyscy uczestnicy otrzymali do wypełnienia dwa formularze – w pierwszym należało wpisać mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia dla powiatu kościerskiego, w drugim zaś uwagi i sugestie w kontekście zmian treści dokumentu. Na życzenie uczestników formularze wysyłano do wypełnienia drogą elektroniczną.

4. Analiza SWOT- wnioski

Poniższa Analiza SWOT stanowi podsumowanie diagnozy społeczno-gospodarczej (Załącznik 1), jak również konsultacji społecznych.

Tabela 2 Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Walory przyrodnicze sprzyjające rozwojowi turystyki i rekreacji ➤ Położenie w centralnej części regionu ➤ Korzystna sytuacja demograficzna ➤ Bardzo wysoki odsetek obszarów chronionych, co pozytywnie wpływa na atrakcyjność turystyczną regionu ➤ Dziedzictwo kulturowe materialne i niematerialne ➤ Potencjał medyczny Ziemi Kościerskiej ➤ Położenie geograficzne ➤ Aktywność obywatelska mieszkańców ➤ Wypracowane formy kontaktu pomiędzy samorządami powiatu – członkami Partnerstwa ➤ Duże zasoby drewna ➤ Organizowane wydarzenia i imprezy o charakterze sportowym i kulturalnym ➤ Działalność Inkubatora Przedsiębiorczości w Kościerzynie ➤ Dobrze rozwinięta baza sportowo-rekreacyjna ➤ Wysoki poziom bezpieczeństwa ➤ Duży udział osób w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym na rynku pracy 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Niewystarczająca liczba całorocznych miejsc noclegowych dla turystów ➤ Słaba dostępność Ziemi Kościerskiej w odniesieniu do Trójmiasta ➤ Niedostateczna liczba i częstotliwość połączeń komunikacji publicznej ➤ Zły stan infrastruktury drogowej ➤ Zbyt mała liczba chodników i ścieżek rowerowych ➤ Wysoki, lecz stabilny poziom bezrobocia ➤ System kształcenia niedostosowany do potrzeb rynku pracy ➤ Brak wspólnej oferty turystycznej ➤ Nieskuteczna promocja gospodarcza i turystyczna obszaru (szczególnie w Internecie) ➤ Ograniczony dostęp do usług medycznych ➤ Nierówny rozwój gmin pod względem turystycznym ➤ Niewykorzystany potencjał organizacji pozarządowych ➤ Obszary chronione uniemożliwiające rozwój przemysłu ➤ Ograniczony dostęp do Internetu szerokopasmowego na obszarach wiejskich ➤ Brak dużych zakładów pracy stanowiących potencjalne miejsce pracy dla mieszkańców ➤ Brak rozpoznawalnej marki obszaru funkcjonalnego ➤ Niski stopień uzbrojenia terenów inwestycyjnych

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Niski średni odsetek ludności korzystającej z infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej ➤ Zanieczyszczenie powietrza ➤ Słabe lub średnie warunki glebowe
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Poprawa stanu środowiska spowodowana inwestycjami infrastrukturalnymi ➤ Możliwość pozyskania środków unijnych z okresu programowania na lata 2014-2020 ➤ Projekt „Kościerskie Strefy Aktywności Gospodarczej – przygotowanie dokumentacji strategicznej i techniczno-kosztorysowej” ➤ Rosnący popyt na produkty regionalne, ekologiczne i tradycyjne ➤ Możliwość rozwoju oferty opartej o lecznictwo i rehabilitację ➤ Możliwość rozwoju przedsięwzięć w zakresie energii odnawialnej ➤ Tworzenie klimatu sprzyjającego przedsiębiorczości ➤ Rozwój szkolnictwa zawodowego ➤ Rozwój infrastruktury turystycznej ➤ Uruchomienie Pomorskiej Kolei Metropolitalnej ➤ Pozyskanie nowych inwestorów ➤ Predyspozycje do rozwoju agroturystyki i rolnictwa ekologicznego 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Odływ młodych i dobrze wykształconych ludzi do innych ośrodków miejskich w Polsce i za granicą ➤ Ukierunkowanie polityki regionalnej na obszary metropolitarne ➤ Wzrastający poziom zadłużenia samorządów wynikający z ogólnopolskiej tendencji ➤ Intensyfikacja negatywnych zjawisk społecznych (alkoholizm, narkomania, przemoc w rodzinie) ➤ Zaniechanie działań ukierunkowanych na budowę marki powiatu kościerskiego ➤ Powstawanie kolejnych sklepów wielkopowierzchniowych ➤ Starzenie się społeczeństwa ➤ Spowolnienie wzrostu gospodarczego kraju ➤ Silna konkurencja w sektorze turystyki ze strony innych regionów Polski ➤ Niska atrakcyjność Ziemi Kościerskiej dla inwestorów zewnętrznych ➤ Utrudnienia dla rozwoju gospodarczego spowodowane restrykcyjnymi przepisami dotyczącymi ochrony przyrody

Źródło: Opracowanie własne.

5. Zidentyfikowane scenariusze rozwojowe

Na podstawie przeprowadzonej analizy SWOT, a także badania zależności występujących między uwarunkowaniami wewnętrznymi i zewnętrznymi (zarówno pozytywnymi, jak i negatywnymi) zidentyfikowane zostały cztery możliwe scenariusze rozwojowe Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego nawiązujące do scenariuszy rozwojowych Ziemi Kościerskiej, tj.:

- a) Umiarkowany rozwój – scenariusz wykorzystanych szans;
- b) Stabilizacja – scenariusz przewagi negatywnych czynników zewnętrznych;
- c) Drenaż, marginalizacja – scenariusz niewykorzystanych szans;
- d) Regres – scenariusz porażki.

Tabela 3 Zidentyfikowane scenariusze rozwojowe KOF

	Przewaga szans nad zagrożeniami Sprzyjające otoczenie zewnętrzne	Przewaga zagrożeń nad szansami Niesprzyjające otoczenie zewnętrzne
SUKCES (wykorzystanie silnych stron i ograniczenie słabości KOF) Aktywna i skuteczna polityka wewnętrzna – prorozwojowa	Umiarkowany rozwój Wykorzystanie szans przy sprzyjających czynnikach zewnętrznych, co powoduje ogólną poprawę stanu gospodarki oraz jakości życia na terenie KOF)	Stabilizacja Nieprzychylny warunki zewnętrzne nie pozwalają na osiągnięcie oczekiwanych rezultatów, mimo racjonalnej i skutecznej polityki rozwojowej
PORAŻKA (niewykorzystanie czynników przewagi, brak ograniczenia słabości KOF) Brak aktywności w zakresie polityki wewnętrznej lub brak skuteczności podejmowanych działań związanych z wykorzystaniem szans rozwojowych	Drenaż, marginalizacja Niewykorzystanie szans rozwojowych przy jednoczesnym rozwoju otoczenia zewnętrznego przyczynia się do odpływu kapitału, zasobów ludzkich, a także ograniczenia potencjału gospodarki, a to w konsekwencji skutkuje emigracją i pogorszeniem się jakości życia mieszkańców	Regres Brak sposobności wykorzystania możliwości rozwojowych oraz niemożność ucieczki na zewnątrz wpływa na wzrost bezrobocia i w konsekwencji na obniżenie jakości życia

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy SWOT i „Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Ziemi Kościerskiej na lata 2010-2025”.

Zastosowanie różnorodnych technik badawczych umożliwiło także wyodrębnienie najważniejszych obszarów problemowych KOF, które wpłynąć by mogły na realizację niepożądanych scenariuszy. Poprawa sytuacji w tych obszarach wymaga realizacji odpowiednich działań, które powinny mieć charakter priorytetowy. W tym celu wyróżniono kierunki rozwoju KOF, stanowiące odpowiedź na zdiagnozowane problemy. Kierunki te znajdują odzwierciedlenie w celach strategicznych i operacyjnych, a uwzględnienie ich

w działaniach finalnie doprowadzi do rozwoju społeczno-gospodarczego Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego. W niektórych przypadkach jeden kierunek rozwoju stanowi odpowiedź na kilka obszarów problemowych.

Tabela 4 Obszary problemowe i kierunki rozwoju KOF

OBSZAR PROBLEMOWY	KIERUNEK ROZWOJU
Ograniczona aktywność społeczności lokalnej	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozwój społeczeństwa obywatelskiego ➤ Inwestycje w infrastrukturę społeczną ➤ Udoskonalenie oferty kulturalnej, rekreacyjno-sportowej i edukacyjnej ➤ Zapobieganie zjawisku wykluczenia społecznego ➤ Działania na rzecz rozwoju instytucjonalnego oraz współpracy międzysektorowej ➤ Organizacja atrakcyjnych inicjatyw społecznych
Wymagająca inwestycji infrastruktura techniczna i drogowa	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej i drogowej ➤ Poprawa efektywności energetycznej ➤ Wsparcie rozwoju odnawialnych źródeł energii
Niewykorzystany w pełni potencjał turystyczny	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kształtowanie oferty turystycznej obszaru funkcjonalnego ➤ Zachowanie wysokiej jakości środowiska i walorów przyrodniczych ➤ Rozbudowa i modernizacja infrastruktury turystycznej ➤ Współpraca z instytucjami i przedsiębiorstwami działającymi na rynku usług turystycznych
Niedostateczna liczba połączeń komunikacji publicznej	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Organizacja i konsultacja wspólnej polityki publicznego transportu zbiorowego ➤ Zwiększenie liczby i częstotliwości połączeń komunikacji publicznej
Zbyt mała rola organizacji pozarządowych w kreowaniu działań na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Intensyfikacja współpracy międzysektorowej ➤ Zlecenie realizacji zadań publicznych organizacjom pozarządowym ➤ Zapewnienie warunków sprzyjających powstawaniu nowych organizacji pozarządowych
Brak rozpoznawalnej marki Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego wśród inwestorów i turystów	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Poprawa atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej ➤ Współpraca sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego na rzecz wspólnej promocji turystycznej i gospodarczej ➤ Zwiększenie nakładów na promocję
Niedostateczna liczba funkcjonujących przedsiębiorstw	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Poprawa atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej ➤ Budowanie nowego profilu gospodarczego – pobudzanie lokalnej przedsiębiorczości z wykorzystaniem lokalnych zasobów oraz wsparcie rozwoju kluczowych branż gospodarki, tj. turystyki, budownictwa, handlu, rolnictwa ekologicznego, przemysłu drzewnego i meblarskiego, sektora usług

	<p>medycznych, rehabilitacyjnych i opieki nad osobami starszymi, branży rolno-spożywczej, usług</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej i drogowej ➤ Utworzenie Kościerskich Stref Aktywności Gospodarczej
Wysokie bezrobocie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dostosowanie rodzajów i form kształcenia do potrzeb gospodarczych i społecznych obszaru funkcjonalnego ➤ Wzmacnianie kompetencji mieszkańców ➤ Koordynacja współpracy pomiędzy nauką a biznesem ➤ Wsparcie osób bezrobotnych lub biernych zawodowo na rynku pracy
Zanieczyszczenie środowiska naturalnego, w tym zwłaszcza powietrza atmosferycznego	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wzrost wykorzystania o odnawialnych źródeł energii ➤ Likwidacja niskiej emisji, Zwiększenie efektywności energetycznej i zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego ➤ Uporządkowanie gospodarki odpadami ➤ Ochrona obszarów cennych przyrodniczo i turystycznie

Źródło: Opracowanie własne.

6. Wizja Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego

Sformułowana w ramach Strategii wizja jest pewną projekcją przyszłości, do jakiej dąży samorząd i społeczność lokalna. Wizja rozwoju obszaru funkcjonalnego opisuje pożądany stan docelowy w perspektywie najbliższych kilkunastu lat, biorąc pod uwagę kontekst możliwości ekonomicznych i społecznych. Wizja uwzględnia zarówno istniejące i przewidywane potrzeby mieszkańców obszaru, jak również uwarunkowania globalne, krajowe i regionalne.

Wizja stanowi formę deklaracji o charakterze politycznym, w sformułowaniu której istotną rolę odegrały przeprowadzone analizy oraz konsultacje społeczne.

WIZJA KOŚCIERSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO W ROKU 2025:

Kościerski Obszar Funkcjonalny to miejsce intensywnego rozwoju społeczno-gospodarczego, które wyróżnia:

- **Innowacyjna i zdywersyfikowana gospodarka, wykorzystująca lokalne zasoby i potencjały,**
- **Bogata oferta turystyczna, bazująca na unikalnych walorach przyrodniczo-krajobrazowych i dziedzictwie kulturowym,**
- **Rozwinięta infrastruktura techniczna i komunikacyjna oraz sprawny system transportu zbiorowego,**
- **Silna integracja społeczności lokalnej oraz przedsiębiorczy mieszkańcy, aktywnie uczestniczący w życiu społecznym,**
- **Czyste środowisko i racjonalne wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych,**
- **Atrakcyjna oferta spędzania czasu wolnego dla mieszkańców, a także szerokie możliwości rozwoju,**
- **Intensywna i efektywna współpraca pomiędzy partnerami Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz aktywnie działające organizacje pozarządowe.**

Warunkiem osiągnięcia założonej wizji rozwojowej jest zintensyfikowane współdziałanie jak największej liczby podmiotów z Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego w różnych obszarach jej funkcjonowania. Do osiągnięcia sukcesu rozwojowego konieczna jest współpraca, aktywność społeczna i dialog. W realizacji działań służących osiągnięciu wizji nie można pominąć mieszkańców, stanowiących najważniejszy zasób Ziemi Kościerskiej.

7. Cel nadrzędny Strategii

Cel nadrzędny (*overall objective*) stanowi wizję obszaru, do osiągnięcia którego dąży się w trakcie realizacji Strategii, przy czym wizja ta musi zostać ujęta w sposób możliwy do skwantyfikowania.

Z punktu widzenia poszczególnych działań i projektów cel nadrzędny jest odniesieniem bieżących działań do perspektywy znacznie szerszej, prezentując w jaki sposób podejmowane działania przybliżają realizację celu głównego.

CEL NADRZĘDNY STRATEGII ROZWOJU SPOŁECZNO- GOSPODARCZEGO KOŚCIERSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO NA LATA 2010-2025

Podniesienie jakości życia mieszkańców Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez:

- **Zwiększenie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki lokalnej**
- **Poprawę dostępności komunikacyjnej i spójności wewnętrznej obszaru oraz wysoką jakość przestrzeni publicznej**
- **Podniesienie aktywności mieszkańców Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego**
- **Poprawę stanu środowiska naturalnego**

Istotne jest założenie, iż cel ten realizowany będzie w oparciu o zasadę zrównoważonego rozwoju społeczeństwa i gospodarki z uwzględnieniem poszanowania środowiska naturalnego.

8. Misja Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego

Misja jest krótkim, syntetycznym określeniem docelowego kierunku rozwoju ze sprecyzowaniem nadrzędnych wartości, które będą przestrzegane. Misja zapowiada ogólny trend rozwojowy, zgodny z oczekiwaniami wszystkich zainteresowanych podmiotów. Określa również priorytety w działaniach na rzecz zaspokojenia potrzeb mieszkańców i ujmuje główne, planowane kierunki działania.

MISJA KOŚCIERSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO

Misją samorządów tworzących Kościerski Obszar Funkcjonalny jest podejmowanie wspólnych działań na rzecz dynamicznego rozwoju społeczno-gospodarczego przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju oraz wykorzystaniu lokalnych zasobów i potencjału, co bezpośrednio wpłynie na poprawę jakości życia mieszkańców gmin wchodzących w skład obszaru.

Misja odpowiada na obecne i przyszłe wyzwania Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego. Misją samorządów tworzących Kościerski Obszar Funkcjonalny jest realizacja polityki ukierunkowanej na zapewnienie warunków sprzyjających rozwojowi społecznemu i gospodarczemu. Wykorzystanie istniejącego potencjału przyrodniczego oraz społeczno-gospodarczego pozytywnie wpłynie na jakość i warunki życia mieszkańców obszaru funkcjonalnego.

9. Priorytety działań strategicznych

Osiągnięciu wizji obszaru funkcjonalnego służą wyznaczone priorytety, cele strategiczne i cele operacyjne. Spójność dokumentu zapewnia jego struktura zbudowana w oparciu o elementy składowe wzajemnie sobie podległe w hierarchii ważności. Priorytety i cele strategiczne mają charakter ogólny, służą określeniu pożądanego stanu i procesów rozwojowych. Są to kluczowe obszary działania, wynikające przede wszystkim ze zidentyfikowanych w fazie przygotowania dokumentu problemów, których rozwiązanie ma kluczowe znaczenie dla osiągnięcia stanu docelowego.

PRIORYTETY ROZWOJOWE STRATEGII ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO KOŚCIERSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO NA LATA 2010-2025

PRIORYTET I:

KONKURENCYJNA GOSPODARKA

PRIORYTET II:

DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWA I ŚRODOWISKO

PRIORYTET III:

KAPITAŁ LUDZKI ORAZ ZINTEGROWANE I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO

Do wyżej wymienionych priorytetów przypisano cele strategiczne, czyli cel działań w danym priorytecie. Wyodrębniono także szereg celów operacyjnych, które wskazują kierunki postępowania na drodze osiągnięcia pożądanego rezultatu celów strategicznych. Następnie do każdego celu szczegółowego (operacyjnego) przypisano konkretne zadania o charakterze operacyjnym.

Poszczególne projekty realizowane na rzecz realizacji celów strategicznych oraz osiągnięcia wizji, powinny wpisywać się w jeden lub kilka celów operacyjnych określonych dla każdego priorytetu rozwoju. Rezygnacja z działań w jednym z obszarów priorytetowych lub celów może negatywnie wpłynąć na osiągnięcie wizji i misji obszaru.

Tabela 5 Schemat priorytetów i celów Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2010-2025

WIZJA STRATEGII		
MISJA STRATEGII		
PRIORYTET I Konkurencyjna gospodarka	PRIORYTET II Dostępność transportowa i środowisko	PRIORYTET III Kapitał ludzki oraz zintegrowane i aktywne społeczeństwo
CEL STRATEGICZNY I Poprawa konkurencyjności gospodarki lokalnej	CEL STRATEGICZNY II Poprawa dostępności transportowej i ochrona środowiska	CEL STRATEGICZNY III Wzmacnianie kompetencji, integracja lokalnej społeczności i aktywizacja mieszkańców
Cel operacyjny 1.1. Wzmacnianie potencjału turystycznego	Cel operacyjny 2.1. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej	Cel operacyjny 3.1. Poprawa sytuacji na lokalnym rynku pracy
Cel operacyjny 1.2. Podniesienie atrakcyjności oferty inwestycyjnej	Cel operacyjny 2.2. Stworzenie spójnego systemu transportu zbiorowego	Cel operacyjny 3.2. Efektywne wykorzystywanie środków przeznaczonych na pomoc społeczną oraz prowadzenie polityki senioralnej
Cel operacyjny 1.3. Rozwój przedsiębiorczości lokalnej i wzrost poziomu innowacyjności przedsiębiorstw (w tym gospodarstw rolnych)	Cel operacyjny 2.3. Wzrost poziomu dostępu do infrastruktury technicznej	Cel operacyjny 3.3. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego oraz współpracy międzysektorowej
Cel operacyjny 1.4. Zapewnienie wysokiego poziomu wsparcia dla przedsiębiorstw (w tym gospodarstw rolnych) i wzrost poziomu kooperacji	Cel operacyjny 2.4. Poprawa efektywności energetycznej i rozwój OZE	Cel operacyjny 3.4. Wspieranie integracji społecznej i zwiększenie atrakcyjności oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców
Cel operacyjny 1.5. Spójna promocja turystyczna i gospodarcza	Cel operacyjny 2.5. Zachowanie walorów przyrodniczych	Cel operacyjny 3.5. Poprawa jakości i dostępności opieki medycznej, rehabilitacyjnej i uzdrowiskowej
Cel operacyjny 1.6. Rewitalizacja przestrzenna i społeczna		Cel operacyjny 3.6. Rozwój szkolnictwa zawodowego oraz szkolnictwa na szczeblu podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym
		Cel operacyjny 3.7.

		Rozwój i upowszechnianie opieki przedszkolnej
--	--	--

Źródło: Opracowanie własne.

10. Cele operacyjne w ramach PRIORYTETU I: Konkurencyjna gospodarka

Cel strategiczny priorytetu Konkurencyjna gospodarka to:

Poprawa konkurencyjności gospodarki lokalnej

Konkurencyjna gospodarka w warunkach wolnego handlu i swobodnego przepływu czynników wytwórczych może relatywnie szybko wzrastać i rozwijać się w długim okresie czasu. Konkurencyjność oznacza również zdolność do osiągnięcia sukcesu w gospodarczej rywalizacji. Rolą władz samorządowych będzie wspieranie działań determinujących konkurencyjność gospodarki Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Ze względu na położenie geograficzne, walory przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe szczególną rolę w tym procesie będzie odgrywała branża turystyczna. Aktywność w ramach tego celu będzie ukierunkowana także na pobudzanie lokalnej przedsiębiorczości, wsparcie rozwoju kluczowych branż gospodarki i działań proinwestycyjnych.

Procesowi budowy konkurencyjnej gospodarki powinna towarzyszyć współpraca z przedsiębiorstwami i fachowymi instytucjami. Rezultatem wspólnych działań będzie zarówno wsparcie rozwoju innowacyjnych rozwiązań, jak i przedsięwzięć wykorzystujących lokalne zasoby.

Współczesne tendencje w gospodarce wskazują na rosnącą rywalizację regionów w staraniach o przyciągnięcie inwestorów oraz turystów, a efekty globalizacji spowodują dalsze nasilanie tego trendu. Niezbędne jest zatem przeprowadzenie zintegrowanych i skutecznych działań w zakresie promocji turystycznej i gospodarczej.

Cel operacyjny 1.1

Wzmacnianie potencjału turystycznego

Kierunki działań:

- Budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej, m.in. ścieżek rowerowych i pieszych, szlaków turystycznych, kąpielisk, przystani żeglarskich, pomostów, oznakowania;
- Wsparcie działań Lokalnej Organizacji Turystycznej „Serce Kaszub”;
- Poprawa stanu obiektów i obszarów zabytkowych znajdujących się na terenie Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego;

- Wprowadzenie systemu ulg i zachęt dla przedsiębiorstw działających na rynku usług turystycznych;
- Budowa i modernizacja całorocznych obiektów noclegowych;
- Współpraca pomiędzy podmiotami sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego na rzecz identyfikacji i kreacji wspólnych produktów turystycznych;
- Wspieranie rozwoju turystyki aktywnej i biznesowej;
- Tworzenie ofert pakietowych wykorzystujących walory i atrakcje turystyczne obszaru;
- Organizacja imprez o potencjale turystycznym oraz zintegrowanie kalendarza imprez i wydarzeń;
- Tworzenie nowych produktów turystycznych i kulturowych w oparciu o tradycje Ziemi Kościerskiej;
- Wdrożenie Systemu Informatycznego Wsparcia Biznesu i Obsługi Turystycznej;
- Podniesienie standardu i rozbudowa bazy sportowej.

Oczekiwane efekty:

- Powstanie nowych przedsiębiorstw turystycznych zapewniających dodatkowe miejsca pracy;
- Poprawa atrakcyjności turystycznej obszaru;
- Wzrost rentowności branży turystycznej;
- Wzrost liczby turystów korzystających z całorocznej oferty turystycznej;
- Stworzenie całorocznej i kompleksowej oferty turystycznej;
- Poprawa stanu zabytków oraz infrastruktury turystycznej;
- Wzrost liczby obiektów noclegowych na terenie Ziemi Kościerskiej.

W ramach tego celu operacyjnego zaplanowane są konkretne działania.

GMINA STARA KISZEWA

Przygotowanie terenów z przeznaczeniem na rozwój różnych form usług uzdrowiskowych i turystycznych na obszarze kompleksu jezior Wierzchul, Przywłoczno, Czerwonko.

Parametry i dane techniczne dotyczące planowanego działania:

Zadanie obejmuje przygotowanie terenów z przeznaczeniem na rozwój różnych form usług uzdrowiskowych i turystycznych na obszarze kompleksu jezior Wierzchul, Przywłoczno, Czerwonko w zakresie ochrony jakości i czystości jezior poprzez kompleksowe rozwiązanie gospodarki wodno-ściekowej. W tym zakresie niezbędne jest opracowanie koncepcji przedsięwzięcia i dokumentacji projektowej na wykonanie sieci wodociągowej wraz z przyłączami o długości 14 km i sieci kanalizacyjnej, grawitacyjnej i tłocznej wraz z przepompowniami, przykanalikami oraz przyłączami o długości 17 km w obrębach geodezyjnych Olpuch, Ruda i Konarzyny.

GMINA DZIEMIANY

Modernizacja kąpieliska nad Jeziorem Rzuno wraz z terenem do niego przyległym

Parametry i dane techniczne dotyczące planowanego działania:

1. Modernizacja gminnego kąpieliska nad Jeziorem Rzuno wraz z terenem do niego przylegającym w miejscowości Dziemiany.
2. Budowa ścieżki zdrowia wokół Jeziora Rzuno.

Rysunek 1 Ścieżka zdrowia wokół Jeziora Rzuno (konceptcja)

Źródło: Dokumentacja udostępniona przez Zamawiającego.

3. Kompleksowa przebudowa sceny estradowej przy gminnym amfiteatrze w miejscowości Dziemiany.

GMINA LIPUSZ

Wzmocnienie potencjału usług turystycznych gminy Lipusz poprzez budowę kąpieliska w miejscowości Lipusz, utworzenie pracowni edukacyjnej wykorzystania OZE, sieci powiązanych z regionem szlaków turystyki aktywnej oraz strefy usług turystyczno-rekreacyjnych w Lipuszu nad rzeką Wdą

„Uzbrojenie i zagospodarowanie części działki nr 310/9, 310/10, 310/13, 309/2, 309/1, 349 w Lipuszu”

„Przebudowa drogi gminnej na odcinku 1 km w ramach zezwolenia na realizację inwestycji drogowej”

„Zagospodarowanie miejsca kąpieli nad Jeziorem Skrzyńki Duże”

„Projekt przebiegu szlaków pieszo-rowerowych na terenie gminy Lipusz”

„Projekt zielonego „punktu kontrolnego” – stałej trasy marszu na orientację”

Podniesienie standardu i rozbudowa bazy sportowej – Rozbudowa kompleksu sportowo-oświatowego w Lipuszu (utworzenie młodzieżowego ośrodka szkoleniowego)

Na bazie istniejącej bazy sportowej w Lipuszu (hala sportowa, boiska, korty) można utworzyć młodzieżowy ośrodek szkoleniowy sportu. Konieczna jest rozbudowa i modernizacja już istniejącej infrastruktury. Przyczyni się to do rozwoju turystyki kwalifikowanej w zakresie organizacji obozów sportowych. Daje także możliwość wykorzystania potencjału wykwalifikowanej kadry instruktorów różnych dziedzin sportu (np. piłka nożna, lekka atletyka, tenis ziemny).

GMINA KARSIN

Budowa ścieżek pieszo-rowerowych na terenie Gminy Karsin

Parametry i dane techniczne dotyczące planowanego działania

Ścieżka rowerowa Karsin -Wiele będzie poprowadzona poza pasem drogi powiatowej w bezpośrednim sąsiedztwie pasa drogowego. Całkowita planowana długość ciągu wynosi około 2800 m.

Drugim elementem tego zadania jest opracowanie Programów Funkcjonalno-Użytkowych dla dwóch tras:

- ścieżki rowerowej (pieszo-rowerowej, trasy do narciarstwo biegowego) wokół Jeziora Wieliewskiego o długości około 7,0 km
- ścieżki rowerowej Wiele –Przytarnia (po drodze gminnej, powiązanej z planowaną budową wieży widokowej w Przytarnia) o długości około 3,0 km (połączenie z ewentualną ścieżką wokół jezior Wdzydzkich).

Budowa wieży widokowej wraz z niezbędną infrastrukturą

Parametry i dane techniczne dotyczące planowanego działania

- wysokość wieży widokowej max. 40 m,
- budynek wolnostojący do obsługi ruchu turystycznego (pożądane funkcje: toalety, pomieszczenia gospodarcze , izba wystawowa, punkt gastronomiczny , punkt sprzedaży pamiątek;
- budowa linii energetycznej do projektowanej infrastruktury;
- budowa drogi dojazdowej, parkingu i ciągów pieszo-jezdnych;
- budowa oświetlenia terenu i monitoringu (kamery on-line);
- budowa ogrodzenia;
- urządzenie zieleni.

GMINA KOŚCIERZYNA

Budowa ogólnodostępnej przystani jachtowej na jeziorze Jelenie we Wdzydzach oraz alei spacerowej do Muzeum Kaszubskiego Parku Etnograficznego im. Teodory i Izzydora Gulgowskich we Wdzydzach.

Będzie to ogólnodostępna przystań jachtowa na jeziorze Jelenie w formie pomostu umieszczonego wzdłuż brzegu o długości ok. 150 m i szerokości ok. 3 m. Pomost palowany mechanicznie ma służyć do publicznego cumowania jachtów, możliwości odbierania nieczystości stałych z jachtów, możliwości odbierania – wypompowania nieczystości płynnych z jednostek pływających. Pomost wyposażony będzie w przyłącza energetyczne i wodociągowe dla cumujących jednostek. Na terenie przewidzianym pod inwestycje należy przewidzieć postawienie zadaszonych, z możliwością zamykania, śmietników z przeznaczeniem dla pojemników na nieczystości, budynku wyposażonego w prysznic, umywalnie, toalety dla

korzystających z przystani żeglarskiej oraz miejsce do zmywania naczyń. System pompy oraz obiekt sanitarny należy przyłączyć do miejscowej sieci kanalizacji sanitarnej, wodociągowej, elektroenergetycznej.

Aleja spacerowa będzie prowadzić od projektowanej przystani jachtowej do Muzeum Kaszubskiego Parku Etnograficznego im. Teodory i Izzydora Gulgowskich, wzdłuż głównej drogi gminnej i powiatowej we Wdzydzach. W dokumentacji należy uwzględnić niezbędną przebudowę i remont istniejących chodników oraz zaprojektować nowe miejsca odpoczynku wyposażone w ławki i kosze na odpadki. Należy uwzględnić oświetlenie alei spacerowej za pomocą lamp korzystających z odnawialnych źródeł energii: lampy solarne i lampy hybrydowe z odpowiednim rozstawieniem, z założeniem aby w okresie letnim działały wszystkie, a zimowym głównie hybrydowe.

Utworzenie Strefy Aktywności Gospodarczej o charakterze turystycznym w obszarze Jezior Wdzydzkich

Kościerski Obszar Funkcjonalny jest niejednorodny pod względem warunków naturalnych i cech przestrzeni. Zlokalizowany jest on w strefie pojeziernej oraz obszarze Borów Tucholskich, które z uwagi na walory przyrodnicze (jeziora, lasy) oraz dobry stan środowiska naturalnego posiadają bardzo wysoki, niewykorzystany potencjał dla rozwoju turystyki wypoczynkowej, szczególnie wakacyjnej i weekendowej. Rzeki powiatu kościerskiego (Wda i Wierzyca oraz Trzebiocha) posiadają duży potencjał dla rozwoju turystyki kajakowej. Akweny jeziorne, szczególnie zespół Jezior Wdzydzkich, posiadają bardzo dobre warunki dla rozwoju turystyki wodnej, szczególnie żeglarstwa i windsurfingu. W związku z tymi uwarunkowaniami tereny najbardziej predysponujące do rozwoju sektora turystyki w Kościerskim Obszarze Funkcjonalnym zlokalizowane są w **obszarze Jezior Wdzydzkich**. Obszar ten w znaczącej części położony jest w sieci Natura 2000, której tereny stanowią całą lub niemal całą powierzchnie gmin: Dziemiany, Karsin oraz Lipusz, co wyklucza rozwój na tym terenie przemysłu, czy innych form działalności, które negatywnie mogłyby wpłynąć na środowisko przyrodnicze oraz krajobraz. Sektor turystyki jest więc kluczową branżą dla rozwoju gospodarczego tej części Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego, wymaga jednak rozbudowy infrastruktury turystycznej oraz zapewnienia dostępu do podstawowych mediów, w tym infrastruktury wodno-kanalizacyjnej. Kościerską Strefę Aktywności Gospodarczej, ukierunkowaną na rozwój sektora turystycznego rekomenduje się w związku z powyższym zlokalizować w **obszarze Jezior Wdzydzkich na terenach gmin: Stara Kiszewa, Dziemiany,**

Karsin, Lipusz i Kościerzyna, tworząc tym samym pięć podstref wykorzystujących potencjał rozwojowy specyficzny dla danej lokalizacji. Niezbędne jest również stworzenie połączeń poszczególnych podstref systemem ścieżek rowerowych, które poza zwiększeniem atrakcyjności turystycznej obszaru pozwolą również na rozwój sektora usług w tym m.in. wypożyczalni rowerów.

Cel operacyjny 1.2

Podniesienie atrakcyjności oferty inwestycyjnej

Kierunki działań:

- Utworzenie i rozwój stref aktywności gospodarczej;
- Rozszerzanie zakresu systemu zachęt inwestycyjnych i opracowanie zintegrowanej oferty inwestycyjnej;
- Opracowanie wspólnego systemu pozyskiwania i obsługi nowych inwestorów;
- Przygotowanie i uzbrojenie terenów inwestycyjnych;
- Szeroka promocja utworzonych terenów inwestycyjnych.

Oczekiwane efekty:

- Pozyskanie nowych inwestorów zewnętrznych;
- Utworzenie nowych trwałych miejsc pracy;
- Zwiększenie powierzchni uzbrojonych terenów inwestycyjnych.

W ramach wskazanego celu operacyjnego przewiduje się realizację wymienionych działań.

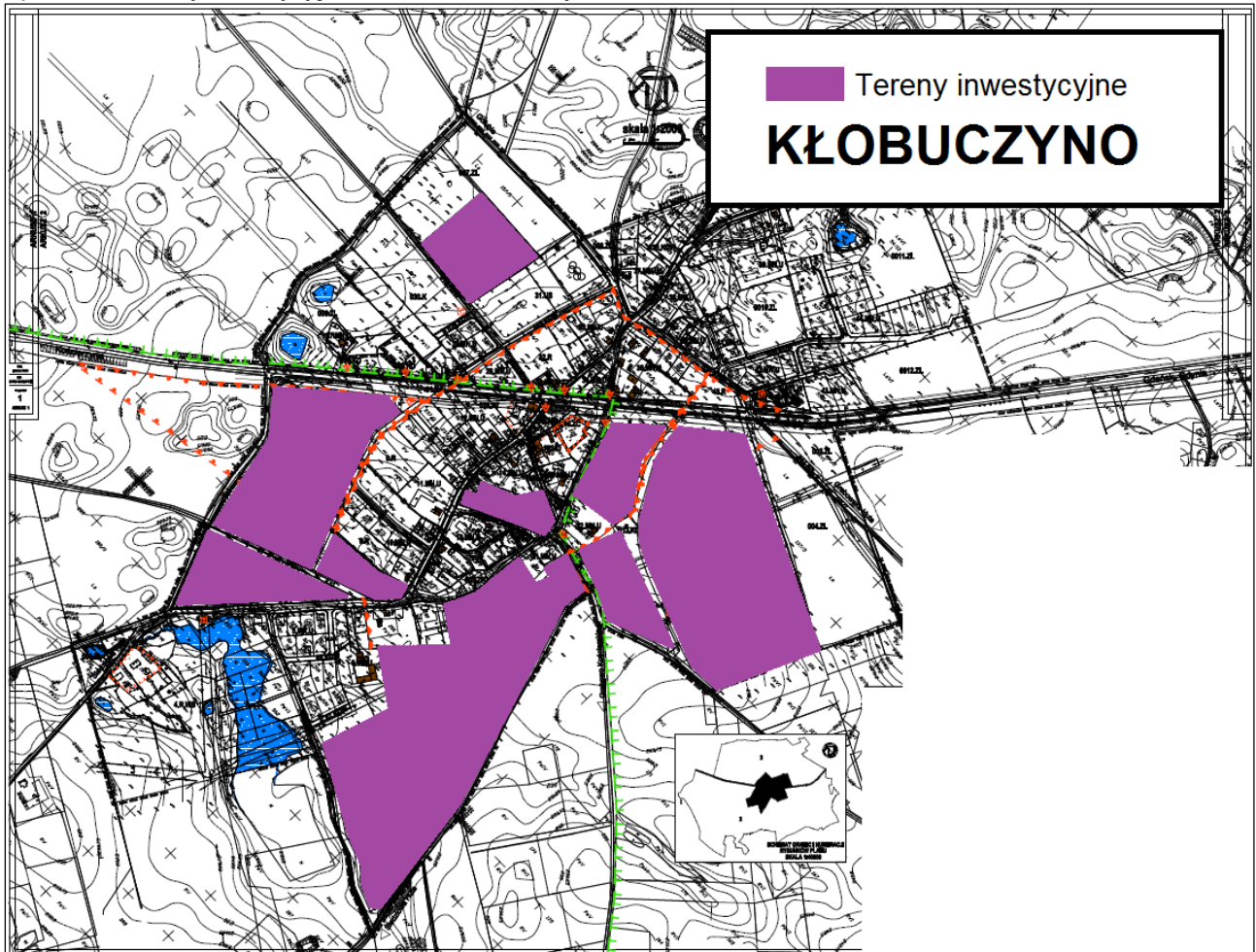
GMINA KOŚCIERZYNA – strefa na terenie sołectwa w Kłobuczynie

Budowa infrastruktury niezbędnej do rozwoju przedsiębiorczości poprzez zaprojektowanie instalacji kanalizacyjnej między miejscowością Kłobuczyno a oczyszczalnią w Wielkim Klinczu.

Budowa sieci kanalizacyjnej spowoduje możliwość rozwoju przedsiębiorczości na terenie wskazanym w miejscowym planie zagospodarowania pod tą funkcję. Przedsięwzięcie eliminuje zweryfikowane obszary problemowe w zakresie braku uzbrojenia terenów przeznaczonych pod inwestycje oraz buduje czynniki sprzyjające poprawie warunków do tworzenia nowych miejsc pracy. Dzisiaj możliwe jest podłączenie potencjalnych inwestorów

do sieci wodociągowej, sieci energetycznej, sieci światłowodowej – brakuje możliwości podłączenia do sieci kanalizacji sanitarnej.

Rysunek 2 Tereny inwestycyjne w Gminie Kłobuczyno

Źródło: Dokumentacja udostępniona przez Zamawiającego.

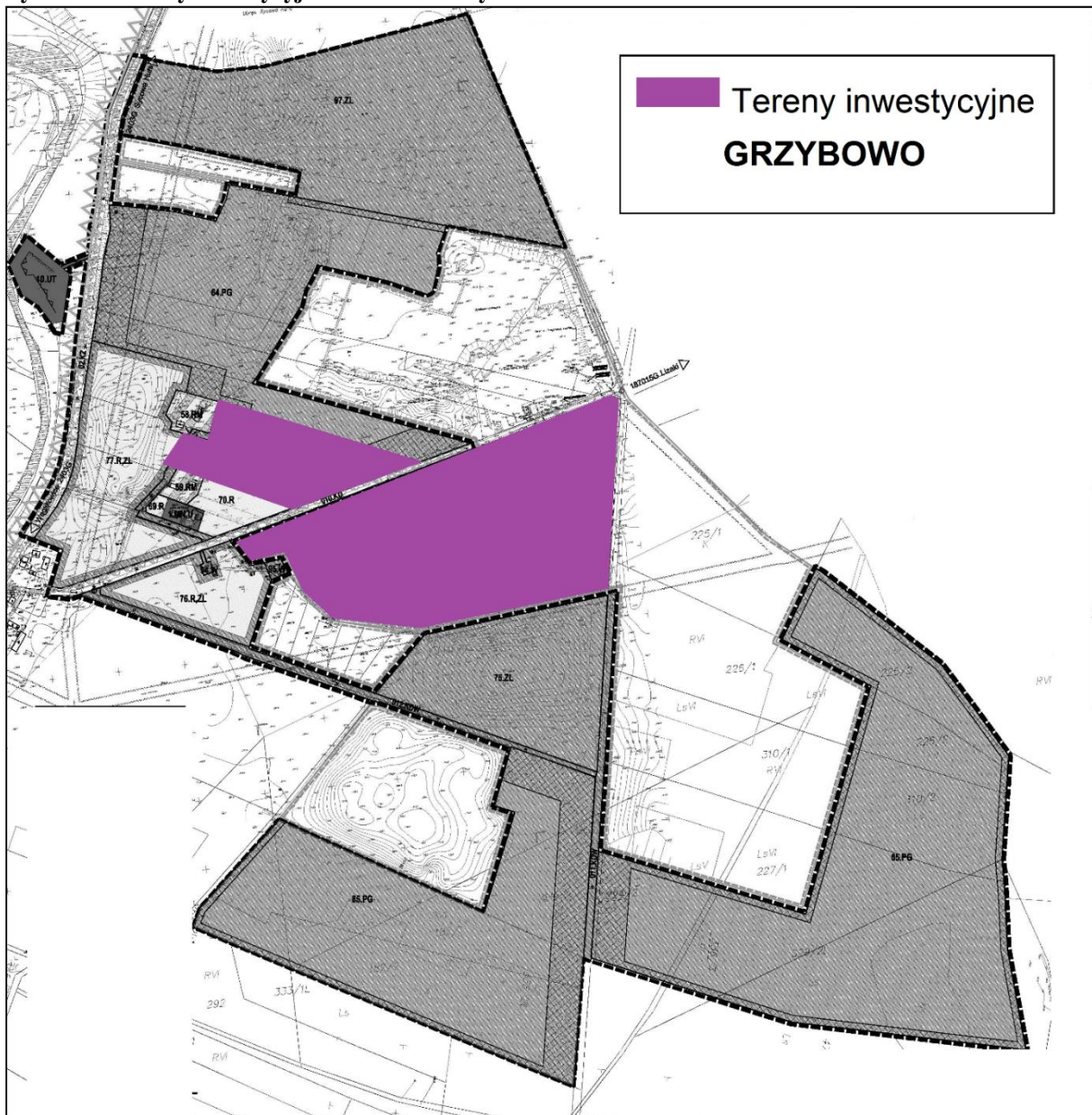
GMINA KOŚCIERZYNA – strefa na terenie sołectwa w Grzybowie

Budowa infrastruktury niezbędnej dla rozwoju przedsiębiorczości poprzez zaprojektowanie instalacji kanalizacyjnej między miejscowością Grzybowo a oczyszczalnią w Łubianie – z koncepcją ewentualnej rozbudowy oczyszczalni w Łubianie.

Brak uzbrojenia terenów inwestycyjnych wskazanych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego jest jedną z podstawowych barier rozwoju obszaru. Uzbrojenie obszarów na terenie sołectwa Grzybowo w sąsiedztwie istniejących kopalni kruszywa umożliwia lokalizację inwestycji zależnych od tych kopalni. Do tego typu inwestycji należą między innymi betoniarnie, fabryki prefabrykatów i innych wyrobów z betonu. Zapewnienie podstawowych

mediów jest kluczowym elementem mającym wpływ na wybór przez potencjalnych inwestorów lokalizacji przyszłych inwestycji. Terenom przeznaczonym pod przemysł w miejscowości Grzybowo brakuje tylko sieci kanalizacji sanitarnej. Realizacja jej budowy sprawi, że oferta inwestycyjna na terenie Gminy Kościerzyna będzie pełniejsza i bardziej atrakcyjna.

Rysunek 3 Tereny inwestycyjne w Gminie Grzybowo

Źródło: Dokumentacja udostępniona przez Zamawiającego.

GMINA NOWA KARCZMA – Strefa w Nowej Karczmie

Utworzenie strefy aktywności gospodarczej w Nowej Karczmie wraz z budową infrastruktury technicznej.

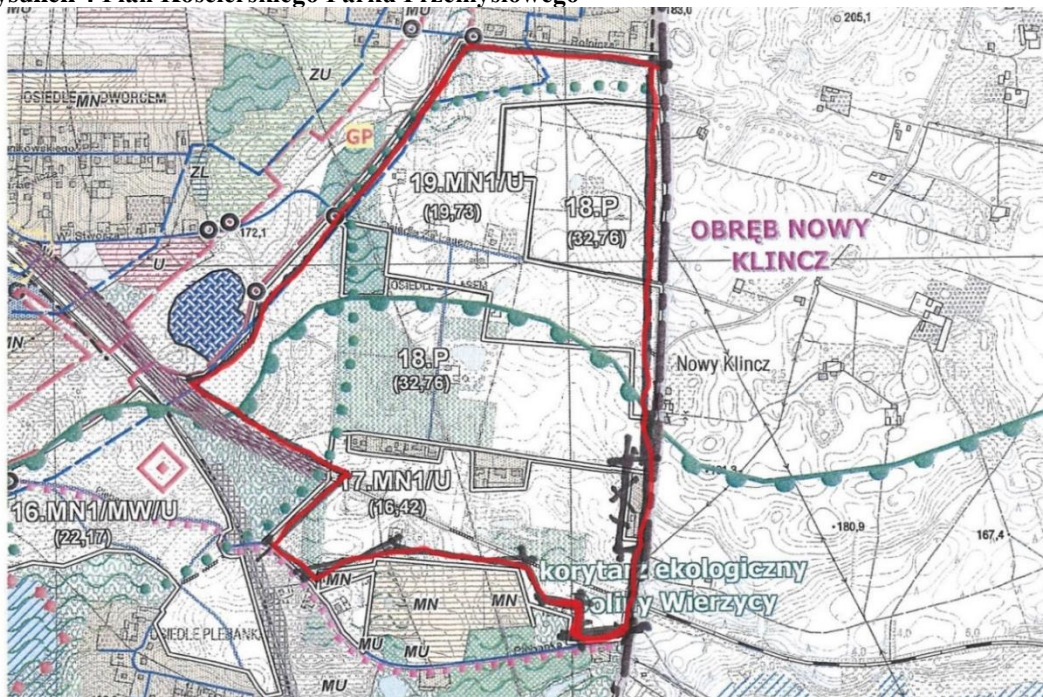
Projekt dotyczy utworzenia strefy usług w miejscowości gminnej Nowa Karczma, przez którą przebiegają dwa istotne szlaki komunikacyjne (droga wojewódzka nr 221 i 224). Obszar ten o powierzchni ponad 16 ha jest własnością Gminy Nowa Karczma. Na terenie tym zostanie zaprojektowana droga dojazdowa (zjazd z drogi wojewódzkiej nr 221) oraz uzbrojenie w sieć wodociągową i kanalizacyjną. Ponadto dokonane zostanie wydzielenie geodezyjne działek pod prowadzenie usług.

GMINA MIEJSKA KOŚCIERZYNA – Strefa Kościerski Park Przemysłowy

Utworzenie strefy aktywności gospodarczej tzw. „Kościerskiego Parku Przemysłowego” we wschodniej części miasta.

Planowane działania dotyczą utworzenia strefy aktywności gospodarczej - tzw. „Kościerskiego Parku Przemysłowego” zlokalizowanego we wschodniej części miasta, ograniczonego od północy ulicą Rolniczą, od zachodu planowaną obwodnicą Kościerzyny, od południa nieczynnym torem kolejowym do Pszczółek i ulicą Plebanka, od wschodu terenem Gminy Kościerzyna - obręb Nowy Klincz.

Rysunek 4 Plan Kościerskiego Parku Przemysłowego

Źródło: Dokumentacja udostępniona przez Zamawiającego.

Strefa Aktywności Gospodarczej

„Utworzenie Strefy Aktywności Gospodarczej o charakterze przemysłowo-usługowym”

Sytuacja na rynku pracy wynika w głównej mierze z uwarunkowań gospodarczych. W zakresie produkcji przemysłowej Kościerski Obszar Funkcjonalny posiada potencjał do rozwoju sektora rolno-spożywczego, drzewnego oraz eksploatacji kruszywa, a także rozwoju działalności bezpośrednio z nimi powiązanych zarówno w zakresie produkcji jak i usług. Wskazany potencjał obszaru nie wyklucza jednak lokowania inwestycji z innych sektorów gospodarki. Tereny predysponujące do rozwoju działalności przemysłowo-usługowych zlokalizowane są w głównej mierze na terenie miasta (Kościerski Park Przemysłowy) i gminy Kościerzyna (sołectwo Grzybowo, sołectwo Kłobuczyno) oraz gminy Nowa Karczma (Nowa Karczma) – samorządów skupiających obecnie ponad 2/3 przedsiębiorczości obszaru funkcjonalnego. Lokalizacja Kościerskich Stref Aktywności Gospodarczej na tych terenach pozwoli nie tylko na realizację nowych przedsięwzięć gospodarczych w Obszarze, ale także poprzez efekt domina skutkować będzie znacznym wzrostem liczby kontaktów biznesowych i nowych, lokujących się w całym regionie przedsiębiorców.

Cel operacyjny 1.3

Rozwój przedsiębiorczości lokalnej i wzrost poziomu innowacyjności przedsiębiorstw (w tym gospodarstw rolnych)

Kierunki działań:

- Wspieranie szkoleń i doradztwa w zakresie zakładania własnego biznesu;
- Wsparcie lokalnego sektora usługowego oraz przedsiębiorstw opartych o lokalne dziedzictwo kulturowe;
- Promocja przedsiębiorczości i innowacyjności w szkolnych programach nauczania;
- Prowadzenie programów wspierających wzrost poziomu innowacyjności przedsiębiorstw (w tym gospodarstw rolnych oraz przetwórstwa rolno-spożywczego) i wprowadzanie nowych, innowacyjnych produktów oraz usług;
- Promocja idei samozatrudnienia oraz jej wsparcie finansowe przy udziale środków zewnętrznych;

- Utworzenie platformy współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami i szkolnictwem wyższym;
- Wspieranie rozwoju usług rehabilitacyjnych i opieki nad osobami starszymi (niepubliczna działalność usługowa).

Oczekiwane efekty:

- Utworzenie nowych mikro i małych przedsiębiorstw;
- Utworzenie nowych miejsc pracy;
- Wzrost poziomu innowacyjności lokalnych przedsiębiorstw;
- Intensyfikacja współpracy nauki i biznesu.

Cel operacyjny 1.4

Zapewnienie wysokiego poziomu wsparcia dla przedsiębiorstw (w tym gospodarstw rolnych) i wzrost poziomu kooperacji

Kierunki działań:

- Poprawa dostępności instrumentów wspierania mikro i małej przedsiębiorczości;
- Wspieranie rozwoju współpracy pomiędzy samorządami a instytucjami otoczenia biznesu;
- Tworzenie lokalnych punktów doradztwa świadczących kompleksowe usługi dla przedsiębiorców (w tym gospodarstw rolnych oraz przetwórstwa rolno-spożywczego);
- Wsparcie dla tworzenia klastrów i sieci współpracy;
- Promowanie podejmowania inicjatyw w ramach partnerstw publiczno-prywatnych oraz sektora pozarządowego z prywatnym;
- Wsparcie i rozwój działalności Inkubatora Przedsiębiorczości w Kościerzynie.

Oczekiwane efekty:

- Wzrost liczby inicjatyw klastrowych;
- Wzrost zainteresowania podejmowaniem inicjatyw w ramach partnerstw publiczno-prywatnych;
- Poprawa nastroju wśród przedsiębiorców.

Cel operacyjny 1.5**Spójna promocja turystyczna i gospodarcza**Kierunki działań:

- Opracowanie i wdrożenie spójnego systemu informacji i promocji turystycznej oraz gospodarczej;
- Stworzenie i prowadzenie strony internetowej prezentującej ofertę turystyczną i gospodarczą Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego;
- Wykorzystanie serwisów społecznościowych w działaniach promocyjnych;
- Opracowanie i dystrybucja wspólnych materiałów promocyjnych;
- Udział w targach oraz wystawach przemysłowych i turystycznych;
- Współpraca sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego na rzecz wspólnej promocji turystycznej i gospodarczej;
- Poprawa jakości przestrzeni publicznej, rewitalizacja i renowacja obszarów zdegradowanych i kryzysowych;
- Opracowanie systemu identyfikacji wizualnej.

Oczekiwane efekty:

- Pozyskanie nowych inwestorów zewnętrznych;
- Wzrost liczby turystów odwiedzających Kościerski Obszar Funkcjonalny;
- Wykreowanie marki obszaru funkcjonalnego;
- Większa rozpoznawalność Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego w kraju i za granicą.

Cel operacyjny 1.6**Rewitalizacja przestrzenna i społeczna**

Konkurencyjność regionu, zwłaszcza w obszarze turystyki, opierać się będzie także o rewitalizację przestrzenną obszarów zdegradowanych – przy czym, by zapewnić prawidłowe spełnienie funkcji rewitalizacyjnych, niezbędne jest także ujęcie społeczne.

Kierunki działań:

- Uatrakcyjnienie przestrzeni Powiatu poprzez działania związane z rewitalizacją przestrzenną;
- Wsparcie rozwoju społeczności lokalnej poprzez rewitalizację społeczną.

Oczekiwane efekty:

- Pozyskanie nowych inwestorów zewnętrznych poprzez zapewnienie atrakcyjności przestrzeni;
- Wzrost liczby turystów odwiedzających Kościerski Obszar Funkcjonalny;
- Wykreowanie marki obszaru funkcjonalnego;
- Rozwój społeczności lokalnej tworzącej (atrakcyjny dla inwestora) obraz lokalnego rynku pracy.

11. Cele operacyjne w ramach PRIORYTETU II: Dostępność transportowa i środowisko

Cel strategiczny priorytetu Dostępność transportowa i środowisko to:

Poprawa dostępności transportowej i ochrona środowiska

Dostępność transportowa jest jednym z najważniejszych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego, mającym wpływ na atrakcyjność turystyczną i inwestycyjną gminy, determinującą mobilność zawodową i edukacyjną mieszkańców. Rozwój gmin wymaga integracji, zarówno z przestrzenią kraju, jak i wewnątrz KOF. Projekty na rzecz integracji przestrzeni będą miały pozytywny wpływ na jakość życia mieszkańców, zwiększą konkurencyjność gospodarki i dostępność całego obszaru dla ruchu turystycznego. Działania strategiczne powinny koncentrować się na rozwoju infrastruktury drogowej i rowerowej, a także na oddziaływaniu na dostawców usług w zakresie systemu transportu zbiorowego.

Jednym z największych atutów Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego jest środowisko przyrodnicze i zasoby naturalne, dlatego też druga część celu strategicznego dotyczy ochrony środowiska. Zasoby środowiska kształtują rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych, mogą być przewagą konkurencyjną w przypadku branż perspektywicznych, np. energetyki odnawialnej, branży rolno-spożywczej, rolnictwa ekologicznego. Doprowadzanie do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej KOF powinno uwzględniać zasady zrównoważonego rozwoju, oparte na poszanowaniu i umiejętnym wykorzystaniu zasobów środowiska. W tym celu należy zwrócić szczególną uwagę na ograniczenie zjawisk negatywnych i stałą poprawę parametrów środowiska, głównie poprzez rozwój infrastruktury technicznej oraz wzrost wykorzystania energii z OZE.

Cel operacyjny 2.1

Rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej

Kierunki działań:

- Remont i modernizacja nawierzchni oraz rozbudowa sieci dróg na terenie Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego;
- Rozbudowa sieci tras rowerowych w obrębie KOF;
- Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego, w tym budowa i modernizacja chodników, oświetlenia ulicznego, montaż urządzeń spowalniających ruch;

- Budowa parkingów;
- Budowa transportowych węzłów integracyjnych.

Oczekiwane efekty:

- Poprawa dostępności transportowej KOF;
- Poprawa jakości życia mieszkańców;
- Poprawa bezpieczeństwa ruchu ulicznego;
- Zwiększenie mobilności mieszkańców.

W ramach wskazanego celu operacyjnego przewiduje się realizację działania „**Stworzenie połączeń komunikacyjnych do Kościerskich Stref Aktywności Gospodarczej**”.

Cel operacyjny 2.2

Stworzenie spójnego systemu transportu zbiorowego

Kierunki działań:

- Zwiększenie częstotliwości i liczby połączeń autobusowych oraz połączeń kolejowych;
- Modernizacja przystanków i taboru komunikacji publicznej;
- Organizacja i konsultacja wspólnej polityki publicznego transportu zbiorowego, w tym dofinansowanie przewoźników i wprowadzenie systemu biletu elektronicznego.

Oczekiwane efekty:

- Wzrost znaczenia transportu autobusowego i kolejowego;
- Wzrost ruchu turystycznego;
- Zwiększenie mobilności mieszkańców;
- Wzrost liczby osób podróżujących komunikacją publiczną.

Cel operacyjny 2.3

Wzrost poziomu dostępu do infrastruktury technicznej

Kierunki działań:

- Modernizacja i rozbudowa infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej i deszczowej;
- Wspieranie rozwoju infrastruktury ciepłowniczej;
- Wspieranie rozwoju infrastruktury gazowej;
- Rozwój sieci szerokopasmowego Internetu na terenie KOF;

- Dostosowanie infrastruktury publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz matek z małymi dziećmi;
- Wsparcie rozwoju budownictwa mieszkaniowego.

Oczekiwane efekty:

- Poprawa stanu środowiska naturalnego;
- Poprawa stanu zdrowia mieszkańców;
- Zwiększenie atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej;
- Zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej.

Cel operacyjny 2.4

Poprawa efektywności energetycznej i rozwój OZE

Kierunki działań:

- Wsparcie rozwoju odnawialnych źródeł energii, w tym wykorzystanie kolektorów słonecznych, biogazowni, elektrowni wiatrowych, ogniw fotowoltaicznych, elektrowni wodnych (w tym przedsięwzięcie: budowa elektrowni wodnej na rzece Wda w miejscowości Papiernia);
- Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych;
- Promocja oszczędzania energii, termomodernizacji budynków, budownictwa pasywnego i energooszczędnego;
- Rozbudowa i modernizacja sieci energetycznej;
- Likwidacja niskiej emisji;
- Wykorzystanie biomasy i osadów pościekowych na cele energetyczne (do produkcji ciepła i energii elektrycznej w kogeneracji);
- Edukacja ekologiczna mieszkańców powiatu kościerskiego oraz innych osób zainteresowanych, w tym: szkolenia, warsztaty i konferencje na temat wykorzystania OZE;
- Wprowadzenie zachęt dla mieszkańców stosujących rozwiązania proekologiczne w swoich gospodarstwach domowych;
- Przygotowanie bazy OZE w ramach szkolnictwa zawodowego.

Oczekiwane efekty:

- Poprawa stanu środowiska naturalnego;
- Wzrost bezpieczeństwa energetycznego;

- Spadek kosztów wytwarzania i korzystania z energii;
- Poprawa jakości powietrza na terenie powiatu kościerskiego.

W odniesieniu do poprawy efektywności energetycznej szczególne znaczenie będą miały działania związane z wykorzystywaniem odnawialnych źródeł energii.

GMINA NOWA KARCZMA

Budowa infrastruktury technicznej wraz z przebudową drogi dla strefy aktywności gospodarczej ukierunkowanej na OZE w Lubaniu

Kościerskie strefy aktywności gospodarczej tworzą obszary przeznaczone pod działalność gospodarczą. Jedną z priorytetowych form rozwoju są miejsca gdzie lokalizowane będą budowle i urządzenia produkujące energię z OZE. W Lubaniu na terenach stanowiących własność Samorządu Województwa Pomorskiego wyznaczono obszar dla inwestycji obejmujących OZE (biogazownia, fotowoltaika i mała elektrownia wiatrowa). Rozważając rozwój przedsiębiorczości należy uwzględnić w tym pojęciu także rozwój rolnictwa oraz usług i przemysłu związanego z rolnictwem. Zakłada się, że po realizacji przedsięwzięcia do lokalizacji tej zostanie przeniesiona siedziba Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego, który będzie prowadził szkolenia oraz działania promocyjne, targowe wystawiennicze i doświadczalne na rzecz rozwoju rolnictwa, usług i przemysłu związanych z rolnictwem, a przede wszystkim z OZE.

Aktualny stan infrastruktury technicznej dla tej Strefy nie pozwala na jej funkcjonowanie w planowanym rozmiarze. Zakładane działania doprowadzą do powstania obiektów wykorzystujących OZE dla produkcji energii elektrycznej oraz poprzez działalność Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego przyczynią się do rozwoju rolnictwa, a także usług i przemysłu związanych z rolnictwem. Będzie to szczególna forma różnicowania działalności rolniczej w kierunku uruchomienia działalności gospodarczej nastawionej na OZE.

GMINA LINIEWO

Opracowanie dokumentacji projektowej dla budowy farmy ogniw fotowoltaicznych wraz z projektem budowy drogi dojazdowej w Liniewskich Górach

Planowana inwestycja będzie miała bezpośredni wpływ na dostępność do terenów o szczególnym charakterze turystyczno-rekreacyjno-gospodarczym, poprawę warunków życia mieszkańców, obniżenie kosztów zużycia energii elektrycznej.

Spodziewane efekty realizacji działania dla obszaru przedsiębiorczości w powiązaniu z efektywnością energetyczną i wykorzystaniem OZE:

- poprawa stanu bezpieczeństwa,
- przyciągnięcie inwestorów w związku z budową nowoczesnych technologii oraz stworzenie bazy gospodarczej,
- uniezależnienie się od dostaw energii elektrycznej
- zwiększenie liczby prowadzonych działalności gospodarczych.

Planowane działania mają na celu aktywizację mieszkańców wsi, poprawę warunków życia mieszkańców, utworzenie strefy gospodarczej na terenach gminnych, obniżenie kosztów oraz poprawę finansów samorządu.

Cel operacyjny 2.5

Zachowanie walorów przyrodniczych

Kierunki działań:

- Likwidacja dzikich wysypisk śmieci;
- Usuwanie azbestu;
- Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców;
- Inicjowanie współpracy z organizacjami ekologicznymi;
- Zachowanie walorów przyrodniczo-kulturowych;
- Poprawa jakości powietrza.

Oczekiwane efekty:

- Poprawa stanu środowiska naturalnego;
- Sprawne działanie kompleksowych systemów zagospodarowania odpadów;
- Ścisła współpraca z organizacjami ekologicznymi;
- Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców.

12. Cele operacyjne w ramach PRIORYTETU III: Kapitał ludzki oraz zintegrowane i aktywne społeczeństwo

Cel strategiczny priorytetu Kapitał ludzki oraz zintegrowane i aktywne społeczeństwo to:

Wzmacnianie kompetencji, integracja lokalnej społeczności i aktywizacja mieszkańców

Jako że rozwój społeczno-gospodarczy w dużym stopniu zależy od istniejącego zasobu kapitału ludzkiego, należy o niego dbać i stale rozwijać. Podnoszenie wartości kapitału ludzkiego wymaga inwestycji związanych z budowaniem społeczeństwa obywatelskiego przy jednoczesnym zapewnieniu mieszkańcom wysokiego standardu życia. Szczególnie istotnymi czynnikami w tym obszarze są jakość i dostępność usług publicznych oraz adekwatna do potrzeb pomoc społeczna, silnie wpływające na poziom zadowolenia społecznego, jak również na atrakcyjność osiedleńczą obszaru. Ponadto pomoc społeczna powinna być ukierunkowana na rzeczywiste problemy mieszkańców (uwzględniając przy tym zmiany społeczne) w celu zapobiegania występowania oraz niwelowania przejawów wykluczenia społecznego i ekonomicznego.

Zasobem determinującym rozwój KOF jest wiedza, natomiast dynamika rozwoju gospodarczego uzależniona jest od aktywności zawodowej mieszkańców. Dlatego też poprawa sytuacji na rynku pracy, np. poprzez doskonalenie usług edukacyjnych i wzmacnianie kompetencji mieszkańców odgrywa tak ważną rolę.

W Kościerskim Obszarze Funkcjonalnym występuje potrzeba aktywizacji oraz integracji społecznej, co wiąże się z koniecznością budowy społeczeństwa obywatelskiego, a także zacieśniania więzi społecznych. Będzie to możliwe m.in. dzięki przygotowaniu odpowiedniej infrastruktury społecznej, wsparciu organizacji pozarządowych i wdrażaniu „miękkich” projektów.

Cel operacyjny 3.1

Poprawa sytuacji na lokalnym rynku pracy

Kierunki działań:

- Rozwój systemu szkoleń i kursów zawodowych dla osób bezrobotnych i biernych zawodowo oraz wymagających zmiany kwalifikacji;
- Rozwój pośrednictwa pracy i poradnictwa zawodowego;
- Monitoring i analiza lokalnego rynku pracy oraz struktury osób pozostających bez pracy;
- Rozwój szkolnictwa zawodowego odpowiednio do potrzeb rynku pracy;
- Stworzenie systemu wsparcia podmiotów ekonomii społecznej;
- Wspieranie programów staży i praktyk dla mieszkańców;
- Koordynacja współpracy pomiędzy szkołami i innymi instytucjami kształcenia a biznesem;
- Modernizacja i rozbudowa infrastruktury edukacyjno-dydaktycznej szkół innych niż zawodowe;
- Tworzenie warunków do preorientacji zawodowej na poziomie szkoły gimnazjalnej poprzez utworzenie pracowni technicznych dających możliwość rozwijania umiejętności technicznych przez uczniów w zakresie np. elektroniki, mechaniki, krawiectwa, rękodzieła regionalnego, gastronomii, OZE itp.;
- Opracowanie programu rozwoju kompetencji kluczowych dedykowanego wszystkim szczeblom edukacji;
- Promocja i kształtowanie postaw związanych z uczeniem się przez całe życie;
- Działanie na rzecz zwiększenia mobilności zawodowej oraz rozwoju umiejętności i kompetencji społecznych niezbędnych na rynku pracy.

Oczekiwane efekty:

- Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych;
- Wzrost kwalifikacji mieszkańców;
- Zmniejszenie liczby osób biernych zawodowo;
- Ograniczenie emigracji młodych ludzi.

Cel operacyjny 3.2

Efektywne wykorzystywanie środków przeznaczonych na pomoc społeczną oraz prowadzenie polityki senioralnej

Kierunki działań:

- Zapewnienie sprawnego systemu informacji o istniejących zasobach i usługach społecznych;
- Wzmocnienie potencjału kadr pomocy społecznej;
- Rozszerzenie współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy społecznej;
- Zwiększenie liczby miejsc w przedszkolach i tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat trzech;
- Tworzenie systemu opieki nad osobami starszymi (dziennej i całodobowej), w tym m.in. budowa domu opieki nad osobami starszymi w Lipuszu;
- Wspieranie tworzenia ośrodków opieki i rehabilitacji;
- Rozwój poradnictwa specjalistycznego;
- Rozwój usług społecznych nastawionych na profilaktykę i ograniczenie ubóstwa oraz na rzecz wsparcia i aktywizacji społecznej osób niesamodzielnych.

Oczekiwane efekty:

- Poprawa jakości życia mieszkańców;
- Sprawny system informacji o zasobach i usługach społecznych;
- Redukcja negatywnych zjawisk społecznych;
- Pomoc społeczna dostosowana do rzeczywistych problemów i potrzeb mieszkańców.

Cel operacyjny 3.3

Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego oraz współpracy międzysektorowej

Kierunki działań:

- Promocja i wspomaganie aktywności obywatelskiej oraz partycypacji społecznej mieszkańców;
- Doskonalenie komunikacji z mieszkańcami i procedur konsultacji społecznych;
- Promocja i wspieranie wolontariatu;
- Wzmacnianie rozwoju instytucjonalnego i współpracy międzysektorowej;
- Zlecenie realizacji zadań publicznych organizacjom pozarządowym, inicjowanie powstawania nowych organizacji pozarządowych oraz wzmacnianie potencjału istniejących organizacji pozarządowych;
- Promowanie aktywności społecznej mieszkańców, w szczególności w zakresie inicjatyw podkreślających dziedzictwo historyczno-kulturowe regionu;
- Aktywizacja społeczna osób starszych, niepełnosprawnych oraz bezrobotnych;
- Aktywizacja osób wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem oraz ograniczenie patologii społecznych, rewitalizacja społeczna;
- Rozwój społeczeństwa cyfrowego (m.in. e-Urząd, e-Podatki).

Oczekiwane efekty:

- Wzrost liczby wolontariuszy;
- Większe uczestnictwo mieszkańców w życiu publicznym i społecznym;
- Wzmocnienie więzi społecznych;
- Upowszechnienie zachowań prospołecznych;
- Wzrost liczby organizacji pozarządowych oraz ich udziału w realizacji zadań publicznych;
- Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, ograniczenie patologii społecznych.

Cel operacyjny 3.4**Wspieranie integracji społecznej i zwiększenie atrakcyjności oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców**Kierunki działań:

- Rozbudowa istniejących i budowa nowych ogólnodostępnych obiektów sportowo-rekreacyjnych;
- Rozbudowa i wyposażenie bazy placówek kultury;
- Promocja i zwiększanie poziomu społecznego uczestnictwa w kulturze oraz aktywnych formach spędzania czasu wolnego;
- Zwiększenie powierzchni terenów zielonych i małej architektury;
- Wspieranie aktywności lokalnych klubów sportowych oraz instytucji kultury;
- Propagowanie kultury kaszubskiej i innych elementów tożsamości regionu;
- Organizacja wydarzeń dla mieszkańców o charakterze integrującym.

Oczekiwane efekty:

- Zwiększenie dostępu i poprawa stanu obiektów o charakterze sportowo-rekreacyjnym i kulturalnym;
- Zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w kulturze i aktywnych formach spędzania czasu wolnego;
- Popularyzacja kultury kaszubskiej;
- Wzrost poczucia tożsamości lokalnej.

Cel operacyjny 3.5**Poprawa jakości i dostępności opieki medycznej, rehabilitacyjnej i uzdrowiskowej**Kierunki działań:

- Modernizacja i rozbudowa infrastruktury ochrony zdrowia;
- Aktywna edukacja i promocja postaw na rzecz zdrowego i aktywnego stylu życia;
- Wspieranie organizowania akcji i programów profilaktycznych, konsultacji medycznych i badań dla mieszkańców,
- Rozwój funkcji uzdrowiskowej obszaru,
- Rozwój działalności związanej z rehabilitacją,

- Modernizacja Szpitala Specjalistycznego w Kościerzynie Sp. z o.o.
- Rozwój Szpitala Specjalistycznego w Kościerzynie Sp. z o.o.
- Rozwój kompetencji pracowników służby zdrowia

Oczekiwane efekty:

- Poprawa stanu zdrowia lokalnego społeczeństwa;
- Poprawa stanu infrastruktury zdrowotnej;
- Rozwój gospodarczy obszaru w sektorze zdrowotnym.

Cel operacyjny 3.6

Rozwój szkolnictwa zawodowego

Kierunki działań:

- Modernizacja i rozbudowa infrastruktury szkolnictwa zawodowego oraz ogólnokształcącego;
- Tworzenie systemu edukacji zawodowej i ogólnokształcącej dostosowanej do lokalnego rynku pracy;
- Umożliwienie zdobywania nowych kwalifikacji zainteresowanym mieszkańcom Obszaru;
- Wsparcie systemu staży uczniów;

Oczekiwane efekty:

- Zapewnienie wysoko wykwalifikowanych kadr lokalnym przedsiębiorcom;
- Zwiększenie zatrudnienia absolwentów w regionie;
- Przekwalifikowanie zasobów ludzkich, których kompetencje nie odpowiadają zapotrzebowaniu lokalnych przedsiębiorców.

W ramach wskazanego celu operacyjnego przewiduje się realizację działania **Dostosowanie edukacji na poziomie ponadgimnazjalnym do potrzeb rynku pracy poprzez stworzenie pracowni nauki zawodu (modernizacja bazy dydaktycznej ponadgimnazjalnej) w tym w zakresie efektywności energetycznej i wykorzystania OZE.**

Cel operacyjny 3.7

Rozwój i upowszechnianie opieki przedszkolnej

Kierunki działań:

- Modernizacja i rozbudowa infrastruktury przedszkoli i punktów przedszkolnych;
- Prowadzenie dodatkowych zajęć z dziećmi w wieku przedszkolnym;
- Upowszechnianie opieki przedszkolnej.

Oczekiwane efekty:

- Zapewnienie pełnego i szybkiego rozwoju dzieciom w wieku przedszkolnym;
- Upowszechnienie opieki przedszkolnej zgodnie z oczekiwanymi wskaźnikami.

13. System realizacji Strategii

Strategia powstała dzięki inicjatywie gmin powiatu kościerskiego, stanowiących zarazem Kościerski Obszar Funkcjonalny: Gminy Miejskiej Kościerzyna, Gminy Kościerzyna, Gminy Lipusz, Gminy Liniewo, Gminy Dziemiany, Gminy Karsin, Gminy Nowa Karczma, Gminy Stara Kiszewa. Strategia będzie realizowana poprzez projekty inicjowane przez te samorządy, których rolą jest czynne i efektywne uczestnictwo w procesie jej realizacji.

Obszar funkcjonalny opiera się na współpracy jednostek administracji samorządu różnych szczebli. Polskie prawo dopuszcza kilka form współpracy samorządowców, które można wykorzystać w tym celu. Jednak wybór formy prawnej – mniej lub bardziej zinstytucjonalizowany – powinien uwzględniać przede wszystkim zakres przyjętych zadań.

Dla powodzenia wdrożenia Strategii należy przyjąć następujące zasady:

- Zasada zrównoważonego rozwoju – polega na podejmowaniu działań, mających na celu zaspokojenie aspiracji rozwojowych obecnego pokolenia z zachowaniem możliwości zaspokojenia tych samych aspiracji przez przyszłe pokolenia, ochronę środowiska naturalnego oraz uwzględniania w procesach rozwojowych zarówno potrzeb gospodarczych, jak i społecznych mieszkańców, przy zapewnieniu równowagi społecznej, ekologicznej i przestrzennej;

- Zasada partnerstwa – polega na udziale społeczności lokalnej w programowaniu rozwoju i realizacji założonych w strategii przedsięwzięć. Obejmuje współpracę samorządów szczebla powiatowego i gminnego oraz współpracę sektora publicznego, prywatnego i organizacji społecznych, w szczególności poprzez tworzenie warunków sprzyjających wysokiej aktywności obywatelskiej mieszkańców Ziemi Kościerskiej i ich udział w podejmowaniu decyzji o kierunkach rozwoju obszaru;
- Zasada koncentracji - polega na ograniczeniu się w Strategii jedynie do rozwiązywania ograniczonej liczby kluczowych dla Powiatu problemów. Jest to rozumiane jako wskazanie możliwie konkretnych i ograniczonych celów i określenie sposobów ich realizacji w założonym okresie czasu;
- Zasada programowania - polega na realizacji założeń Strategii zgodnie z przyjętymi celami i priorytetami w sposób określony w systemie realizacji oraz zgodnie z przyjętym harmonogramem zadań. Przyjmuje się jednocześnie założenie nadrzędności zapisów Strategii nad innymi planami i dokumentami w powiecie kościerskim i konieczności ich koordynacji z założeniami tego dokumentu;
- Zasada koordynacji – polega na skupieniu działań i środków podmiotów i instytucji zaangażowanych w realizacji strategii na celach i priorytetach określonych w dokumencie.

Proponowana struktura organizacyjna zakłada rozdzielenie poszczególnych funkcji na pięć podmiotów, których charakterystykę przedstawiono w tabeli 6.

Tabela 6 Zadania i kompetencje organów realizujących Strategię

Lp.	Nazwa organu	Funkcja w systemie realizacji Strategii	Przewodniczący	Sposób powołania organu i podejmowania decyzji
1	Rada Powiatu Kościerskiego	Nadzór nad realizacją Strategii, podejmowanie uchwał w sprawie zmiany treści Strategii	Przewodniczący Rady Powiatu Kościerskiego	Zgodnie z ustawą o samorządzie powiatowym oraz przepisami wewnętrznymi powiatu kościerskiego
2	Zarząd Powiatu Kościerskiego	Nadzór nad realizacją Strategii, rozpoczynanie procedury zmiany treści Strategii	Starosta Powiatu Kościerskiego	Zgodnie z ustawą o samorządzie powiatowym oraz przepisami wewnętrznymi Powiatu Kościerskiego
3	Zespół Strategiczny	Kierowanie procesem rozwoju obszaru, podejmowanie bieżących decyzji o wyborze zadań do realizacji przydzielania im	Starosta Powiatu Kościerskiego	Wójtowie i burmistrz gmin z obszaru powiatu kościerskiego oraz Starosta Powiatu Kościerskiego, będący

		priorytetów realizacyjnych i zasobów.		jednocześnie Przewodniczącym Zespołu Strategicznego
4	Zespół Monitorujący	Opiniowanie raportów z realizacji Strategii, proponowanie kierunków działań i zmian w Strategii do Zespołu Strategicznego i Zarządu Powiatu Kościerskiego	Przewodniczący Rady Powiatu Kościerskiego	Osoby odpowiedzialne za koordynowanie polityki rozwoju w poszczególnych gminach powiatu kościerskiego i Starostwie Powiatowym, a także przedstawiciele instytucji publicznych, organizacji pozarządowych i branży z obszaru powiatu kościerskiego (członkowie Zespołu są powoływani i odwoływani przez Zarząd Powiatu Kościerskiego, decyzje podejmowane są większością głosów).
5	Koordynator	Monitoring i ewaluacja Strategii, koordynacja prac i spotkań, sprawozdawczość	Naczelnik Wydziału Rozwoju Starostwa Powiatowego w Kościerzynie	Naczelnik i pracownicy Wydziału Rozwoju Starostwa Powiatowego

Źródło: Opracowanie własne.

14. Monitoring i ewaluacja Strategii

Stałe monitorowanie stopnia realizacji założonych działań na podstawie przedkładanych danych służy weryfikacji osiągniętych rezultatów oraz pozwala rzetelnie ocenić, w jakim stopniu Strategia jest realizowana. Wnioski płynące z takich analiz umożliwiają tzw. *tracking* strategii polegający na weryfikacji jej założeń i wprowadzeniu modyfikacji w przypadku, gdy skuteczność działań jest niesatysfakcjonująca. Dzięki *trackingowi* możliwe jest uwzględnienie czynników, których nie można było przewidzieć w czasie tworzenia dokumentu.

Podstawowe narzędzie monitoringu stanowią wskaźniki określone na poziomie celów strategicznych. Pomiar wskaźników powinien być dokonywany raz w roku przez podmiot koordynujący realizację Strategii – Starostwo Powiatowe.

Monitoring realizacji Strategii polega na corocznym sporządzaniu przez podmiot koordynujący realizację Strategii - Starostwo Powiatowe - w II kwartale danego roku raportu z realizacji przedsięwzięć zbieżnych z założeniami Strategii. Dane te będą gromadzone w oparciu o jednolity formularz ankiety, wskazującej realizację przedsięwzięć wskazanych w priorytetach Strategii. Podmioty wypełniające ankietę (koordynatorzy poszczególnych zadań pod nadzorem Liderów Priorytetów Strategii) wskazywać będą liczbę i rodzaj zrealizowanych działań oraz w jakim stopniu działania te osiągnęły założone efekty. Narzędzie monitoringu stanowiąc będą także wskaźniki określone na poziomie celów strategicznych. Pomiar wskaźników na potrzeby raportu powinien być dokonywany raz w roku, również przez Starostwo Powiatowe.

Roczny raport z realizacji Strategii sporządzony przez wydział odpowiedzialny za rozwój powiatu, na podstawie ankiet i analizy wskaźnikowej powinien zawierać:

- Zestawienie podjętych działań;
- Określenie stopnia osiągnięcia celów strategicznych i operacyjnych;
- Analizę wskaźników monitoringu;
- Identyfikację odchyleń – ocenę rozbieżności pomiędzy założeniami a rezultatami;
- Analizę przyczyn odchyleń – poszukiwanie i określenie przyczyn zaistniałej sytuacji;
- Ewentualne modyfikacje strategii, planowane korekty.

W III kwartale roku opracowany raport przedstawia się Zespołowi Monitorującemu, który jeśli uzna to za zasadne, przygotowuje rekomendacje dla Zarządu Powiatu o potrzebie dokonania

zmian w treści Strategii. Na podstawie przedłużonych propozycji Zarząd Powiatu Kościerskiego w drodze uchwały podejmuje decyzję o rozpoczęciu procedury zmiany Strategii.

Ewaluacja jest oceną realizacji Strategii pod względem efektywności, użyteczności i trwałości zrealizowanych działań. Ocena ta zostanie dokonana za pomocą danych pozyskanych z monitoringu oraz badań uwzględniających źródła wtórne i pierwotne.

Raport ewaluacyjny będzie opierał się na ocenie wpływu wdrażania Strategii na poszczególne dziedziny życia społeczno-gospodarczego, analizie wskaźników realizacji Strategii oraz ocenie stopnia rozwiązania realnych problemów obszaru funkcjonalnego. Wnioski z ewaluacji pozwolą na określenie ewentualnych działań korygujących, a także stanowić będą punkt wyjścia do opracowania Strategii na kolejne lata, ze szczególnym uwzględnieniem realizacji celów, które nie zostały osiągnięte do 2025 roku.

Zalecane jest przeprowadzenie:

- Ewaluacji mid-term w 2017 roku, służącej uzyskaniu oceny wstępnych wyników interwencji. Analizie zostaną poddane osiągnięte na tym etapie rezultaty, pozwalające na dokonanie pierwszej oceny jakości realizacji Strategii. Pozyskane informacje mogą posłużyć do modyfikacji pewnych założeń dokumentu, podnosząc tym samym jakość oraz trafność planowanych przedsięwzięć.
- Ewaluacji ex-post po zakończeniu realizacji Strategii (do 2026 roku), która pokaże długotrwałe efekty interwencji. Analiza pozwoli ocenić skuteczność działań, a także określić ich oddziaływanie i trwałość. Otrzymane wyniki posłużą do podsumowania realizacji Strategii, jak również do planowania przedsięwzięć i projektów na kolejne lata.

W ramach prowadzenia procedur monitoringu i ewaluacji nie przewiduje się zlecenia usług podmiotom zewnętrznym. Monitoring będzie prowadzony w ramach zakresu czynności pracowników samorządowych wyznaczonych przez samorzady – członków obszaru funkcjonalnego. Ten bezpłatny sposób prowadzenia monitoringu będzie prowadzony przez etatowych pracowników, dysponujących niezbędnymi informacjami oraz znającymi realia Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego. Umożliwi to zaplanowanie dalszych działań w sposób efektywny, zgodny z występującymi potrzebami i uwarunkowaniami. Jawność monitoringu będzie zagwarantowana poprzez umieszczenie informacji o jego wynikach na stronach internetowych samorządów wchodzących w skład powiatu kościerskiego.

Tabela 7 Wskaźniki pomiaru stopnia realizacji Strategii

Priorytet	Wskaźnik	Źródło danych
KONKURENCYJNA GOSPODARKA	Liczba projektów zrealizowanych w ramach poszczególnych celów operacyjnych	Dane Partnerów KOF
	Nakłady poniesione na realizację poszczególnych celów strategicznych	Dane Partnerów KOF
	Środki finansowe pozyskane na realizację poszczególnych celów strategicznych	Dane Partnerów KOF
	Powierzchnia dostępnych uzbrojonych terenów inwestycyjnych	Dane Partnerów KOF
	Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 000 mieszkańców	GUS
	Korzystający z noclegów na 1000 ludności	GUS
DOSTĘPNOŚĆ TRANSPORTOWA I ŚRODOWISKO	Liczba projektów zrealizowanych w ramach poszczególnych celów operacyjnych	Dane Partnerów KOF
	Nakłady poniesione na realizację poszczególnych celów strategicznych	Dane Partnerów KOF
	Środki finansowe pozyskane na realizację poszczególnych celów strategicznych	Dane Partnerów KOF
	Liczba nowych połączeń komunikacji zbiorowej na terenie KOF	Dane Partnerów KOF
	Udział korzystających z sieci kanalizacyjnej, wodociągowej, gazowej i ciepłowniczej	GUS, Dane Partnerów KOF

	Długość nowopowstałych lub zmodernizowanych ścieżek rowerowych oraz dróg na terenie KOF	Dane Partnerów KOF
KAPITAŁ LUDZKI ORAZ ZINTEGROWANE I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO	Liczba projektów zrealizowanych w ramach poszczególnych celów operacyjnych	Dane Partnerów KOF
	Nakłady poniesione na realizację poszczególnych celów strategicznych	Dane Partnerów KOF
	Środki finansowe pozyskane na realizację poszczególnych celów strategicznych	Dane Partnerów KOF
	Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	GUS
	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	GUS

Źródło: Opracowanie własne.

15. Źródła finansowania

Podstawowymi narzędziami realizacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego będą:

- Krajowe programy operacyjne (PO) na lata 2014-2020, tj. PO Infrastruktura i Środowisko, PO Inteligentny Rozwój, PO Wiedza, Edukacja, Rozwój, PO Polska Cyfrowa, PO Pomoc Techniczna, PO Rybactwo i Morze, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020,
- Programy w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej,
- Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- Partnerstwo Publiczno – Prywatne,
- Inne krajowe, regionalne i subregionalne programy rozwoju.

Do potencjalnych źródeł finansowania należy zaliczyć:

- Środki Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, Instrumentu „Łącząc Europę”,
- Środki udostępnione w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- Środki budżetu państwa,
- Środki budżetów samorządów, w tym m.in. województwa pomorskiego, powiatu kościerskiego oraz gmin Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego,
- Inne środki publiczne,
- Finansowanie zwrotne – pożyczki, kredyty.
- Kapitał prywatny, pozyskany w ramach Partnerstwa Publiczno – Prywatnego.

16. Zbieżność Strategii z krajowymi i regionalnymi dokumentami strategicznymi

Spójność Strategii na poziomie celów z najważniejszymi dokumentami strategicznymi o wymiarze krajowym i regionalnym przedstawia tabela 8.

Tabela 8 Komplementarność celów strategicznych i operacyjnych z celami w Strategii Rozwoju Kraju 2020 i Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego do 2020

Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego	Strategia Rozwoju Kraju 2020	Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020
CEL STRATEGICZNY I - POPRAWA KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARKI LOKALNEJ		
1.1. Wzmacnianie potencjału turystycznego	I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich	1.3. Unikatowa oferta turystyczna i kulturalna
1.2. Podniesienie atrakcyjności oferty inwestycyjnej	II.2.2. Wzrost udziału przemysłów i usług średnio i wysoko zaawansowanych technologicznie II.3.4. Zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych	1.1. Wysoka efektywność przedsiębiorstw
1.3. Rozwój przedsiębiorczości lokalnej i wzrost poziomu innowacyjności przedsiębiorstw	II.2.1. Zwiększenie produktywności gospodarki II.3.4. Zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych	1.1. Wysoka efektywność przedsiębiorstw
1.4. Zapewnienie wysokiego poziomu wsparcia dla przedsiębiorstw i wzrost poziomu kooperacji	II.2.4. Poprawa warunków ramowych dla prowadzenia działalności gospodarczej II.3.4. Zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych	1.1. Wysoka efektywność przedsiębiorstw 1.2. Konkurencyjne szkolnictwo wyższe
1.5. Spójna promocja turystyczna i gospodarcza	III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich	1.1. Wysoka efektywność przedsiębiorstw 1.3. Unikatowa oferta turystyczna i kulturalna

CEL STRATEGICZNY II - POPRAWA DOSTĘPNOŚCI TRANSPORTOWEJ I OCHRONA ŚRODOWISKA		
2.1. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej	<p>II.7.2. Modernizacja i rozbudowa połączeń transportowych</p> <p>III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich</p>	3.1. Sprawny system transportowy
2.2. Stworzenie spójnego systemu transportu zbiorowego	<p>II.7.1. Zwiększenie efektywności zarządzania w sektorze transportowym</p> <p>III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych</p> <p>III.2.2. Zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych</p>	3.1. Sprawny system transportowy
2.3. Wzrost poziomu dostępu do infrastruktury technicznej	<p>II.6.2. Poprawa efektywności energetycznej</p> <p>III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych</p>	3.3. Dobry stan środowiska
2.4. Poprawa efektywności energetycznej	<p>II.6.2. Poprawa efektywności energetycznej i rozwój OZE</p> <p>II.6.3. Zwiększenie dywersyfikacji dostaw paliw i energii</p>	3.2. Bezpieczeństwo i efektywność energetyczna
2.5. Zachowanie walorów przyrodniczych	<p>II.6.1. Racjonalne gospodarowanie zasobami</p> <p>II.6.4. Poprawa stanu środowiska</p> <p>II.6.5. Adaptacja do zmian klimatu</p>	3.3. Dobry stan środowiska
CEL STRATEGICZNY III – WZMACNIANIE KOMPETENCJI, INTEGRACJA LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI I AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW		
3.1. Poprawa sytuacji na lokalnym rynku pracy	<p>III.1.1. Zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym</p> <p>II.4.1. Zwiększanie aktywności zawodowej</p> <p>II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego</p>	<p>2.1. Wysoki poziom zatrudnienia</p> <p>2.3. Efektywny system edukacji</p>

<p>3.2. Efektywne wykorzystywanie środków przeznaczonych na pomoc społeczną</p>	<p>III.1.1. Zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym</p> <p>III.1.2. Zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych</p>	<p>2.1. Wysoki poziom zatrudnienia</p> <p>2.3. Efektywny system edukacji</p>
<p>3.3. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i współpracy międzysektorowej</p>	<p>I.3.2. Rozwój kapitału społecznego</p> <p>II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego</p>	<p>2.2. Wysoki poziom kapitału społecznego</p>
<p>3.4. Wspieranie integracji społecznej i zwiększenie atrakcyjności oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców</p>	<p>I.3.2. Rozwój kapitału społecznego</p> <p>III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych</p>	<p>2.2. Wysoki poziom kapitału społecznego</p>
<p>3.5. Poprawa jakości i dostępności opieki medycznej</p>	<p>I.3.3. Zwiększenie bezpieczeństwa obywatela</p> <p>III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych</p> <p>III.2.2. Zwiększenie efektywności systemu świadczenia usług publicznych</p>	<p>2.4. Lepszy dostęp do usług zdrowotnych</p>

Źródło: Opracowanie własne.

Załącznik 1 Diagnoza społeczno-gospodarcza Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego

Położenie geograficzne

Kościerski Obszar Funkcjonalny obejmuje tereny powiatu kościerskiego, położonego na Pojezierzu Kaszubskim, które terytorialnie zajmuje centralną część województwa pomorskiego. Jest jednym z 16 powiatów ziemskich województwa. Jego powierzchnia wynosząca 1 165,85 km² (6,4 % całej powierzchni województwa pomorskiego), plasuje powiat kościerski na 8. miejscu w regionie pod względem wielkości.

Od strony południowej powiat kościerski graniczy z powiatem starogardzkim i chojnickim, od północnej z powiatem kartuskim, od wschodniej z powiatem starogardzkim i gdańskim, natomiast od zachodniej z powiatem bytowskim. Powiat kościerski nie znajduje się w obecnej i potencjalnej strefie aglomeracji trójmiejskiej, określonej w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego*, lecz graniczy z tym obszarem od północy (wzdłuż granicy powiatu kościerskiego, który w całości wchodzi w potencjalny obszar aglomeracji, a także graniczy z gminą Przywidz w powiecie gdańskim), stanowiąc tym samym bezpośrednie zaplecze obszaru aglomeracji. Rysunek 5 przedstawia położenie KOF na tle województwa z uwzględnieniem obszarów problemowych zidentyfikowanych w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego* oraz granicy z aglomeracją trójmiejską, zaznaczonej kolorem czerwonym.

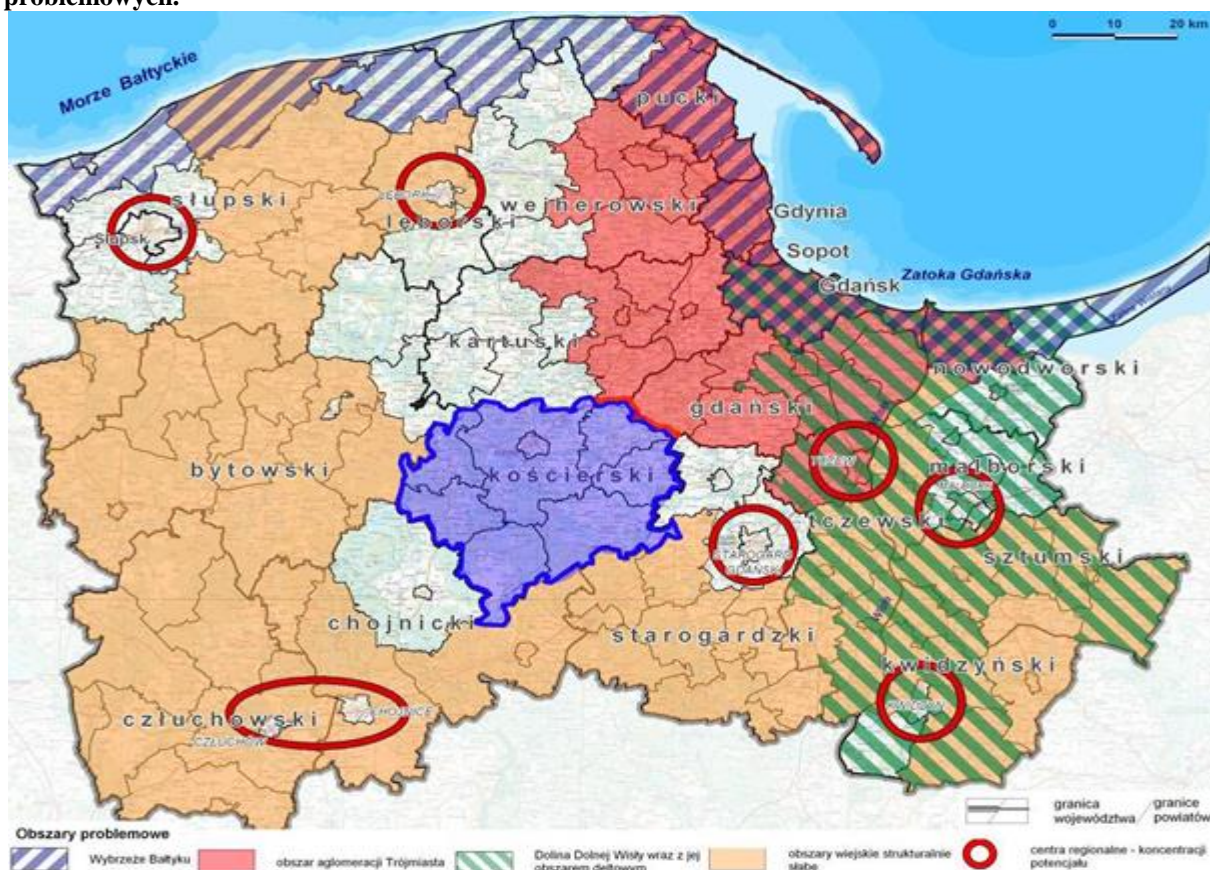
Dzięki położeniu w centralnej części województwa, odległości od stolicy powiatu – miasta Kościerzyny – do ważniejszych ośrodków regionalnych nie przekraczają 70 km. Odległości do poszczególnych miast zostały przedstawione w tabeli 9.

Tabela 9 Odległości od miasta Kościerzyny do ważniejszych ośrodków regionalnych województwa pomorskiego

Miasto	Odległość
Kartuzy	30 km
Bytów	35 km
Starogard Gdański	51 km
Gdańsk	56 km
Tczew	66 km
Lębork	70 km

Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 5 Położenie KOF na tle województwa pomorskiego i zidentyfikowanych na jego terenie obszarów problemowych.

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego 2009.

Powiat kościerski nie został sklasyfikowany jako obszar „strukturalnie słaby”. Niemniej jednak na jego terenie nie identyfikuje się regionalnych centrów koncentracji potencjału. Miasto Kościerzyna, podobnie jak Bytów, zostało zakwalifikowane jako „potencjalny ośrodek II rzędu”, tj. ośrodek, który może dysponować wielkością i potencjałem rozwojowym, o ile dokona integracji odpowiednio rozległych obszarów funkcjonalnych, poprzez systemy transportu publicznego, infrastruktury i skoordynowanej polityki przestrzennej. Utrzymanie się takiego stanu przez dłuższy okres czasu może doprowadzić do marginalizacji obszaru powiatu przy kształtowaniu polityki rozwoju województwa. Ponadto wskazuje to na obecną niską rangę ośrodka miejskiego Kościerzyny oraz na jego małe i wyłącznie potencjalne znaczenie w skali regionu jako ośrodka wzrostu.

Gminy Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego

Kościerski Obszar Funkcjonalny tworzą gminy wchodzące w skład powiatu kościerskiego:

- 7 gmin wiejskich: Dziemiany, Karsin, Kościerzyna, Liniewo, Lipusz, Nowa Karczma, Stara Kiszewa;
- Gmina miejska - miasto Kościerzyna.

Rysunek 6 Podział administracyjny powiatu kościerskiego

Źródło: Archiwum powiatu kościerskiego.

Tereny powiatu kościerskiego, z wyjątkiem gminy Karsin, znajdują się na obszarze krainy historycznej - **Ziemi Kościerskiej**, noszącego w średniowieczu nazwę „Ziemia Pirsna”, następnie „Ziemia Kiszewska” z ośrodkiem w Zamku Kiszewskim. W czasach nowożytnych Ziemia Kościerska dzieliła się na część zachodnią, należącą do powiatu mirachowskiego, oraz wschodnią, pozostającą terytorium powiatu tczewskiego. Powstanie w XIX wieku powiatu kościerskiego zintegrowało ten subregion. Z kolei tereny gminy Karsin, która obecnie stanowi część powiatu kościerskiego, do czasu I rozbioru Polski należały do powiatu tucholskiego.

Obszar powiatu kościerskiego o powierzchni 1 166 km² (6,4% powierzchni województwa pomorskiego) zamieszkuje 71 241 osób (wg danych GUS z dnia 31 grudnia 2013 roku), co stanowi 3,1% populacji województwa pomorskiego.

Średnia gęstość zaludnienia w powiecie wynosi 61 osób/km², przy gęstości zaludnienia wynoszącej 121 osób/km² w całym województwie. W odróżnieniu od trendu widocznego na poziomie województwa, gdzie przeciętnie na 100 mężczyzn przypada 105 kobiet, liczba mężczyzn i kobiet w powiecie jest bardzo zbliżona (35 610 mężczyzn, 35 631 kobiet).

Stolicą powiatu i jednocześnie jedynym miastem jest Kościerzyna, w której mieszka 23 000 osób, co stanowi ponad 33% ogólnej liczby mieszkańców powiatu. Na obszarach wiejskich, które stanowią pozostałe gminy mieszka 47 540 osób, czyli niespełna 67% ogólnej liczby mieszkańców powiatu.

Rys historyczny

Czasy prehistoryczne i okres wędrówki ludów

Pojezierze Kaszubskie, na którym leży większość obszaru Ziemi Kościerskiej, zostało ukształtowane w okresie ostatniego zlodowacenia, kilka tysięcy lat temu. Człowiek zasiedlił te tereny niemal natychmiast po ustąpieniu lodowca. Nastąpiło to jednak znacznie później niż w pozostałej części Polski, z uwagi na długi czas zalegania na tym obszarze jego pozostałości i płatów martwego lodu.

Ślady działalności człowieka w najstarszej epoce kamienia, nazywanej paleolitem są nieliczne, tym bardziej, że Pomorze zostało zasiedlone znacznie później aniżeli tereny leżące w centrum i na południu. Po ociepleniu się klimatu, czyli 9000 lat p.n.e., przybyli tu pierwsi koczownicy. Odkrycia relikwów broni i narzędzi powstałych 8-9 tys. lat p.n.e. pozwalają przypuszczać, że ludność zamieszkująca wówczas Pomorze należała do kultury świderskiej¹.

Na przełomie VI i V tysiąclecia p.n.e. na Pojezierze zaczęli napływać z ziem naddunajskich nowi osadnicy związani z najmłodszą epoką kamienia – neolitem. Jako pierwsza na Pojezierze przybyła ludność związana z kręgiem kultur wstęgowych, były to jednak nieliczne grupy. Około dwa tysiące lat p.n.e. na Pomorzu pojawiła się ludność, którą wyróżniała umiejętność zdobienia ceramiki odciskami sznura, stąd jej nazwa – kultura ceramiki sznurowej. Pomimo faktu, iż ludność kultury pucharów lejkowatych i kultury rzucewskiej (należącej do ogromnego kręgu kultury ceramiki sznurowej), pozostawiła zdecydowanie więcej zabytków, na terenie powiatu kościerskiego nie odnotowano śladów zarówno tej kultury, jak i kolejnej neolitycznej – amfor kulistych.

Pierwszą kulturą, która pozostawiła po sobie widoczne ślady jest kultura łużycka, a jej rozwój na tych terenach nastąpił w epoce brązu (I tysiąclecie p.n.e.). Reliktem tej kultury są cmentarzyska kurhanowe z grobami skrzynkowymi, odkryte w kilku miejscowościach Ziemi Kościerskiej: Grabowie, Gapowie, Węsiarach. Kultura łużycka i wschodnio-pomorska

---

¹ Kostrzewski J., *Pradzieje Pomorza*, Wrocław 1966, s. 9.

odegrały istotną rolę w stabilizacji osadniczej na Pomorzu, stąd też przyjęto tezę, iż ludność zamieszkującą wówczas ziemie polskie można określić mianem Prasłowian.

Przypadający na II w p.n.e. schyłkowy okres kultury wschodnio-pomorskiej, pozostawał pod znakiem Celtów i ich osiągnięć technicznych. Osadnictwo w okresie wpływów rzymskich, choć skąpo poświadczane wokół Kościerzyny, miało już charakter stały, wtedy też na początku naszej ery przybyli na te tereny Goci i Gepidzi. Ślady po nich w postaci pochówków odkryto m.in. w Starych Polaszkach, Węsiorach i Odrach.

Z okresu od schyłku IV do schyłku VI wieku n.e. nazywanego okresem wędrówki ludów pochodzi jedno z najważniejszych odkryć - skarb brązowy znaleziony w 1986 r. przez mieszkańca wsi Łubiany w trakcie prac polowych. Ilość i jakość skarbu wskazuje, iż pochodził on z V wieku i mógł należeć do osoby rabującej groby.

We wczesnym średniowieczu od VI do połowy XIII wieku tereny pomorskie zamieszkiwała ludność zachodniosłowiańska, której osady odkryto w okolicach Stężycy i Skórzewa. Początki osadnictwa miały miejsce w dwóch skupiskach w rejonie Kościerzyny. Jedno z nich znajduje się na północ, zachód i wschód od Kościerzyny, zaś drugie, mniejsze, na północnych brzegach jeziora Wdzydze. Pozostały obszar był praktycznie niezamieszkały aż do średniowiecza. Granica osadnictwa rysuje się na linii Stara Kiszewa – Kościerzyna – Węsiory. Wzdłuż południowej krawędzi Pojezierza Kaszubskiego ciągnął się od pradziejów duży kompleks leśny, o czym świadczą nazwy wymieniane w źródłach już w XIII i XIV wieku, np. Podleś, Szumleś, Grabowo, Grzybowo, Klonowo².

Okres od średniowiecza do XVIII wieku

Pierwsze historyczne wzmianki na temat Ziemi Kościerskiej datuje się na czasy książąt pomorskich, którzy władali obszarem Pojezierza Kaszubskiego. Jedną ze wsi, wchodzącą w skład tzw. „Ziemi Pirsna” i należącej od 1284 roku do księżniczki Gertrudy z rodu książąt pomorskich, określano właśnie łacińską nazwą „Costerina”. Obszar „Ziemi Pirsna” był nieco większy niż obecny obszar Ziemi Kościerskiej. Główne skupiska osadnicze występowały w rejonie kościersko-grabowskim, a drugie nad Jeziorem Ostrzyckim i Patulskim. Ziemie podległe książętom pomorskim w XIV wieku zostały opanowane przez Brandenburgię, a następnie Zakon Krzyżacki. W tym okresie odnotowano także pierwsze wzmianki o miejscowościach położonych w gminie Karsin: zwłaszcza o przywilejach lokacyjnych wsi

---

² Praca zbiorowa pod redakcją M. Kallasa, *Kościerzyna. Zarys dziejów miasta do 1939 roku*, Toruń 1994.

(np. Cisewie – 1323 r., Karsin – 1360 r., Borsk – 1383 r.). Obszar należał do powiatu tucholskiego.

W Kościerzynie wchodzącej w skład komturstwa gniewskiego znajdowała się siedziba okręgu sądowego. Okręg kościerski powstał po reorganizacji administracji kujawskiej w XV wieku, kiedy to Kościerzyna wchodziła w skład wójtostwa tczewskiego. Zasięg jurysdykcji okręgu kościerskiego obejmował wówczas m.in. Stężycę, Korne, Dziemiany, Lipusz, Barkoczyn, Gołubie, Mały i Wielki Klincz, Wyczechowo, Borcz, Wąglikowice, Kłobuczyno. Okręg kościerski graniczył wówczas z okręgiem kiszewskim na południu, sztumskim na wschodzie i z komturstwem gdańskim na północnym zachodzie. Za czasów krzyżackich obszar ten podlegał wójtostwu tczewskiemu. Przywilej lokacyjny Kościerzyna uzyskała w roku 1346 pod nazwą „Bern”, z której pochodzi późniejsza niemiecka nazwa Kościerzyny – Berent. Miasto i okolica uległa zniszczeniom w czasie wojen polsko-krzyżackich w XV wieku.

Ziemie włączone do państwa polskiego na podstawie aktu inkorporacyjnego z 6 marca 1454 r. oraz drugiego pokoju toruńskiego otrzymały nazwę Prus Królewskich. Podzielono je na trzy województwa: malborskie, chełmińskie i pomorskie, natomiast dobra należące do króla zostały zorganizowane w ramach starostw. Nowopowstałe starostwo kościerskie znalazło się w powiecie tczewskim, największym z powiatów województwa pomorskiego. Znaczenie Kościerzyny wzrosło w 1764 roku, kiedy na skutek reform sejmu konwokacyjnego przeniesiono tam siedzibę sejmiku wojewódzkiego z pobliskiego Mirachowa³.

Za czasów panowania polskiego w Prusach Królewskich, Kościerzyna była jednym z mniejszych miast tego regionu. Stanowiła również siedzibę jednego z ośmiu starostw województwa pomorskiego. W stosunku do liczby mieszkańców – Kościerzyna - jako jedno z najmniejszych miast Prus Królewskich, była stosunkowo zamożna. Ponowne zniszczenia nastąpiły w czasie wojen w XVII i XVIII wieku, wpływając na opóźnienie w rozwoju regionu. Do czasów zaboru pruskiego na terenie Ziemi Kościerskiej dominował żywioł polski, z niewielkim udziałem obcokrajowców. W 1747 roku na terenie Ziemi Kościerskiej, w Będominie, urodził się Józef Wybicki, żołnierz Legionów Polskich, autor polskiego hymnu narodowego. W jego dworze rodzinnym obecnie znajduje się Muzeum Hymnu Narodowego, kultywujące polskie tradycje patriotyczne.

Ukształtowane w średniowieczu historyczne uwarunkowania kulturowe i osadnicze sprawiły, że dominującymi formami osadnictwa na terenie Ziemi Kościerskiej są w części wschodniej

---

³ <http://www.powiatkoscierski.pl/>

rozproszone kaszubskie osadnictwo jednodworcze, natomiast w części zachodniej powiatu, średniowieczne wsie kmiece. Obszary te zostały uwzględnione w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego* jako obszary rekomendowane do ochrony i zachowania tradycyjnego układu przestrzennego. Pozostałością po czasach średniowiecznych są nazwy miejscowości, a także obiekty takie jak młyny, stawy młyńskie, wały ochronne i przeciwwzalewowe. Ważniejsze ośrodki militarne i życia duchowego znajdowały się poza obszarem Ziemi Kościerskiej. Na tych terenach zachowały się jedynie pozostałości warowni krzyżackiej w Zamku Kiszewskim.

Od okresu zaborów do XX wieku

W dniu 13 września 1772 roku Prusy Królewskie, z wyjątkiem Gdańska i Torunia, przeszły pod władanie króla pruskiego Fryderyka II. Tego samego roku w Kwidzynie została zorganizowana Kamera Wojny i Domen (Kreigs und Domänenkammer), jako naczelna władza administracyjno-polityczna Prus Zachodnich (tak nazywano od 1773 r. Prusy Królewskie).

Już 25 maja 1818 roku utworzono powiat kościerski (Kreis Behrendt). Od tej pory Kościerzyna stała się siedzibą władz powiatowych i intendentury urzędu majątków skarbowych. Podział ten z niewielkimi zmianami przetrwał do końca zaborów.

Rozwój gospodarczy Ziemi Kościerskiej nastąpił w czasach pruskich (XVIII-XIX wiek). Ludność Kościerzyny wzrosła z 400 mieszkańców na koniec XVIII wieku do ponad 6 400 mieszkańców w roku 1910. Rozwijało się rolnictwo, rzemiosło i handel. Pomimo germanizacji, ludność w ponad 60% zachowała wiarę katolicką, tradycje oraz język polski i kaszubski. W XX wieku rozpoczęto wydawanie prasy kaszubskiej, rozwinęło się piśmiennictwo. Pisarze kościerscy (Aleksander Majkowski, Leon Heyke, Franciszek Sędzicki) utworzyli rdzeń literatury kaszubskiej. Dla zachowania tradycji ludowej i odtworzenia tradycyjnego haftu kaszubskiego kluczowa była działalność Izydora i Teodory Gulgowskich. Ich zbiory posłużyły do utworzenia we Wdzydzach Kiszewskich Kaszubskiego Parku Etnograficznego.

W okresie międzywojennym, powiat kościerski o powierzchni 117,7 km², należał do województwa pomorskiego ze stolicą w Toruniu. Nowy podział administracyjny sprawił, iż w obrębie powiatu znalazły się dwie gminy miejskie, 101 wiejskich i 39 samodzielnych obszarów dworskich.

Wyraźny rozwój gospodarczy nastąpił po odzyskaniu niepodległości przez Polskę po I wojnie światowej i poprowadzeniu przez Kościerzynę kluczowej strategicznie dla Polski linii kolejowej, prowadzącej ze Śląska do Gdyni z pominięciem Wolnego Miasta Gdańska. Dzięki

tej inwestycji miasto stało się ważnym węzłem kolejowym i ośrodkiem administracyjnym rangi powiatowej. Rozwinęły się również niewielkie zakłady przemysłowe (tartaki, warsztaty, stolarnie, zakłady produkcji rolno-spożywczej). W miejscowości Garczyn koło Kościerzyny powstał jeden z pierwszych w Polsce obozów Przysposobienia Wojskowego Kobiet, na którego terenie i w oparciu o tradycje przedwojenne funkcjonuje Powiatowe Centrum Młodzieży im. Marszałka Piłsudskiego. Do wybuchu II wojny światowej liczba ludności Kościerzyny wzrosła do 9 200 osób, niemal wyłącznie narodowości polskiej. Udział ludności żydowskiej był znikomy.

Po zajęciu Kościerzyny 2 września 1939 r. nowe rządy w mieście objęła partia NSDAP (Narodowosocjalistyczna Partia Robotników Niemieckich). Główne urzędy przypadły zasłużonym działaczom partyjnym. W okresie okupacji w wyniku działań hitlerowców zamordowano znaczną część inteligencji kaszubskiej oraz wysiedlono wielu mieszkańców regionu.

Po wyzwoleniu spod panowania hitlerowskiego w roku 1945, Kościerzyna stała się ważnym ośrodkiem usługowym dla okolicznego regionu rolniczego. Rozwinął się przemysł drzewny i spożywczy. Powiat kościerski, rozciągający się na wschód aż do Skarszew był jednym z większych w województwie gdańskim i obejmował gminy: Kościerzyna, Lipusz, Dziemiany, Liniewo, Nowa Karczma, Stara Kiszewa, Skarszewy.

Powiat kościerski został zlikwidowany na skutek reformy administracyjnej w 1975 roku, mimo tego Kościerzyna pełniła nieformalnie funkcję centrum dla mieszkańców okolicznych gmin. Przemiany po 1989 roku doprowadziły do powstania w Kościerzynie jednostek administracji państwowej (Urzędu rejonowego i Urzędu Pracy), które stały się podstawą do budowy systemu powiatowej władzy samorządowej od 1999 roku⁴.

---

⁴ <http://www.powiatkoscierski.pl/>

Środowisko przyrodnicze

Krajobraz

W strukturze przestrzennej powiatu kościerskiego dominują grunty leśne oraz grunty zadrzewione i zakrzewione zajmujące łącznie 45% powierzchni powiatu oraz użytki rolne obejmujące 43,3% powierzchni powiatu. Jeziora i rzeki zajmują 4,7% powierzchni powiatu.

Obszar powiatu kościerskiego znajduje się na terenie czterech mezoregionów, zróżnicowanych pod względem warunków naturalnych: Pojezierza Kaszubskiego, Borów Tucholskich, Równiny Charzykowskiej oraz niewielkiego fragmentu Pojezierza Starogardzkiego.

Tereny powiatu położone na Pojezierzu Kaszubskim cechuje silne zróżnicowanie wewnętrzne, występują tu liczne lokalne wnętrza krajobrazowe. Przeważają faliste i pagórkowate wysoczyzny morenowe, układające się zgodnie z fazami cofania się lądolodu. Charakterystycznym elementem są liczne zagłębienia terenu, wypełnione często jeziorami. Część północna Pojezierza posiada wysokie walory przyrodnicze i turystyczne, zaś w części południowej i wschodniej dominuje bardziej rolnicza specyfika.

Zlokalizowana na terenie Pojezierza Starogardzkiego południowo-wschodnia część powiatu ma podobny, choć nieco bardziej wyrównany charakter.

Obszar Borów Tucholskich oraz Równiny Charzykowskiej wyróżnia stosunkowo niewielkie zróżnicowanie, jak również duża lesistość (głównie obszarów monokulturowych sosny) i występowanie wielu jezior. Niski stopień antropizacji środowiska powoduje, iż te tereny posiadają wysokie walory turystyczne.

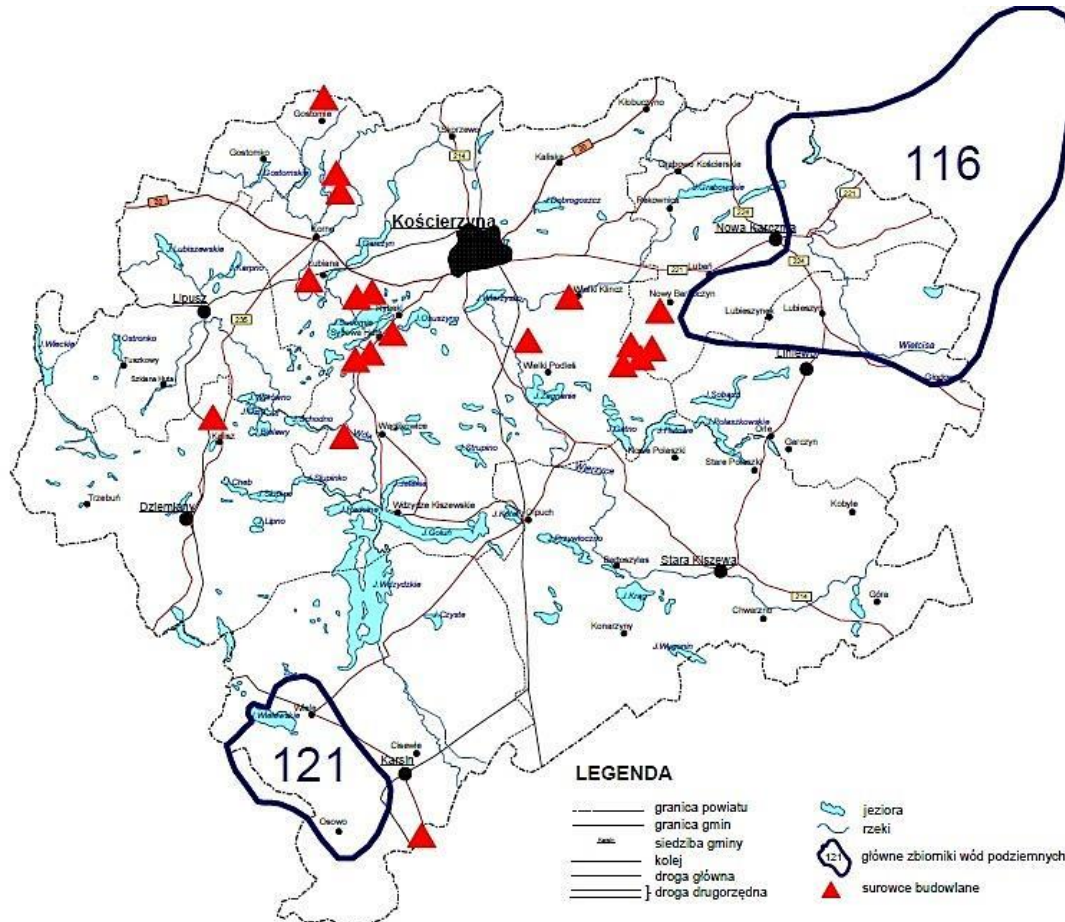
Na terenie powiatu kościerskiego występują głównie złoża kruszywa naturalnego oraz kredy jeziornej. Kruszywa naturalne dzielą się na dwie zasadnicze grupy: kruszywa grube obejmujące żwiry i pospółki (kruszywo piaszczysto-żwirowe) oraz kruszywa drobne – piaszczyste. W Polsce złoża kruszyw są przeważnie wieku czwartorzędowego. W północnej i centralnej Polsce – na Nizinie Polskiej najważniejsze są złoża o genezie lodowcowej (akumulacyjne moreny czołowe) i wodnolodowcowe (sandry, ozy) oraz rzecznej. W północnej części tego obszaru są to złoża żwirowo-piaszczyste, zawierające głównie skały skandynawskie – utwory krystaliczne i wapienne z domieszką kwarcu oraz piasków.

Kreda jeziorna, nazywana również wapieniem łąkowym lub wapieniem jeziornym jest osadem wieku czwartorzędowego. Nagromadzenia jej, związane głównie z osadami pojeziornymi ostatniego zlodowacenia, znajdują się w przeważającej mierze w północnej i północno-

zachodniej części Polski. Często występuje z gytą wapienną i torfem. Kredę jeziorną stosuje się w rolnictwie jako nawóz wapniowy.

Na terenie powiatu znajduje się 29 złóż kruszywa naturalnego (piasków i żwirów). Ponadto udokumentowano trzy złoża kredy jeziornej, a w miejscowości Łubiana występuje złożo torfu.

Rysunek 7 Wybrane zasoby naturalne powiatu kościerskiego

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Kościerskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2012-2015.

Klimat

Obszar powiatu kościerskiego należy do krainy klimatycznej Pojezierza Pomorskiego, znajdującego się strefie klimatu umiarkowanego. Klimat panujący na Ziemi Kościerskiej odznacza się następującymi cechami:

- Średnia roczna temperatura wynosi 7°C, w styczniu ok. – 3,5°C, w lipcu 17°C;
- Średnia liczba dni upalnych i gorących wynosi 15-30 dni, natomiast mroźnych i bardzo mroźnych od 20 do 45 dni;
- Średnia roczna amplituda temperatury powietrza wynosi 20-22°C;

- Roczna suma opadów zwiększa się od ok. 400-450 mm w części wschodniej powiatu do ponad 600 mm w części zachodniej, osiągając jeszcze wyższe wartości na obszarach wysoczyzn morenowych w północnej części powiatu;
- Długość zalegania pokrywy śniegowej jest wyższa od przeciętnej w regionie i wynosi do 70 dni w części północnej powiatu;
- Ryzyko wystąpienia gwałtownych burz i gradobić jest większe od przeciętnej w regionie;
- Liczba dni z mgłą jest większa od przeciętnej w regionie;
- Średnia długość okresu wegetacyjnego trwa od 200 do 225 dni.

Zasoby wodne

W powiecie kościerskim występują duże zasoby wód powierzchniowych i podziemnych (zaznaczonych numerami 116 i 121 na Rysunku 7). Całkowita powierzchnia wód płynących na terenie powiatu wynosi 4 710 ha, co stanowi 4% całkowitej powierzchni powiatu, natomiast powierzchnia wód stojących wynosi 1 098 ha, obejmując tym samym 1% powierzchni powiatu. Na terenie powiatu zlokalizowane są zlewnie trzech rzek: Wierzycy, Wdy oraz Brdy.

Rzeka Wierzycy wypływa na Pojezierzu Kaszubskim, koło wsi Piotrowo, około 13 km na północny wschód od Kościerzyny. Długość rzeki wynosi 151,4 km, powierzchnia zlewni 1 602,6 km². Główne dopływy rzeki Wierzycy: lewostronne – Kacinka i Wietcisa, prawostronne – Piesienica, Węgiernuca i Janka. W granicach zlewni Wierzycy znajduje się znaczny fragment (ponad 90% powierzchni) Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 116 - zbiornika międzymorenowego Gołębiewo.

Rzeka Wda wypływa z jeziora Wieckiego. Długość rzeki wynosi 198 km, powierzchnia zlewni 2 325,2 km². Główne dopływy rzeki Wdy: lewostronne – Trzebiocha, Zelgoszczówka, Sobina, prawostronne – Wieprzyk, Prusina. W granicach zlewni Wdy znajduje się Główny Zbiornik Wód Podziemnych Nr 121 - zbiornik międzymorenowy Czersk o powierzchni 142 km².

Rzeka Brda wypływa z jeziora Smołowego na Pojezierzu Bytowskim. Długość rzeki wynosi 238 km, powierzchnia zlewni 4 639 km². Zlewnia rzeki Brdy położona jest głównie na terenie

powiatów: człuchowskiego, chojnickiego, tucholskiego i bydgoskiego. Na terenie powiatu kościerskiego obejmuje część gminy Karsin i Dziemiany⁵.

Powierzchnia jezior obejmuje 4% powierzchni całego powiatu. Tabela 10 przedstawia listę największych jezior Ziemi Kościerskiej.

Tabela 10 Największe jeziora Ziemi Kościerskiej

Jeziro	Powierzchnia	Głębokość
Zespół Jezior Wdzydzkich (Wdzydze, Gołuń, Radolne, Jelenie)	1 056 ha	68 m
Sudomie	174 ha	13 m
Krąg	163 ha	2 m
Wielewskie	156 ha	40,5 m
Zagnanie	152 ha	19,5 m
Sumino	152 ha	15,9 m
Wyrównno	140 ha	5,6 m
Grabowskie	140 ha	28,1 m

Źródło: Opracowanie własne

Fauna i flora

Wokół jezior występują nie tylko torfowiska, ale również lasy sosnowe ze zbiorowiskiem lasów liściastych, m.in. buczyn, grądów, brzeziny bagiennej. Rozmaitość i rozległość wielu zbiorowisk wodnych gwarantuje obecność bogactwa gatunków. W lasach występuje populacja parzystokopytnych – jeleni europejski, sarna, łoś, daniel i dzik. Na całym terenie licznie występują bobry oraz wydry.

Na terenie powiatu kościerskiego znajdują się obszary szczególnie cenne przyrodniczo z punktu widzenia walorów szaty roślinnej oraz występujących zwierząt. Można do nich zaliczyć:

- Wdzydzki Park Krajobrazowy – położony w północnej części Borów Tucholskich i obejmujący zespół jezior Wdzydzkich wraz z ich otoczeniem. Uformowane w kształcie krzyża jeziora: Wdzydze, Jelenie, Radoń i Gołuń stanowią najbardziej charakterystyczny element krajobrazu. Znajduje się tu również ponad 160 jezior i oczek

⁵ Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Kościerskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2012-2015.

wodnych. Przeważają siedliska boru suchego i boru świeżego, dominującym gatunkiem jest sosna porastająca ok. 90% powierzchni leśnej. W większości jest to obszar równiny sandrowej porośnięty przez borowe zbiorowiska leśne z mozaikowo występującymi torfowiskami wysokimi i przejściowymi. Na terenie Parku występuje ponad 820 gatunków roślin naczyniowych, w tym liczne objęte ochroną gatunkową m.in. storczyki, rosiczki, lobelia jeziorna i poryblin jeziorny, widłaki i liczne porosty. Fauna jest bogata i zróżnicowana, występują tu m.in.: bobry, wydry, wiele gatunków ptaków – orzeł bielik, dudek, puchacz, sowa uszatka, myszołów i tracz długodzioby.

- Kaszubski Park Krajobrazowy – obejmuje centralną część Pojezierza Kaszubskiego. Obecność wysokich wzgórz morenowych (Wieżyca 328,6 m n.p.m), rynien jeziornych, dolin rzecznych, fragmentów pól sandrowych świadczy o urozmaiconej rzeźbie terenu. Występuje także rozbudowana sieć hydrograficzna ze źródłiskowymi odcinkami wielu rzek, np. Łeba, Radunia i szeregiem jezior o skomplikowanej linii brzegowej i znacznej głębokości. Na obszarach leśnych dominują kwaśne buczyny i lasy bukowo-dębowe, w części południowej – bory mieszane. Żyje tu wiele rzadkich gatunków chronionych, najstarsze z nich to relikty glacialne, m.in. żurawina błotna, bażyna czarna, wierzba borówkolistna, turzyca strunowa i skalnica torfowiskowa. Można tu spotkać sarny, dziki, jelenie, sporadycznie łosie, borsuki, jenoty, piżmaki, kuny leśne i łasice, około 170 gatunków ptaków, w tym 120 gniazdujących, np. czapla siwa, żuraw, brodziec samotny, orzechówka, gągoł, orzeł bielik, myszołów, krogulec, jastrząb gołębiarz i rybołów.
- Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Wierzycy – występują tu urozmaicone płaty zbiorowisk leśnych, m.in. łągów, grądów, buczyn. Na dnie doliny obecne są torfowiska niskie i przejściowe, zajęte przez ziołorośla, łąki i szuwary. Bogactwo roślinności doliny gwarantują zespoły murawowe i wrzosowiskowe oraz różnorodne fitocenozy segetalne i ruderalne.
- Obszar Chronionego Krajobrazu Bory Tucholskie – obejmuje równiny sandrowe urozmaicone jeziorami wytopiskowymi i rynnowymi. Oś hydrograficzną obszaru stanowi rzeka Wda, płynąca wąską doliną, silnie meandrująca, tworząca piaszczyste łąki i bystrza. Wśród lasów przeważają bory mieszane i świeże.

- Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Wietcisy – obejmuje głęboko wciętą dolinę meandrującej Wietcisy, która zawiera nawierzchniowe kompleksy leśne oraz dobrze zachowane zbiorowiska łąkowe i ziołoroślone na dnie doliny.
- Lipuski Obszar Chronionego Krajobrazu – położony w zachodniej części gminy Lipusz, tworzy go rozbudowany układ płytkich rynien zajętych przez liczne jeziora, w otoczeniu których występuje falista wierzchowina wysoczyzny morenowej z licznymi kompleksami leśnymi.
- Polaszkowski Obszar Chronionego Krajobrazu – położony jest na terenie gmin: Liniewo, Kościerzyna i Stara Kiszewa. Znajduje się tu zespół malowniczo położonych rynien jeziornych, połączonych rzeką Małą Wierzycą. W otoczeniu przeważa falista wierzchowina morenowa. Na tym terenie występuje kilka kompleksów leśnych zdominowanych przez buczyny i grądy.
- Gowidliński Obszar Chronionego Krajobrazu – obszar o młodogłacjalnym krajobrazie wzgórz morenowych i rozległych równin sandrowych, położony na terenie powiatu kartuskiego i kościerskiego. Znajduje się tu kilka dużych jezior rynnowych, m.in. Mausz, Gowidlińskie, obecne są torfowiska. Na wysoczyźnie morenowej w części północnej występują lasy bukowe i bukowo-dębowe, zaś w części południowej – bory mieszane oraz świeże na sandrach.
- Przywidzki Obszar Chronionego Krajobrazu – obszar o silnie urozmaiconej rzeźbie terenu z rynnami jeziornymi, wzgórzami morenowymi i licznymi jeziorami, położony na terenie powiatów: gdańskiego, kartuskiego i kościerskiego. Obejmuje również głęboką dolinę Reknicy – dopływ Raduni i duży kompleks leśny z przewagą buczyn i grądów.
- Rezerwat Strzelnica – rezerwat leśny, chroniący fragment lasu mieszanego o cechach naturalnych ze skupieniem pomnikowych dębów z okazałymi bukami, sosnami. Znajduje się w granicach miasta Kościerzyna i stanowi miejsce rekreacji dla mieszkańców.
- Rezerwat Czapliniec w Wierzysku – rezerwat ptasi, który chroni kolonię czapli siwej nad jeziorem Książę. Obejmuje fragment boru mieszanego i kwaśnej buczyny w wieku ok. 200 lat.

- Rezerwat Brzęczek – rezerwat leśny, obejmujący ochroną zbiorowiska żyźnej i kwaśnej buczyny pomorskiej z okazałym 150-letnim drzewostanem. Występują tu stanowiska rzadkich i chronionych roślin naczyniowych.
- Rezerwat Orle nad Jeziorem Dużym – rezerwat leśny chroniący grupę 200-letnich dębów na siedlisku grądu nad brzegiem jeziora Dużego. Przedmiot ochrony jest prawdopodobnie pochodzenia antropogenicznego.
- Rezerwat Krwawe Doły – rezerwat leśny, obejmuje fragment boru świeżego z około 130-letnim drzewostanem i licznymi drzewami o wymiarach pomnikowych. Miejsce występowania szeregu rzadkich gatunków chronionych porostów. Znajduje się w granicach Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego, w północnej części Borów Tucholskich⁶.

Lasy

Na potencjał przyrodniczy powiatu kościerskiego wpływa przede wszystkim duży udział terenów leśnych - lasy zajmują 46,23% powierzchni powiatu. Lesistość Ziemi Kościerskiej jest znacznie większa niż średnia wojewódzka i krajowa. Według regionalizacji przyrodniczo-leśnej Polski powiat kościerski położony jest w Krainie Wielkopolsko-Pomorskiej III. Obszar ten charakteryzuje się obecnością głównie siedlisk borowych, w których udział sosny w drzewostanach wynosi 93,6%. Po kilka procent zajmują siedliska lasów mieszanych świeżych i borów suchych. Siedliska wilgotne i bagienne zajmują około 1%.

Przeważająca część lasów na terenie powiatu kościerskiego pochodzi z sadzenia. Szacuje się, że tylko około 20% drzewostanów rośnie na siedliskach wykazujących ciągłość lasu, pozostałe to zalesienia porolne. Dominująca gospodarka zrębowa powoduje, że największe powierzchnie zajmują drzewostany jednowiekowe pochodzące z sadzenia. Jest ona również przyczyną małego udziału starodrzewów. Drzewostany, które osiągnęły wiek rębności są systematycznie usuwane – najczęściej zrębem zupełnym.

Lasy znajdujące się na terenie powiatu kościerskiego znajdują się pod nadzorem pięciu nadleśnictw:

- Nadleśnictwa Kościerzyna;

---

⁶ Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Kościerskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2012-2015

- Nadleśnictwa Lipusz;
- Nadleśnictwa Kaliska;
- Nadleśnictwa Kartuzy;
- Nadleśnictwa Starogard Gdański.

Powietrze atmosferyczne

W zanieczyszczeniu powietrza atmosferycznego największy udział ma spalanie paliw w celach energetycznych oraz w komunikacji. Komunikacja stanowi największe źródło zanieczyszczeń powietrza, zwłaszcza w dolnych warstwach atmosfery. Silniki samochodowe emitują substancje toksyczne, m.in. tlenki siarki, węglowodory, sadza, aldehydy, tlenek węgla, związki ołowiu, tlenki azotu i inne. Zanieczyszczenie powietrza powodowane przez komunikację najbardziej uciążliwe jest wzdłuż ulic o dużym natężeniu ruchu pojazdów w gęstej zabudowie miejskiej, a także wzdłuż dróg.

Do sporządzenia diagnozy stanu powietrza atmosferycznego posłużyły dane zawarte w „*Ocenie rocznej jakości powietrza w województwie pomorskim za rok 2013*” opracowanej przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Gdańsku. W województwie pomorskim wyodrębnione zostały dwie strefy – aglomeracja trójmiejska, w skład której wchodzi Gdańsk, Gdynia i Sopot oraz pozostała część województwa zwana strefą pomorską. Klasyfikacji stref dokonuje się w podziale na kryteria dotyczące ochrony zdrowia i ochrony roślin, przy czym strefy miejskie nie podlegają weryfikacji pod kątem ochrony roślin.

W 2013 roku na terenie powiatu kościerskiego odnotowano przekroczenia poziomów substancji w powietrzu dla następujących zanieczyszczeń:

- Pył zawieszony PM_{2,5} – do atmosfery emitowany jest jako zanieczyszczenie pierwotne powstające w wyniku procesów antropogenicznych i naturalnych oraz jako zanieczyszczenie wtórne, powstające w wyniku przemian dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, amoniaku, lotnych związków organicznych i trwałych związków organicznych. Jego obecność była możliwa do stwierdzenia dzięki pomiarom stacji WIOŚ w Kościerzynie przy ul. Targowej.
- Pył zawieszony PM₁₀ – jego źródłem jest przemysł energetyczny, procesy produkcyjne, ruch drogowy, rozładunek materiałów sypkich oraz pylenie wtórne z podłoża. Pomiarów dokonano w stacji WIOŚ w Kościerzynie przy ul. Targowej.

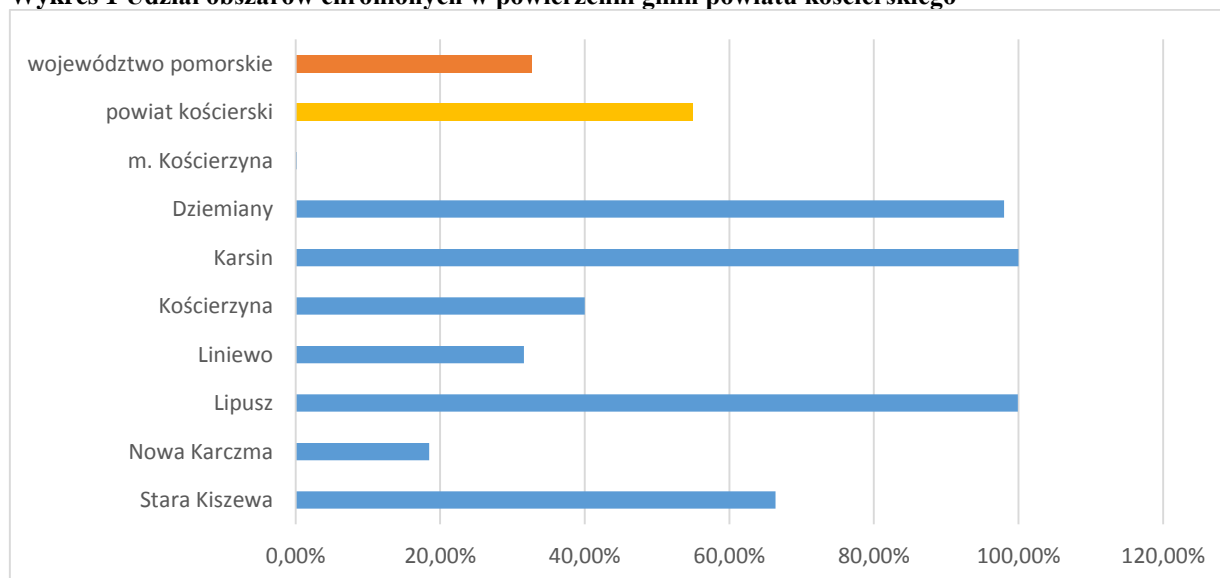
Głównym źródłem tego zanieczyszczenia w okolicy przekroczeń są paleniska domowe wchodzące w skład niskiej emisji. Obniżenie emisji tego czynnika wiązało się ze zmniejszeniem emisji pyłu z wszelkich źródeł energetycznych.

- Benzo(a)piren – w powiecie kościerskim mierzone poziomy kilkakrotnie przekraczają poziom dopuszczalny, osiągając najwyższą wartość w całym województwie pomorskim. Wysokie stężenia benzo(a)pirenu odnotowywane są w okresie grzewczym (latem poziomy spadają praktycznie do zera). Jego głównym źródłem są paleniska domowe ogrzewane paliwami stałymi –węglem, drewnem.
- Ozon – poziomy docelowe dla ozonu nie stwarzają w województwie pomorskim problemu, jednak pozostają zagrożone poziomy celów długoterminowych ustalonych do osiągnięcia na rok 2020. W obydwu strefach województwa na większości stacji nie są dotrzymane wymienione standardy dla tej substancji ze względu na ochronę zdrowia oraz ochronę roślin.

Obszary chronione

Na Ziemi Kościerskiej występują liczne tereny objęte systemem obszarów chronionych. Ich udział w powierzchni powiatu wynosi 54,9%, co jest znacznie wyższą wartością niż w przypadku województwa pomorskiego (32,7%).

Wykres 1 Udział obszarów chronionych w powierzchni gmin powiatu kościerskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Prawie całą powierzchnię gminy Lipusz oraz Dziemiany zajmują obszary chronione. Tego typu tereny stanowią także dużą część powierzchni gmin: Stara Kiszewa, Karsin i Kościerzyna. Zdecydowanie najmniejszy udział obszarów chronionych w ogólnej powierzchni wyróżnia się w mieście Kościerzyna, gdyż jest to obszar silnie zurbanizowany.

Do systemu obszarów chronionych na Ziemi Kościerskiej należą: dwa parki krajobrazowe, siedem obszarów chronionego krajobrazu, pięć rezerwatów przyrody, 63 pomniki przyrody, a także 17 obszarów Natura 2000.

Park krajobrazowy stanowi wielkoobszarową formę ochrony przyrody tworzoną ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne, kulturowe oraz krajobrazowe w celu ich zachowania i popularyzacji w warunkach zrównoważonego rozwoju. Na terenie powiatu znajdują się: Wdzydzki Park Krajobrazowy, Otulina Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego, Kaszubski Park Krajobrazowy, Otulina Kaszubskiego Parku Krajobrazowego.

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych. Na terenie powiatu znajdują się następujące obszary chronionego krajobrazu: Borów Tucholskich Doliny Wierzycy, Doliny Wietcisy, Gowidliński, Lipuski, Polaszkowski, Przywidzki.

Rezerwat przyrody to obszar objęty prawną ochroną dla zachowania ekosystemów naturalnych lub półnaturalnych mających istotną wartość ze względów naukowych, przyrodniczych, kulturowych lub krajobrazowych. W powiecie kościerskim wyróżnia się następujące rezerwaty przyrody: Orle nad Jeziorem Dużym, Czapliniac w Wierzysku, Strzelnica, Brzęczek, Krwawe Doły.

Pomniki przyrody są najczęściej spotykaną formą ochrony przyrody ożywionej (pojedyncze krzewy, drzewa, grupy drzew, zabytkowe aleje drzew) i nieożywionej (największe głazy narzutowe, tzw. erratyki oraz inne interesujące formy powierzchni ziemi). Wśród 86 pomników przyrody na terenie Ziemi Kościerskiej przeważają pojedyncze drzewa⁷. Ponadto występują grupy drzew, aleje, głazy narzutowe.

Obszary Natura 2000 są objęte programem Natura 2000 - wspólnym systemem obszarów objętych ochroną przyrody, utworzonym w krajach Unii Europejskiej. Podstawę programu

---

⁷ Według informacji z Banku Danych Lokalnych (stan na 31.12.2013 r.).

stanowią dwie unijne dyrektywy: Dyrektywa Ptasia i Dyrektywa Siedliskowa. Celem programu jest zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które uważa się za cenne i zagrożone w skali całej Europy. Tabela 11 przedstawia obszary Natura 2000 występujące na terenie powiatu kościerskiego.

Tabela 11 Obszary Natura 2000 na terenie powiatu kościerskiego

Obszar Natura 2000	Kod	Powierzchnia (ha)
Bory Tucholskie	PLB220009	322535,8
Dąbrówka	PLH220088	504,6
Dolina Stropnej	PLH220037	963,4
Dolina Środkowej Wietcisy	PLH220009	430,9
Dolina Wierzycy	PLH220094	4618,3
Jeziora Wdzydzkie	PLH220034	13583,8
Jezioro Krąg	PLH220070	424,4
Leniec nad Wierzycą	PLH220073	25,0
Lubieszyn	PLH220074	671,4
Młosino-Lubnia	PLH220077	2469,5
Nowa Sikorska Huta	PLH220090	174,7
Piotrowo	PLH220091	483,0
Rynna Dłużnicy	PLH220081	353,4
Stary Bukowiec	PLH220082	308,4
Szumleś	PLH220086	976,5
Wielki Klincz	PLH220083	288,2
Wilcze Błota	PLH220093	9,0

Źródło: <http://obszary.natura2000.org.pl>.

Demografia

W ostatnich latach liczba ludności w powiecie kościerskim systematycznie wzrastała – na koniec 2014 roku zamieszkiwało tu 71 394 osób. Prognozuje się utrzymanie trendu wzrostowego do 2025 roku. Najwięcej osób mieszka w Kościerzynie (23 701), natomiast najmniej w gminie Lipusz.

Tabela 12 Liczba mieszkańców w gminach powiatu kościerskiego w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Miasto Kościerzyna	23 101	23 755	23 780	23 779	23 701
Gmina Dziemiany	4 187	4 187	4 211	4 243	4 268
Gmina Karsin	6 024	6 151	6 216	6 205	6 237
Gmina Kościerzyna	14 057	14 871	15 036	15 209	15 357
Gmina Liniewo	4 575	4 615	4 615	4 634	4 652
Gmina Lipusz	3 522	3 566	3 582	3 603	3 613
Gmina Nowa Karczma	6 422	6 648	6 695	6 720	6 766
Gmina Stara Kiszewa	6 423	6 590	6 607	6 648	6 766
Powiat Kościerski	68 311	70 383	70 742	71 041	71 241

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Gęstość zaludnienia w powiecie (61 osób/km²) jest niższa od średniej województwa pomorskiego (125 osób/km²). Najwięcej mieszkańców na 1 km² przypada w Kościerzynie (1 494 osoby), z kolei najmniej w gminach: Stara Kiszewa (31 osób), Lipusz (33 osoby) oraz Dziemiany (34 osoby). Pod względem gęstości zaludnienia powiat kościerski plasuje się na 15. miejscu w województwie.

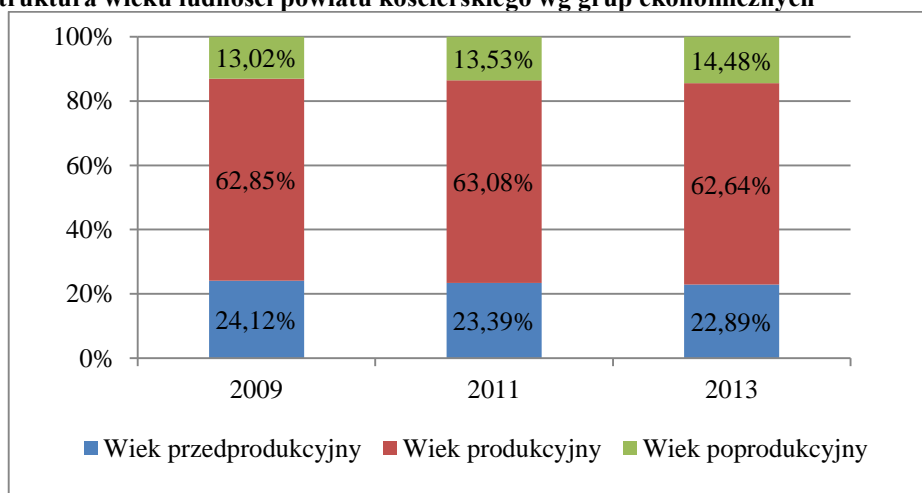
Liczba kobiet i mężczyzn jest bardzo zbliżona – powiat zamieszkuje 35 610 mężczyzn i 35 631 kobiet. Pod tym względem powiat kościerski wypada najlepiej w całym województwie pomorskim. Na terenie miasta mieszka więcej kobiet, zaś na obszarach wiejskich sytuacja jest odwrotna.

Tabela 13 Struktura ludności według płci

Wyszczególnienie	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Obszar miejski	11 513	12 188	23 701
Obszary wiejskie	24 097	23 443	47 540
Powiat kościerski	35 610	35 631	71 241

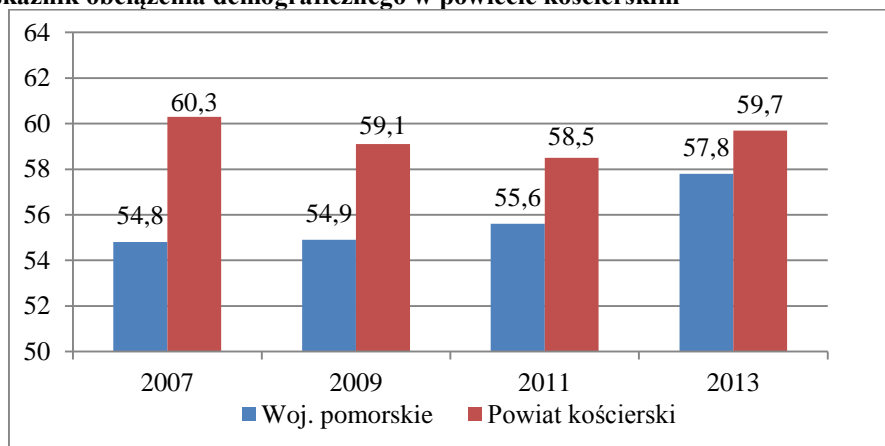
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Powiat kościerski charakteryzuje się stosunkowo młodą strukturą wieku mieszkańców. Jednakże od 2009 roku struktura ta wykazuje zwiększający się udział ludności w wieku poprodukcyjnym przy malejącej liczbie mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym. W 2013 roku osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły 22,89% ludności ogółem, w wieku produkcyjnym – 62,64%, zaś w wieku poprodukcyjnym – 14,48%. Powiatowa struktura wieku jest korzystniejsza od wojewódzkiej, gdzie zamieszkuje 19,56% osób w wieku przedprodukcyjnym, 63,67% w wieku produkcyjnym oraz 17,07% w wieku poprodukcyjnym.

Wykres 2 Struktura wieku ludności powiatu kościerskiego wg grup ekonomicznych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Wskaźnik obciążenia demograficznego w powiecie kościerskim, określający liczbę ludności w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym) na 100 osób w wieku produkcyjnym, w ostatnich latach ulegał jedynie nieznacznym wahaniom i wynosi 59,7 (stan na koniec 2013 roku). Mimo że wartość wskaźnika jest korzystniejsza dla województwa pomorskiego (57,8) to sytuacja powiatu na tle województwa systematycznie ulega poprawie.

Wykres 3 Wskaźnik obciążenia demograficznego w powiecie kościerskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Biorąc pod uwagę rok 2013, powiat kościerski prezentuje się korzystniej od województwa pomorskiego pod względem wskaźników dotyczących: urodzeń żywych, zgonów i przyrostu naturalnego na 1000 ludności. Z zestawienia wynika, iż na terenie powiatu kościerskiego rodzi się więcej dzieci niż umiera mieszkańców. Charakterystyczny zarówno dla powiatu, jak i dla województwa jest spadek urodzeń żywych i przyrostu naturalnego na 1000 ludności.

Tabela 14 Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1000 ludności

Wyszczególnienie	Województwo pomorskie			Powiat kościerski		
	2009	2011	2013	2009	2011	2013
Urodzenia żywe na 1000 ludności	12,3	11,0	10,4	15,2	12,9	11,6
Zgony na 1000 ludności	8,85	8,48	8,76	7,95	7,68	8,31
Przyrost naturalny na 1000 ludności	3,5	2,5	1,7	7,2	5,3	3,3

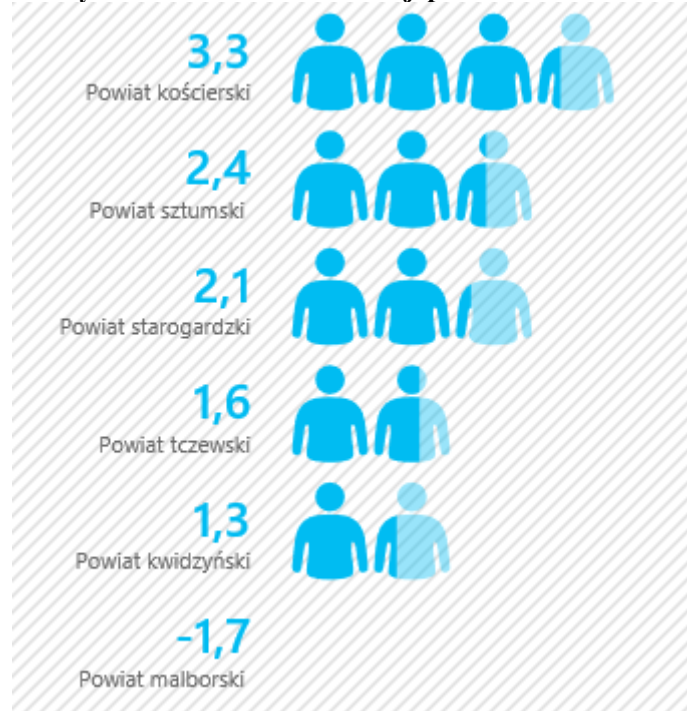
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Warto zauważyć, że porównując powiat kościerski z pozostałymi regionami wchodzącymi w skład województwa pomorskiego pod względem przyrostu naturalnego (na 1000 mieszkańców), to właśnie analizowany powiat stanowi lidera zestawienia. Pomimo wspomnianych już spadków w tym zakresie w przeciągu ostatnich lat, powiat kościerski w największym stopniu przyczynia się do dodatniego przyrostu w ujęciu ogólnowojejewódzkim.

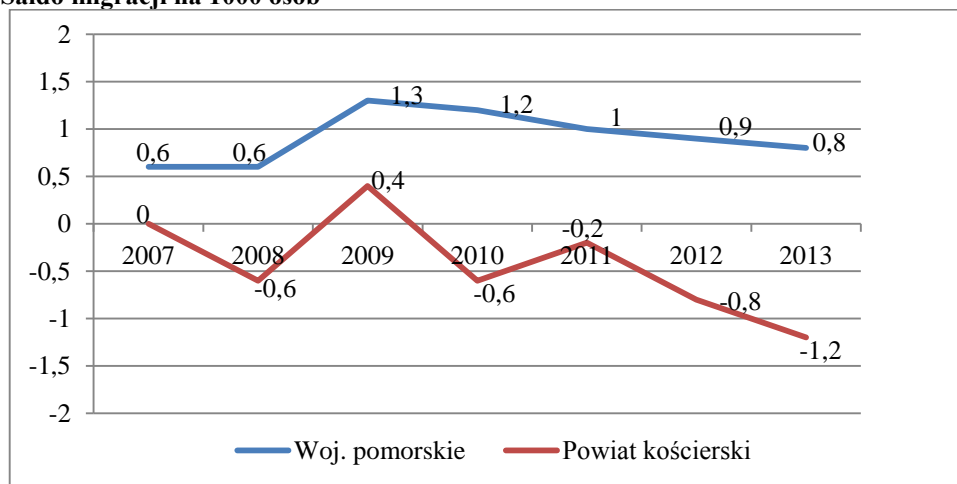
Rysunek 8 Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców – woj. pomorskie w 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W 2013 roku saldo migracji na 1000 osób w powiecie kościerskim było ujemne (-1,2), z kolei w województwie pomorskim wskaźnik ten osiągnął wartość dodatnią (0,8). Oznacza to, że więcej osób wyjeżdża z Ziemi Kościerskiej niż osiedla się na tym terenie. Począwszy od 2010 roku w powiecie kościerskim saldo migracji na 1000 osób pozostaje ujemne.

Wykres 4 Saldo migracji na 1000 osób

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Intensywność migracji międzypowiatowych i zagranicznych w powiecie kościerskim nie podlega konkretnym trendom, jej wartość zmieniała się nieregularnie na przestrzeni lat 2007-2013. Szczegółowe dane przedstawione zostały w tabeli 15.

Tabela 15 Migracje międzypowiatowe i zagraniczne na pobyt stały

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Zameldowania z innych powiatów	481	341	359	332	338	311	393
Zameldowania z zagranicy	25	10	18	18	12	10	7
Wymeldowania do innych powiatów	456	366	346	376	345	370	356
Wymeldowania za granicę	49	26	6	15	17	5	41

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Infrastruktura społeczna

Bezpieczeństwo

Na terenie powiatu kościerskiego znajduje się Komenda Powiatowa Policji w Kościerzynie oraz trzy Posterunki Policji: w Dziemianach, Karsinie i Liniewie. Funkcjonariusze aktywnie uczestniczą w realizacji ogólnopolskich akcji oraz programów prewencyjnych takich jak „Bezpieczny powiat”, „Niechronieni uczestnicy ruchu drogowego”, „Pasy”, „Truck i Bus”, „Bezpieczne ferie”. Poziom przestępczości w powiecie kościerskim w porównaniu do sąsiednich powiatów (kartuskiego i bytowskiego) oraz województwa przedstawia tabela 16.

Tabela 16 Porównanie poziomu przestępczości w powiecie kościerskim, powiatach sąsiednich i województwie pomorskim w 2013 roku

Rodzaj przestępstwa		Województwo pomorskie	Powiat kartuski	Powiat bytowski	Powiat kościerski
Przestępstwa ogółem	Liczba ogółem	65 797	2 080	1 679	1 206
	Liczba na 1000 mieszkańców	28,7	16,76	21,44	16,95
	Wskaźnik wykrywalności	63%	62,8%	79,4%	67%
Przestępstwa o charakterze kryminalnym	Liczba ogółem	43 113	1 368	1 132	825
	Liczba na 1000 mieszkańców	18,81	11,03	14,45	11,6
	Wskaźnik wykrywalności	49,2%	52,1%	72,9%	57,4%
Przestępstwa o charakterze gospodarczym	Liczba ogółem	13 362	277	161	104
	Liczba na 1000 mieszkańców	5,83	2,23	2,06	1,46
	Wskaźnik wykrywalności	88,6%	63,9%	88,2%	73,1%
Przestępstwa drogowe	Liczba ogółem	6 414	359	278	233
	Liczba na 1000 mieszkańców	2,8	2,89	3,55	3,28
	Wskaźnik wykrywalności	98,7%	99,4%	100%	98,3%
Liczba ogółem		1 696	53	68	52

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu	Liczba na 1000 mieszkańców	0,74	0,43	0,87	0,73
	Wskaźnik wykrywalności	Brak danych			
Przestępstwa przeciwko mieniu	Liczba ogółem	38 719	1 115	714	602
	Liczba na 1000 mieszkańców	16,89	8,99	9,12	8,46
	Wskaźnik wykrywalności	Brak danych			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Powyższe dane wskazują, że poziom bezpieczeństwa publicznego na Ziemi Kościerskiej mierzony liczbą przestępstw na 1000 mieszkańców jest wyższy od przeciętnego poziomu w wojewódzkie pomorskim i powiecie bytowskim, zaś minimalnie niższy niż w powiecie kartuskim. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw w powiecie kościerskim jest korzystniejszy od średniej województwa i powiatu kartuskiego, lepiej pod tym względem wypada natomiast powiat bytowski.

Na uwagę zasługuje fakt, iż w powiecie kościerskim popełniono najmniej przestępstw o charakterze gospodarczym, jednak ich wykrywalność kształtuje się poniżej średniej regionu.

Nieco gorzej powiat kościerski prezentuje się pod względem liczby przestępstw drogowych na 1000 mieszkańców, gdyż wartość tego wskaźnika przekracza przeciętną województwa. Występowanie problemu związanego z wypadkami drogowymi potwierdzają statystyki ujęte w tabeli 17.

Tabela 17 Statystyki wypadków drogowych w powiecie kościerskim w latach 2007-2013

Rok	Liczba wypadków	Liczba wypadków ze skutkiem śmiertelnym	Liczba ofiar śmiertelnych	Liczba rannych
2007	159	20	23	230
2008	175	14	15	237
2009	134	9	10	210
2010	131	8	9	212
2011	145	10	14	210
2012	126	7	10	168
2013	122	9	9	164

Źródło: Raport z ewaluacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Ziemi Kościerskiej za rok 2013.

Na terenie powiatu kościerskiego każdego roku odnotowuje się wiele wypadków drogowych, chociaż ich liczba stopniowo się zmniejsza. Poprawa sytuacji na drogach jest szczególnie widoczna w porównaniu z danymi z 2007 roku. Okoliczności, które towarzyszą wypadkom drogowym to najczęściej brawura kierującego, lekceważenie przepisów ruchu drogowego oraz nietrzeźwość. Do innych przyczyn zalicza się niewłaściwy stan nawierzchni dróg oraz złe warunki atmosferyczne.

Za utrzymywanie porządku publicznego w mieście Kościerzyna odpowiada także Straż Miejska.

W Kościerzynie funkcjonuje Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej, w której znajduje się Specjalistyczna Grupa Ratownictwa Wodno-Nurkowego oraz Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza, odpowiedzialna m.in. za organizowanie, prowadzenie i kierowanie akcjami ratowniczo-gaśniczymi w czasie pożarów, klęsk żywiołowych i innych zagrożeń, organizowanie ćwiczeń, szkoleń i doskonalenia zawodowego, a także prowadzenie rozpoznania operacyjnego niezbędnego do podjęcia działań ratowniczych. Na terenie powiatu jednostki OSP włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego znajdują się w miejscowościach: Dziemiany, Lipusz, Nowa Karczma, Grabówko, Karsin, Osowo, Stara Kiszewa, Stare Polaszki, Liniewo, Wysin, Skorzewo, Łubiana, Wdzydze Tucholskie i Wielki Klincz. Jednostki OSP będące poza strukturą KSRG mają siedzibę w miejscowościach: Kościerzyna, Korne, Dobrogoszcz, Kłobuczyno, Wąglikowice, Wdzydze Kiszewskie, Kaliska, Raduń, Trzebuń, Piechowice, Wiele, Przytarnia, Zamość, Dąbrowa, Górki, Lubiszyn, Głodowo, Grabowo, Lubań, Nowy Barkoczyn, Tuskowy.

Na terenie Ziemi Kościerskiej w roku 2014 zarejestrowano 966 zdarzeń, co stanowi wzrost o 16% w stosunku do roku poprzedniego. Zdarzenia występowały co 9 godz. 5 min. Straż Pożarna interweniowała przy 215 pożarach, 731 miejscowych zagrożeniach i 21 fałszywych alarmach.

W powiecie kościerskim działa Kościerskie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe. Jest to organizacja, która zabezpiecza imprezy, jakie odbywają się na wodzie (regaty żeglarskie, spływy kajakowe, imprezy pływackie). Kościerskie WOPR prowadzi również wspólne patrole z policją na wodzie, a także wspólne działania z organizacjami zajmującymi się ekologią i czystością wód. Ponadto przeprowadza prelekcje w szkołach na temat bezpieczeństwa w wodzie oraz pokazy i szkolenia pierwszej pomocy. Co roku członkowie Kościerskiego WOPR organizują naukę pływania dla dzieci i młodzieży.

Na obszarze powiatu kościerskiego funkcjonuje również Kaszubska Drużyna Słupskiego WOPR z siedzibą w Powiatowym Centrum Młodzieży w Garczynie. Misją drużyny działającej na podstawie Statutu Słupskiego WOPR jest poprawa bezpieczeństwa nad wodami. Drużyna powstała w wyniku nawiązania współpracy drużyny WOPR z Garczyna oraz drużyny WOPR śp. Romualda Wołodźki z jez. Gałęznego.

Ochrona zdrowia

W zakresie ochrony zdrowia, potrzeby mieszkańców powiatu są zaspokajane przez Szpital Specjalistyczny w Kościerzynie oraz przez lokalne ośrodki zdrowia, w tym: Gminny Ośrodek Zdrowia w Dziemianach, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "Słoneczny", Ośrodek zdrowia w Karsinie, Przychodnia Lekarska w Łubianie, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Kościerzynie Przychodnia SP.z.o.o w Kościerzynie Punkt Lekarski w Wąglikowicach, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "KLINCZ", Niepubliczny Ośrodek Zdrowia w Gminie Liniewo, Przychodnia w Lipuszu (Ośrodek Zdrowia), Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej NZOZ "DIAGNOSIS" spółka z.o.o w Nowej Karczmie, MNZOZ Klincz Punkt Lekarski Grabowo oraz DIAGNOSIS Nowa Karczma w Grabowie oraz Samodzielny Publiczny zakład Opieki Zdrowotnej Gminny Ośrodek Zdrowia w Starej Kiszewie⁸. Jest to jedna z większych i bardziej znanych placówek w regionie, której zakres świadczonych usług znacznie wykracza poza obszar powiatu.

Zgodnie z danymi GUS na dzień 31.12.2013 r. na terenie powiatu działały 22 przychodnie oraz 24 apteki. Liczba mieszkańców na jedną aptekę w powiecie wynosi 2 968, co stanowi znacznie lepszy wynik niż w przypadku całego województwa (3 234) i sąsiednich powiatów – kartuskiego (4 169) oraz bytowskiego (4 121). Gorzej na tle województwa wypada powiat kościerski pod względem liczby ludności na jedną przychodnię – dla powiatu wartość wynosi 3 238, zaś dla województwa 2 482.

---

⁸ Oficjalna strona internetowa Powiatu Kościerskiego: http://www.powiatkoscierski.pl/pomoc_medyczna/

Tabela 18 Ochrona zdrowia w powiecie kościerskim na tle województwa i powiatów sąsiednich w 2013 roku

Wyszczególnienie	Województwo pomorskie	Powiat kartuski	Powiat bytowski	Powiat kościerski
Liczba aptek ogólnodostępnych	710	30	19	24
Liczba ludności na 1 aptekę ogólnodostępną	3 234	4 169	4 121	2 968
Liczba przychodni	925	32	36	22
Porady lekarskie	15 473 312	682 323	397 798	436 375

Zródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W celu ochrony zdrowia ludności zorganizowano liczne programy profilaktyczne dotyczące tematyki: alkoholizmu, narkomanii, raka piersi, chorób układu krążenia, wczesnego wykrywania raka jelita grubego, układu oddechowego, raka szyjki macicy, schorzeń dolnego przewodu pokarmowego, gruźlicy, HIV/AIDS, ogólnej profilaktyki zdrowotnej.

O wysokiej jakości opieki medycznej świadczy zajęcie III miejsca przez powiat kościerski w Rankingu Zdrowia Polski, zorganizowanego przez Dziennik Gazeta Prawna. Do największych atutów powiatu zaliczono dużą liczbę poradni specjalistycznych oraz lekarzy i pielęgniarek przypadających na 1000 mieszkańców, a także programy profilaktyczne. Potencjał medyczny Ziemi Kościerskiej uznano za największy w Polsce.

W Kościerzynie znajduje się oddział terenowy Regionalnego Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa, którego podstawowym celem jest organizowanie i prowadzenie działalności w zakresie krwiodawstwa i krwiolecznictwa, a w szczególności wykonywanie zadań w zakresie pobierania krwi i oddzielania jej składników oraz zaopatrzenia w krew i jej składniki. Przy Komendzie Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Kościerzynie działa także Klub Honorowych Dawców Krwi Polskiego Czerwonego Krzyża. Aktywność klubu polega m.in. na uczestnictwie w działaniach na rzecz samowystarczalności Polski w krew i jej składniki, propagowaniu i popularyzowaniu idei honorowego krwiodawstwa ze szczególnym podkreśleniem bezinteresowności daru krwi, a także na organizowaniu honorowego krwiodawstwa na terenie objętym działaniem klubu HDK PCK.

Pomoc społeczna

W powiecie kościerskim funkcjonują następujące podmioty pomocy społecznej:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kościerzynie;
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kościerzynie;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kościerzynie;
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowej Karczmie;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Liniewie,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Starej Kiszewie;
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Dziemianach;
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Lipuszu;
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Karsinie;
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Lubieszynie – prowadzony przez Fundację "Sprawni Inaczej";
- Środowiskowy Dom Samopomocy "Jesteśmy dla Ciebie" w Kościerzynie prowadzony przez Gdańską Fundację Dobroczynności;
- Dom Pomocy Społecznej w Cisewiu;
- Dom Pomocy Społecznej „Kaszub“ w Stawiskach;
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Trzebuniu;
- Środowiskowy Dom Pomocy w Wielu.

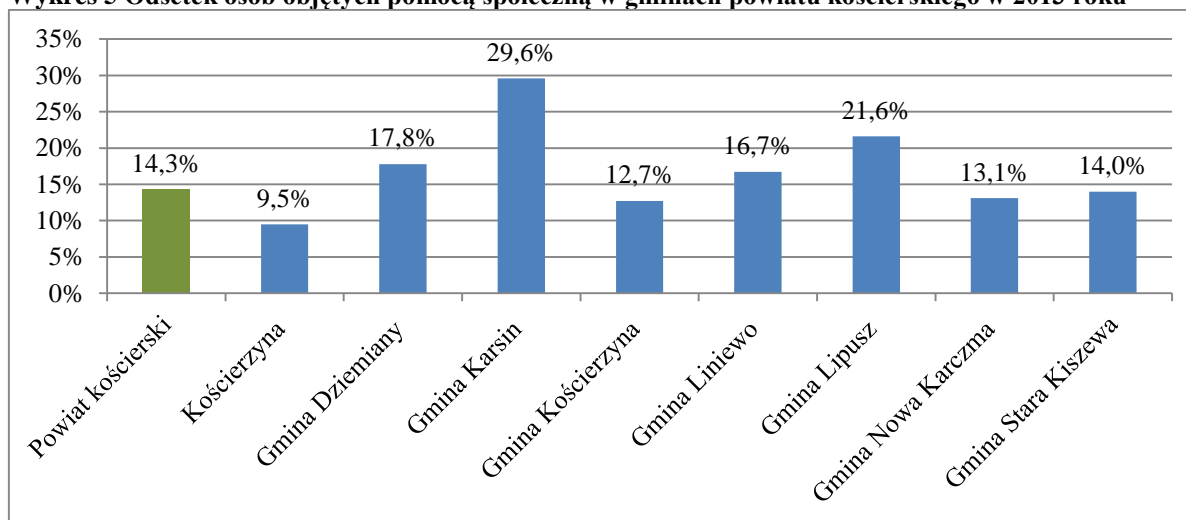
Na terenie powiatu znajdują się trzy placówki stacjonarnej pomocy społecznej posiadające 248 miejsc, w których przebywa 221 mieszkańców (dane Banku Danych Lokalnych – stan na 2013 rok).

Na koniec 2013 roku funkcjonowały trzy żłobki, oferujące 59 miejsc dla podopiecznych. Spośród 2 661 dzieci w wieku do 3 lat, opieką w żłobkach objętych było 57 osób, a więc 2,1% dzieci w tej grupie wiekowej zamieszkujących powiat kościerski.

Ze środowiskowej pomocy społecznej skorzystało 10 165 osób, co stanowi 14,3% populacji powiatu. Ludność w gospodarstwach domowych, w których dochód na osobę nie przekraczał kryterium dochodowego wyniosła 7 093 osób (69.8% beneficjentów), z kolei 3 072 osoby

przekroczyły to kryterium (30,2% beneficjentów). W ostatnich latach udział ludności korzystającej ze środowiskowej pomocy społecznej w powiecie kształtował się następująco: 2009 – 13,3%, 2010 – 12,6%, 2011 – 12,6%, 2012 – 12,9%, 2013 – 14,3%. Na wykresie 5 został zaprezentowany udział beneficjentów objętych pomocą społeczną z podziałem na poszczególne gminy.

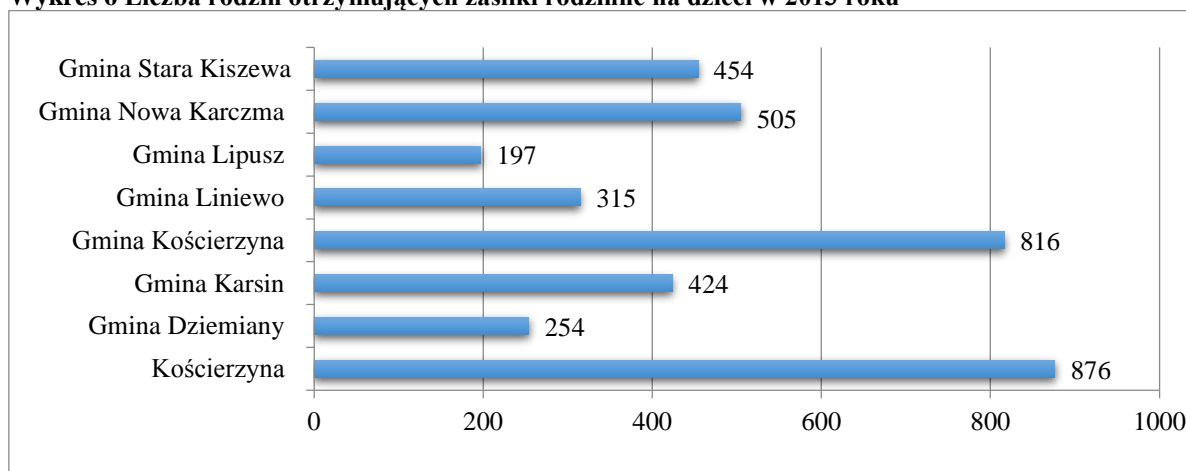
Wykres 5 Odsetek osób objętych pomocą społeczną w gminach powiatu kościerskiego w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W 2013 roku 3 841 rodzin otrzymało zasiłki rodzinne na 80 37 dzieci. Najwięcej rodzin pobierających tego rodzaju świadczenia zamieszkuje miasto i gminę Kościerzyna, natomiast najmniej gminę Dziemiany i gminę Lipusz. Szczegółowe dane przedstawia wykres 6.

Wykres 6 Liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Gospodarka mieszkaniowa

Zasoby mieszkaniowe powiatu kościerskiego wynoszą 20 422 mieszkania, składających się łącznie z 90 159 izb. Średnia powierzchnia mieszkania na 1 osobę wynosi 25,3 m² i wynosi dokładnie tyle samo co przeciętna w województwie. Niekorzystnie wyglądają statystyki dotyczące liczby mieszkań na 1000 mieszkańców – w powiecie jest to 286,7, zaś w całym województwie 354,9.

Największa powierzchnia użytkowa na 1 mieszkańca przypada w gminach Dziemiany (28,8 m²) i Karsin (27,5 m²). Najslabiej pod tym względem wypada gmina Nowa Karczma (23,2 m²) oraz gmina Liniewo (23,0 m²).

Powiat kościerski zajmuje 4. miejsce wśród powiatów województwa pomorskiego pod względem przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania w zasobach mieszkaniowych.

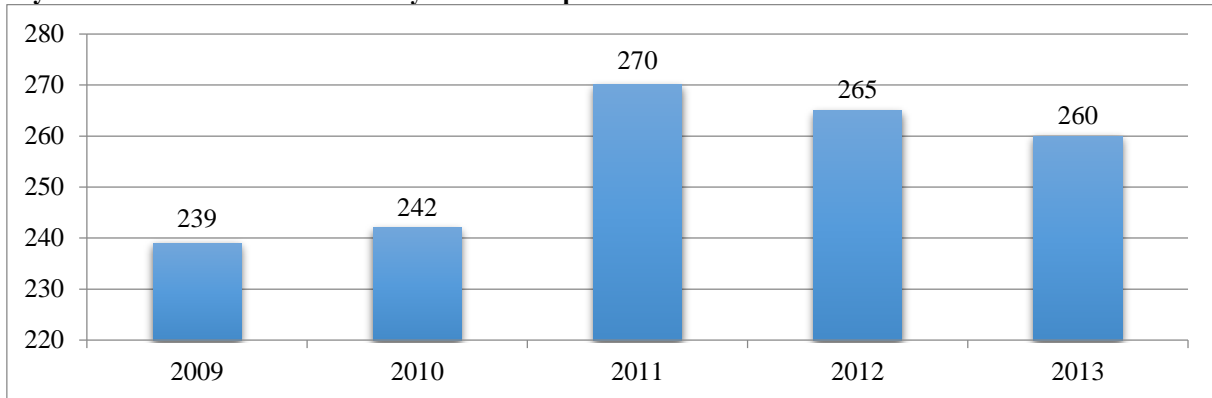
Tabela 19 Zasoby mieszkaniowe w gminach powiatu kościerskiego w 2013 roku

Jednostka terytorialna	Mieszkania	Izby	Przeciętna pow. użytkowa mieszkania na 1 osobę (m ²)	Mieszkania na 1000 mieszkańców
Miasto Kościerzyna	7 856	30 166	23,8	331,5
Gmina Dziemiany	1 156	5 811	28,8	270,9
Gmina Karsin	1 760	8 568	27,5	282,2
Gmina Kościerzyna	3 946	19 330	26,9	257,0
Gmina Liniewo	1 249	5 332	23,0	268,5
Gmina Lipusz	894	4 683	25,2	247,4
Gmina Nowa Karczma	1 695	7 744	23,2	250,5
Gmina Stara Kiszewa	1 866	8 525	26,1	280,7
Powiat Kościerski	20 422	90 159	25,3	286,7
Województwo pomorskie	814 860	3 095 323	25,3	354,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W powiecie kościerskim w 2013 roku oddano do użytkowania 260 mieszkań, wszystkie w nowych budynkach mieszkalnych. Począwszy od 2011 roku zauważalna jest nieznaczna tendencja spadkowa. Zestawienie mieszkań oddanych do użytkowania w latach 2009-2013 przedstawia wykres 7.

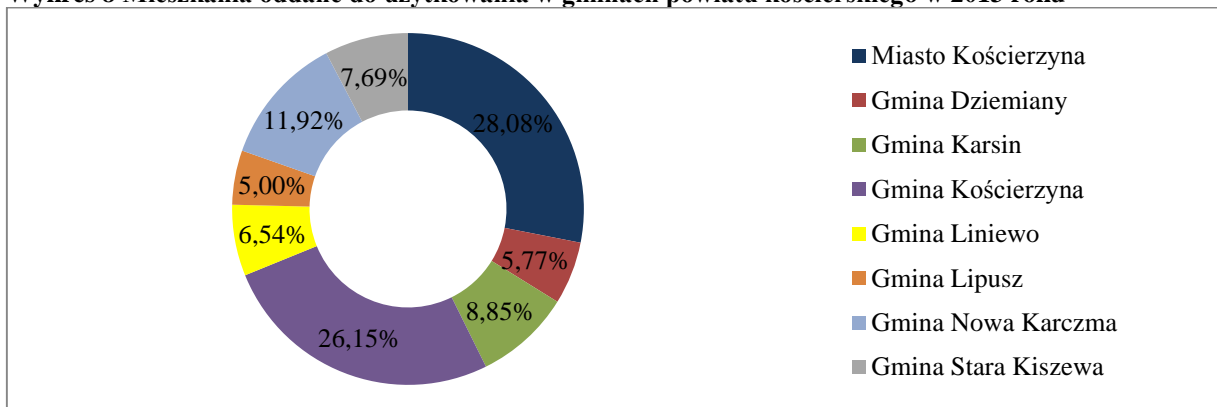
Wykres 7 Mieszkania oddane do użytkowania w powiecie kościerskim w latach 2009-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Spośród 260 mieszkań oddanych do użytkowania w powiecie kościerskim w 2013 roku, największy udział stanowiły mieszkania w mieście Kościerzyna (28,08%) oraz w gminie Kościerzyna (26,15%). Najmniej mieszkań do użytkowania oddano w gminach: Liniewo, Dziemiany i Lipusz.

Wykres 8 Mieszkania oddane do użytkowania w gminach powiatu kościerskiego w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na Ziemi Kościerskiej w ostatnich latach wydano zdecydowanie najwięcej pozwoleń na budowę budynków jednorodzinnych. W roku 2013, w porównaniu do 2011 roku odnotowano gwałtowny spadek liczby pozwoleń na budowę budynków mieszkalnych. Na uwagę zasługuje fakt, iż w 2011 roku zostały wydane cztery pozwolenia na wybudowanie 11 budynków o dwóch mieszkaniach i wielomieszkaniowych, na które składa się łącznie 268 mieszkań.

Tabela 20 Pozwolenia na budowę w powiecie kościerskim w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	Pozwolenia			Budynki			Mieszkania		
	2009	2011	2013	2009	2011	2013	2009	2011	2013
Budynki jednorodzinne	356	387	251	356	387	257	338	330	228
Budynki o dwóch mieszkaniach i wielomieszkańcowe	0	4	1	0	11	1	0	268	32
Budynki o trzech i więcej mieszkaniach	0	4	1	0	11	1	0	268	32
Budynki ogółem	356	391	252	356	398	258	338	598	260

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Kultura, sport

Kultura na Ziemi Kościerskiej jest ściśle związana z tradycjami patriotycznymi, co wynika z faktu, że w przeszłości działali i tworzyli w tym regionie wybitni przedstawiciele życia społecznego, politycznego i kulturalnego, m.in. Aleksander Majkowski, Izydor Gulgowski, Franciszek Sędzicki, Tomasz Rogala, Leon Czarliński, a także twórca polskiego hymnu narodowego – Józef Wybicki. Bogate tradycje narodowe przejawiają się zarówno w sferze materialnej (Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie, Muzeum Gospodarstwa Wiejskiego w Lipuszu, Muzeum Ziemi Kościerskiej im. dr Jerzego Knyby wraz z dwoma oddziałami – Muzeum Akordeonu oraz Muzeum Kolejnictwa), jak i niematerialnej (język, kultura i obyczaje kaszubskie).

Tradycje lokalne kultywowane są przez zespoły ludowe, orkiestry, chóry i organizacje społeczne, takie jak: Kaszubski Zespół Pieśni i Tańca "Kościerzyna", Zespoły Folklorystyczne Karsin-Wiele oraz "Kaszubskie Nuty" i "Młoda Kościerzyna", Orkiestra Dęta Begama, Żeński Chór Kameralny, Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, Zespół „Kaszuby”, Młodzieżowa Orkiestra Dęta. Ponadto we Wdzydzach Kiszewskich działa Muzeum – Kaszubski Park Etnograficzny im. Teodory i Izydora Gulgowskich, który jest najważniejszym i największym ośrodkiem koncentracji cennych obiektów architektury kaszubskiej. Z kolei we Wielu znajduje się Muzeum Ziemi Zaborskiej, które mieści się w Gminnym Ośrodku Kultury. Prezentowane są w nim eksponaty sztuki ludowej i sprzętu użytkowego z okolic Wielu i Brus, a także współczesna sztuka ludowa Kaszub. Wizytówką muzeum jest wystawa haftów Leonarda Brzezińskiego, który jest twórcą szkoły haftu wielewskiego. We Wielu urodził się także

Hieronim Derdowski – poeta kaszubski, dziennikarz, a także wydawca prasy dla polonii w USA.

Ziemia Kościerska, jako ośrodek centralnie położony w tym regionie kulturowym, używa marki i znaku towarowego. Miasto Kościerzyna posiada miano jednej ze stolic Kaszub.

W każdej z gmin powiatu kościerskiego działają różnego rodzaju placówki kulturalne, organizujące liczne imprezy o charakterze regionalnym i międzynarodowym m.in. konkurs recytatorski prozy i poezji kaszubskiej "Rodno Mowa", Jarmark Wdzydzki, Regaty o Puchar Stołema, Dni Powiatu Kościerskiego, Majówka z Józefem Wybickim, Batalia Napoleońska, Bieg Mazurka, Międzynarodowy Festiwal Folkloru – Kaszubskie Spotkania z Folklorem Świata. Instytucje kulturalne powiatu kościerskiego zorganizowały w 2013 roku łącznie 461 imprez, które zgromadziły ogółem 64 720 uczestników. W powiecie funkcjonują 23 zespoły artystyczne.

Kulturą na Ziemi Kościerskiej zajmują się przede wszystkim instytucje publiczne:

- Kościerski Dom Kultury w Kościerzynie;
- Zakład Sportu, Kultury i Turystyki w Kościerzynie;
- Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji w Nowej Karczmie;
- Dom Kultury w Karsinie;
- Dom Kultury w Wielu;
- Dom Kultury w Osowie;
- Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Lipuszu;
- Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Liniewie;
- Ośrodek Kultury w Dziemianach.

Na terenie powiatu kościerskiego znajduje się 15 placówek bibliotecznych, w których jest zatrudnionych 32 pracowników. Liczba księgozbiorów wynosi 220 234. Na 1 placówkę biblioteczną przypada 4 191 osób, co jest wynikiem słabszym niż w roku 2009 i 2011. Wzrasta natomiast liczba czytelników bibliotek na 1000 ludności – wynik wynoszący 152 plasuje powiat na 10. miejscu w woj. pomorskim.

Tabela 21 Czytelnicy w bibliotekach na terenie powiatu kościerskiego

Wyszczególnienie	2009	2011	2013
Biblioteki i filie	17	17	15
Pracownicy bibliotek	27	31	32
Księgozbiory	233 505	224 437	220 234
Ludność na 1 placówkę biblioteczną	3 416	3 537	4 191
Czytelnicy bibliotek na 1000 ludności	133	121	152

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Według danych GUS powiat kościerski posiada jedno kino, zlokalizowane w Kościerzynie. W 2013 roku wyświetlone zostały 823 seanse. W obiekcie znajdują się 254 miejsca na widowni, na 1 miejsce przypada 280 mieszkańców, czyli ponad dwukrotnie więcej niż w całym województwie (137 mieszkańców na 1 miejsce w kinie). Dodatkowo w hotelu „Niedźwiadek” zlokalizowanym we Wdzydzach Kiszewskich znajduje się kino 6D.

Na obszarze Ziemi Kościerskiej mieści się sześć muzeów, które odwiedziło łącznie 127 817 osób (dane GUS za rok 2013). Pomimo wyraźnego spadku liczby odwiedzających (ponad 44,5 tys. w porównaniu z rokiem 2009) to w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców powiat kościerski nadal prezentuje się bardzo korzystnie na tle województwa, osiągając prawie dwukrotnie lepszy rezultat.

Tabela 22 Muzea w powiecie kościerskim w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	Województwo pomorskie			Powiat kościerski		
	2009	2011	2013	2009	2011	2013
Muzea łącznie z oddziałami	59	59	65	5	6	6
Zwiedzający muzea i oddziały	1 792 096	1 607 462	1 841 806	172 339	139 228	127 817
Zwiedzający muzea i oddziały na 10 tys. mieszkańców	8 055	7 053	8 034	25 332	19 738	17 969

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W ramach 15 klubów sportowych zarejestrowanych w powiecie funkcjonują 23 sekcje, które zrzeszają 946 członków. We wszystkich klubach zajęcia prowadzi ogółem 12 trenerów i 22 instruktorów sportowych (dane GUS za rok 2012). Szczegółowe dane przedstawia tabela 23.

Tabela 23 Kluby sportowe w powiecie kościerskim w latach 2008-2012

Wyszczególnienie	2008	2010	2012
Kluby	13	11	15
Sekcje sportowe	21	18	23
Członkowie	996	919	946
Trenerzy	14	17	12
Instruktorzy sportowi	17	16	22

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na terenie powiatu kościerskiego działa Kaszubskie Centrum Sportowo-Rekreacyjne w Kościerzynie, wyposażone w głębokowodny basen i infrastrukturę rekreacyjną, m.in. boisko do siatkówki. Dodatkowo w Kościerzynie przy Powiatowym Zespole Szkół nr 1 została wybudowana hala sportowa Sokolnia, natomiast Kościerski Ośrodek Sportu i Rekreacji zarządza kompleksem sportowym składającym się z dwóch pełnowymiarowych boisk piłkarskich i budynku zaplecza. W Lipuszu dostępny jest kompleks sportowo -rekreacyjny, w skład którego wchodzi: korty tenisowe, zespół boisk „Orlik 2012”, boisko piłkarskie z bieżnią, boiska do siatkówki plażowej, pełnowymiarowa hala sportowa z pomieszczeniami fitness i siłownią, plac zabaw, a także tereny spacerowe nad rzeka Wdą.

Sale sportowe znajdują się w miejscowościach: Lipusz, Kalisz (gmina Dziemiany), Skorzewo, Wielki Klincz, (gmina Kościerzyna), Nowa Karczma, Lubań, Wygonin (gmina Stara Kiszewa), Kościerzyna, Wiele i Karsin (gmina Kasin). Boiska wielofunkcyjne w ramach programu ORLIK 2012 powstały w miejscowościach: Wiele, Osowo, Karsin, Kościerzyna (2 szt.), Łubiana, Liniewo, Lipusz, Stara Kiszewa, Grabowo Kościerskie i Garczyn. Infrastruktura sportowo-rekreacyjna uzupełniana jest przez stadion w Bartoszylesie i Nowych Polaszkach (gmina Stara Kiszewa) oraz wiele innych obiektów turystyczno-rekreacyjnych. Sportom lotniczym (lotniarstwo, szybownictwo) służą obiekty w Borsku i Kornem.

Szkolnictwo

System oświatowy w powiecie kościerskim składa się z:

- 24 przedszkoli i 25 oddziałów przedszkolnych;
- 35 szkół podstawowych (w tym jedna specjalna);
- 21 gimnazjów (w tym jedno specjalne);

- 20 szkół ponadgimnazjalnych;
- jednego oddziału szkoły wyższej.

W tabeli 24 znajdujące się dokładne statystyki prezentujące liczbę placówek oraz liczbę uczniów z podziałem na poszczególne gminy wchodzące w skład powiatu kościerskiego.

Tabela 24 Liczba placówek oświaty na obszarze powiatu kościerskiego wraz z liczbą dzieci i uczniów w 2013 roku

Wyszczególnienie	Miasto Kościerzyna	Gmina Dziemiany	Gmina Karsin	Gmina Kościerzyna	Gmina Liniewo	Gmina Lipusz	Gmina Nowa Karczma	Gmina Stara Kiszewa	Razem
Przedszkola	9	1	2	5	2	2	2	1	24
Oddziały przedszkolne	5	1	1	6	3	1	4	4	25
Liczba przedszkolaków	1 166	171	153	547	138	161	253	232	2 821
Szkoły podstawowe	7	2	3	9	4	2	4	4	35
Liczba uczniów w szkołach podstawowych	1 749	316	478	941	293	261	623	441	5 102
Gimnazja	6	1	2	5	1	1	3	2	21
Liczba uczniów w gimnazjach	881	156	262	453	154	134	320	241	2 601
Licea i technika	9	-	-	-	-	2	-	-	11
Liczba uczniów w liceach i technikach	2 419	-	-	-	-	124	-	-	2 543
Zasadnicze szkoły zawodowe	5	-	-	-	-	-	-	1	6
Liczba uczniów w zasadniczych szkołach zawodowych	595	-	-	-	-	-	-	34	629
Inne szkoły ponadgimnazjalne	4	-	-	-	-	-	-	-	4
Liczba uczniów w innych szkołach ponadgimnazjalnych	321	-	-	-	-	-	-	-	321

Razem uczniów	5 965	472	740	1 394	447	519	943	716	11 196
---------------	-------	-----	-----	-------	-----	-----	-----	-----	--------

Źródło: Plan Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego na lata 2015-2025 dla powiatu kościerskiego.

Podstawowym ośrodkiem kształcenia jest miasto Kościerzyna. Na uwagę zasługuje fakt, iż szkoły ponadgimnazjalne zlokalizowane są jedynie w Kościerzynie oraz gminach Lipusz i Stara Kiszewa. Absolwenci gimnazjów mają możliwość kontynuowania nauki zarówno w ponadgimnazjalnych szkołach ogólnokształcących, jak i w szkołach zawodowych. Szkoły ponadgimnazjalne dostosowują kierunki kształcenia (zawody) do potrzeb rynku pracy. Dostosowując kierunki kształcenia bierze się pod uwagę, z jednej strony zapotrzebowanie przedsiębiorców reprezentujących branże kluczowe takie jak: przemysł drzewny, meblarstwo, budownictwo, turystyka, handel i usługi (z uwzględnieniem między innymi usług ciesielsko-dekarskich, kosmetycznych, turystycznych, gastronomicznych), z drugiej strony potrzeby wynikające z postępu społeczno-gospodarczego, np. kształcenie fachowców zajmujących się inwestycjami oraz obsługą urządzeń i systemów energetyki odnawialnej.

Struktura ludności powiatu według edukacyjnych grup wieku w 2013 roku przedstawiona została w tabeli 25.

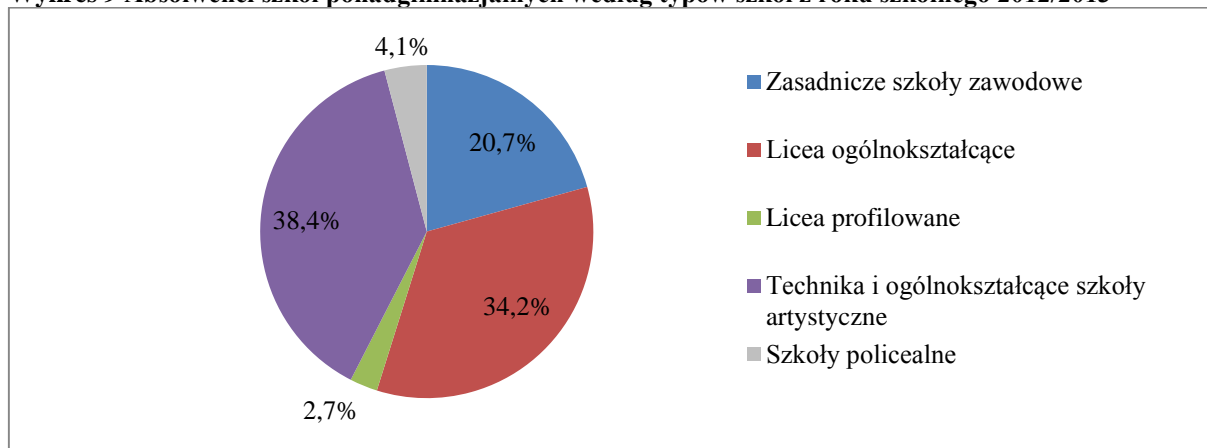
Tabela 25 Struktura ludności powiatu kościerskiego według edukacyjnych grup wieku w 2013 roku

Grupa wiekowa	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
3-6 lat	1 909	2 047	3 956
7-12 lat	2 549	2 686	5 235
13-15 lat	1 339	1 326	2 665
16-19 lat	1 783	1 903	3 686

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Największy odsetek absolwentów szkół ponadgimnazjalnych z roku szkolnego 2012/2013 stanowili uczniowie techników (38,4%) i liceów ogólnokształcących (34,2%). Grupa absolwentów zasadniczych szkół zawodowych liczyła 20,7%. Najmniej osób ukończyło liceum profilowane bądź szkołę policealną.

Wykres 9 Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych według typów szkół z roku szkolnego 2012/2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

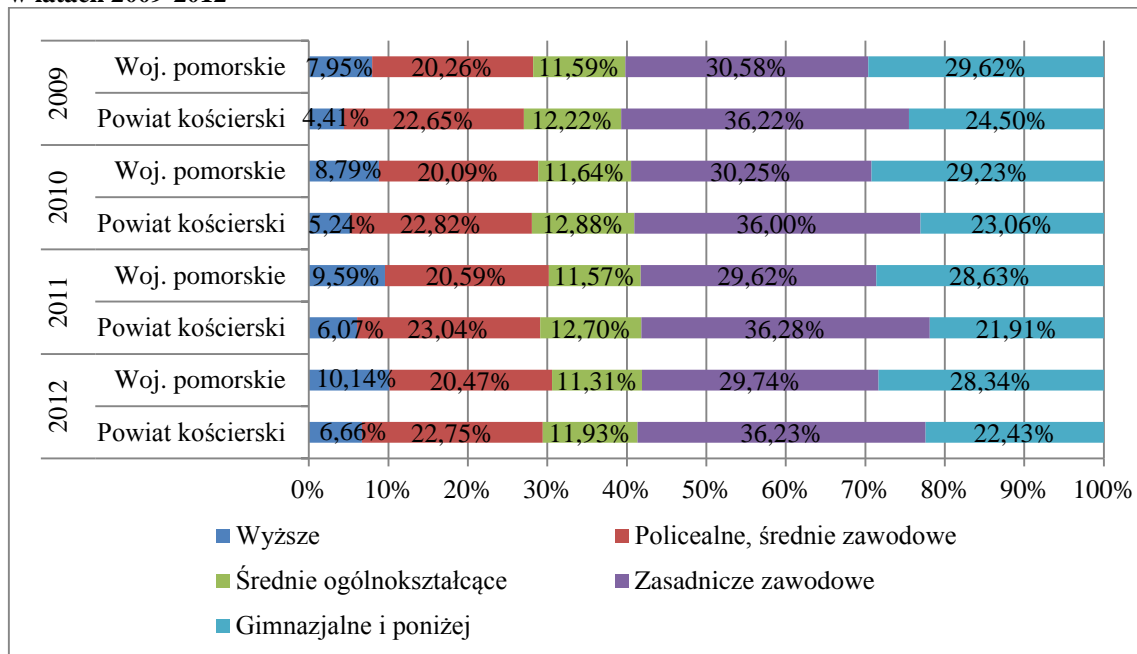
Według „*Badania podstaw przedsiębiorczych młodzieży kościerskiej*” wyraźna większość młodzieży (85,2%) planuje kontynuowanie nauki, w tym aż 31,4% chce połączyć dalszą edukację z pracą zawodową. Plany respondentów są zróżnicowane, głównie ze względu na to, w jakich szkołach uczą się obecnie: 70% licealistów planuje studia wyższe, w porównaniu z 26,4% uczniów techników i 3,4% uczniów szkół zawodowych. Ci ostatni chętniej niż pozostali będą kontynuowali naukę w szkole maturalnej lub pomaturalnej (33%), ale również zdecydowanie częściej niż ich rówieśnicy są gotowi zakończyć naukę na obecnym etapie kształcenia (40,9%). Uczniowie technikum natomiast zdecydowanie częściej od rówieśników biorą pod uwagę konieczność połączenia dalszej nauki z pracą.

Na obszarze powiatu kościerskiego funkcjonuje Wydział Zamiejscowy Powszechnej Wyższej Szkoły Humanistycznej Pomerania z Chojnic. Oferuje on naukę na poziomie studiów licencjackich (pedagogika, administracja, bezpieczeństwo wewnętrzne), magisterskich (pedagogika) i podyplomowych (pedagogika, administracja, bezpieczeństwo wewnętrzne). W 2013 roku na tej uczelni studiowały 94 osoby, z kolei rok wcześniej – 60 osób. Ponadto mieszkańcy powiatu mają możliwość kontynuowania nauki na studiach niestacjonarnych I i II stopnia wspomaganych technikami kształcenia na odległość w Wyższej Szkole Stosunków Międzynarodowych i Amerykanistyki w Warszawie oraz na studiach podyplomowych na Wyższej Szkole Komunikowania, Politologii i Stosunków Międzynarodowych w Warszawie⁹. Poziom wykształcenia mieszkańców powiatu w latach 2009-2012 był zmienny. W 2012 roku wykształcenie wyższe posiadało 6,66 % mieszkańców, co stanowi wzrost o 2,25 pkt proc. w stosunku do roku 2009. Poziom wykształcenia policealnego i średniego zawodowego

⁹ <http://www.studiuwkwoscierzynie.pl/>

pozostaje na podobnym poziomie, tak jak liczba osób z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym. Duży spadek (ponad 2 pkt proc.) odnotowano pod względem liczby osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym. Porównując poziom wykształcenia ludności do średniej województwa pomorskiego, powiat kościerski charakteryzuje się zdecydowanie większym udziałem mieszkańców z wykształceniem zasadniczym zawodowym, natomiast znacznie mniej osób posiada wykształcenie wyższe oraz gimnazjalne i poniżej.

Wykres 10 Porównanie poziomu wykształcenia w powiecie kościerskim i województwie pomorskim w latach 2009-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Diagnozy rozwoju przedsiębiorczości powiatu kościerskiego*.

Ponadto, należy zwrócić uwagę na działania Centrum Administracyjnego Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Kościerzynie, które prowadzi trzy niezależne Placówki Opiekuńczo – Wychowawcze w ramach jednej struktury. Placówki te, realizując własne zadania, zapewniają dzieciom kierowanym przez Sąd czasową lub stałą opiekę i wychowanie oraz pomagają w procesie usamodzielnienia¹⁰.

¹⁰ Oficjalna strona internetowa CAPOW: <http://www.capow.pl/historia.html>

Turystyka

Walory przyrodnicze

Powiat kościerski stanowi dogodne miejsce do rozwoju turystyki, głównie dzięki walorom przyrodniczym i naturalnej urodzie tego terenu – licznym i czystym jeziorom, pięknym lasom, świeżemu powietrzu. Pod względem przyrodniczym i krajobrazowym powiat kościerski należy do jednych z najbardziej atrakcyjnych miejsc w Polsce. Do systemu obszarów chronionych na Ziemi Kościerskiej należą: dwa parki krajobrazowe, siedem obszarów chronionego krajobrazu, pięć rezerwatów przyrody, 63 pomniki przyrody, a także 17 obszarów Natura 2000. Same rezerваты przyrody zajmują powierzchnię 46,1 ha, natomiast zespoły przyrodniczo-krajobrazowe 77 ha. Na szczególną uwagę zasługuje, położony w całości na terenie powiatu, Wdzydzki Park Krajobrazowy o powierzchni 17 857 ha. Należy zaznaczyć, że bardzo ważnym elementem krajobrazu są jeziora, których w powiecie kościerskim jest około 240. Znajdują się na nich publiczne, strzeżone i niestrzeżone oraz „dzikie” kąpieliska i plaże, w tym również przy ośrodkach wypoczynkowych. Większość z nich to jeziora w pierwszej klasie czystości¹¹.

Cała strefa pojezierna oraz obszar Borów Tucholskich, z uwagi na walory krajobrazowe (jeziora, lasy) oraz dobry stan środowiska naturalnego posiada bardzo wysoki potencjał dla rozwoju turystyki wypoczynkowej, szczególnie wakacyjnej i weekendowej. Ze względu na swoje bogate walory krajobrazowe, powiat kościerski posiada bardzo dobre warunki dla rozwoju turystyki kwalifikowanej. Na miłośników wędrówek pieszych i rowerowych czeka tu wiele szlaków regionalnych i ścieżek dydaktycznych, których łącznie jest około 30.

Atrakcją dla miłośników przyrody są parki krajobrazowe: Wdzydzki Park Krajobrazowy i Kaszubski Park Krajobrazowy, połączone szlakami turystycznymi: pieszymi (Kaszubski, Wdzydzki, Kamiennych Kręgów) i wodnymi (Wdy, Wierzycy, Trzebiochy). Rzeki powiatu sprzyjają rozwojowi turystyki kajakowej, natomiast akweny jeziorne, zwłaszcza zespół Jezior Wdzydzkich, stwarzają bardzo dobre warunki dla uprawiania sportów wodnych, szczególnie żeglarstwa i windsurfingu. Swym niepowtarzalnym urokiem wyróżniają się jeziora rynnowe położone wśród lasów z największym na Kaszubach jeziorem Wdzydzkim zwanym "Kaszubskim Morzem".

---

¹¹ <http://www.powiat-koscierski.kaszuby.info.pl/>

Ze względu na dużą powierzchnię lasów oraz występowanie licznych jezior, okolice powiatu kościerskiego to raj dla wędkarzy i myśliwych. Długi okres zalegania pokrywy śnieżnej sprawia również, że niemal cały obszar powiatu posiada dobre warunki dla rozwoju turystyki zimowej.

W obrębie powiatu występują cztery rejony, posiadające zróżnicowane funkcje i sprzyjające rozwojowi różnych form turystyki. Rejony te przedstawiono w tabeli 26.

Tabela 26 Rejony sprzyjające rozwojowi turystyki w powiecie kościerskim

Rejon powiatu	Cechy charakterystyczne	Dogodne formy turystyki
Północny i wschodni	<ul style="list-style-type: none"> • Tereny rolnicze i leśne z jeziorami • Gęsta sieć dróg, dobre skomunikowanie z miastami • Dobrze rozwinięta baza noclegowa • Występują zabytki i atrakcje turystyczne 	<ul style="list-style-type: none"> • Turystyka wypoczynkowa • Turystyka krajoznawcza
Miasto Kościerzyna	<ul style="list-style-type: none"> • Węzeł ruchu turystycznego • Ośrodek handlowy i usługowy dla turystyki • Występują zabytki i atrakcje turystyczne 	<ul style="list-style-type: none"> • Turystyka kulturowa • Turystyka krajoznawcza
Południowy i zachodni	<ul style="list-style-type: none"> • Obejmuje duży obszar Borów Tucholskich • Zdominowany przez obszary leśne i jeziora • Słabsza sieć dróg 	<ul style="list-style-type: none"> • Turystyka wypoczynkowa • Turystyka aktywna – kwalifikowana
Obszar Jeziora Wdzydze	<ul style="list-style-type: none"> • Obecność największego akwenu Pojezierza Kaszubskiego • Park etnograficzny 	<ul style="list-style-type: none"> • Turystyka wypoczynkowa • Turystyka wodna • Turystyka krajoznawcza

Źródło: Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Ziemi Kościerskiej na lata 2010-2025, Diagnoza Sytuacji Wyjściowej.

Atrakcje turystyczne i zabytki

Walory przyrodnicze i krajobrazowe uzupełniają wiele interesujących obiektów, stanowiących atrakcję dla turystów. Każda z gmin tworzących powiat kościerski posiada na swoim terenie wiele zabytków architektonicznych, co między innymi stanowi o turystycznym charakterze

całego powiatu. Powiat kościerski posiada 33 obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz 1467 w ewidencji konserwatorskiej¹².

Do najbardziej popularnych obiektów można zaliczyć:

1. Miasto Kościerzyna

- a. Ekspozycja Muzealna Polskiego Czerwonego Krzyża;
- b. Muzeum Ziemi Kościerskiej;
- c. Skansen "Parowozownia Kościerzyna";
- d. Sala Edukacyjna w Zarządzie Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego;
- e. Wystawa przyrodnicza;
- f. Zespół urbanistyczny Starego Miasta z rynkiem;
- g. Kościół parafialny pw. Św. Trójcy;
- h. Kościół parafialny pw. Zmartwychwstania Pańskiego;
- i. Pomnik Józefa Wybickiego;
- j. Muzeum Akordeonu.

2. Gmina Dziemiany

- a. Pomnik ku czci poległych i zamordowanych żołnierzy w walce o wolność polski w latach 1939-1945 w Dziemianach;
- b. Kościół pw. św. Antoniego w Dziemianach.

3. Gmina Karsin

- a. Kalwaria Wielewska w Wielu;
- b. Muzeum Ziemi Zaborskiej w Wielu;
- c. Pomnik H. Derdowskiego w Wielu;
- d. Punkt widokowy – Biała Góra w Wielu;
- e. Izba Pamięci w Karsinie;
- f. Kościół pw. św. Mikołaja w Wielu;

---

¹² <http://www.powiatkoscierski.pl/turystyka/>

- g. Kościół pw. Matki Boskiej Różańcowej.
4. Gmina Kościerzyna
- a. Muzeum – Kaszubski Park Etnograficzny im. Teodory i Izzydora Gulgowskich we Wdzydzach Kiszewskich;
  - b. Zakład porcelany stołowej „Lubiana” w Łubianie;
  - c. Zespół ruralistyczny wsi Juszki;
  - d. Diabelski Kamień w Owśnicach ;
  - e. Zabytkowy Kościółek pw. Św. Judy Tadeusza w Lizakach;
  - f. Zabytkowa zabudowa wsi w Juszkach;
  - g. Wieża widokowa we Wdzydzach.
5. Gmina Liniewo
- a. Ferma strusi Afrykańskich – „Agrostruś” w Garczynie;
  - b. Kościół parafialny pw. św. Andrzeja Apostoła w Garczynie;
  - c. Groby skrzynkowe z popielnicami w Garczynie;
  - d. Epitafium - obraz trumienny w Garczynie.
6. Gmina Lipusz
- a. Diabelski Kamień w Lipuszu;
  - b. Muzeum Gospodarstwa Wiejskiego w Lipuszu;
  - c. Tuskowska Matka w Tuszkowach;
  - d. Zabytkowy Młyn w Lipuszu;
  - e. Kościół poewangelicki w Lipuszu;
  - f. Kościół pw. św. Michała Archanioła w Lipuszu.
7. Gmina Nowa Karczma
- a. Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie;
  - b. Dwór i park w Będominie;
  - c. Kościół pw. Matki Boskiej w Nowym Barkoczynie;

d. Kościół pw. Michała Archanioła w Rekownicy.

8. Gmina Stara Kiszewa

- a. Dworek Czarlińskich w Starym Bukowcu;
- b. Dworek Czarlińskich w Chwarznie;
- c. Dworek Myśliwski w Czernikach;
- d. Dwór Skórzewskich w Starych Polaszkach;
- e. Zamek krzyżacki w Zamku Kiszewskim.

Niepowtarzalny klimat powiatu kościerskiego w dużym stopniu tworzy kultura niematerialna Kaszubów. Bez wątpienia duży wpływ na coraz większą liczbę turystów odwiedzających powiat ma serdeczność, otwartość i przyjazny stosunek społeczności lokalnej powiatu kościerskiego do gości z zewnątrz.

Język kaszubski należy do grupy zachodniosłowiańskiej języków słowiańskich i jest jedynym językiem regionalnym w Polsce. Posługuje się nim w Polsce na co dzień ponad 50 tys. Kaszubów. W języku kaszubskim wydawane są książki, czasopisma, emitowane są regionalne programy radiowe i telewizyjne oraz odprawiana jest liturgia słowa podczas Mszy Św. w wielu kościołach katolickich.

Na Ziemi Kościerskiej można spotkać się ze zwyczajami ludu kaszubskiego, dotyczącymi m.in. Przywitania Wiosny, Nocy Świętojańskiej, Święta Plonów – Dożynek, Świąt Bożego Narodzenia. Istotnym elementem kultury niematerialnej są również legendy, z czego najbardziej znane to opowieści o: Stolemach - kaszubskich olbrzymach, diabelskim kamieniu, rusałce Wdzydzanie i stworzeniu Kaszub.

Jednym z elementów dziedzictwa Kaszub jest kuchnia kaszubska, która wykorzystuje bogactwo lasów, jezior, sadów, łąk, pól i mórz. Przykładowe specjały to: ruchanki, zupa brukwiowa na gęsinie, òbòna (okrasa z gęsiny), sernik z ziemniakami, herbata z lipy i bzu czarnego z miodem lipowym, piwo kościerskie.

Wydarzenia i promocja turystyczna regionu

W każdej gminie powiatu kościerskiego organizowane są imprezy, które mają przyciągnąć turystów i zachęcić ich do dłuższego pobytu. Wydarzenia te często nawiązują do historii

i kultury Kaszub, a także wykorzystują walory przyrodnicze regionu. Najbardziej rozpoznawalne wydarzenia cykliczne organizowane na terenie Ziemi Kościerskiej to:

- Batalia Napoleońska w Będominie – impreza ma charakter europejski i skupia miłośników epoki napoleońskiej. Podczas inscenizacji odtwarzany jest klimat wojennych realiów zarówno na polu bitwy, jak i w obozie. Zaproponowana przez organizatorów forma umożliwia podpatrzenie zasad prowadzenia dawnych wojen.
- Bieg Mazurka Dąbrowskiego w Będominie – impreza sportowo-patriotyczna odbywająca się przy Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie ma charakter biegów przełajowych na terenach wytyczonych wokół dworku Wybickich. Adresowana jest głównie do dzieci i młodzieży. Co roku uczestniczy w niej ponad 1000 amatorów biegania. Oprócz rywalizacji sportowej uczestnicy biorą udział w prawdziwie patriotycznym pikniku z ceremoniałem olimpijskim. Odbywają się imprezy towarzyszące takie jak występy zespołów regionalnych, festyn rekreacyjny czy pokazy pożarnicze i policyjne itp.
- Targi Książki Kaszubskiej i Pomorskiej "COSTERINA" – cykliczna impreza literacka organizowana od 2000 roku na kościerskim rynku. Inicjatorem Targów jest Burmistrz i Rada Miasta Kościerzyna oraz Biblioteka Miejska im. ks. Konstantego Damrota w Kościerzynie. Od początku istnienia Targów autorzy i wydawcy ubiegają się w konkursach o nagrodę "Remusowej Kary" w kategorii wydawnictw literatury kaszubskiej i pomorskiej. Zdobyte takiej nagrody stanowi prestiż dla danego wydawnictwa, o czym nagrodzeni autorzy informują na obwolutach swoich książek. Nadrzędnym celem Targów jest promocja autorów i wydawnictw literatury kaszubskiej i pomorskiej oraz stwarzanie im możliwości nawiązania kontaktów i współpracy z autorami i wydawcami.
- Dni Kościerzyny – impreza cykliczna odbywająca się każdego roku w lipcu. Wydarzenie wyróżnia bogaty program kulturalny, rozrywkowy i muzyczny skierowany zarówno do mieszkańców, jak i turystów. Odbywają się liczne koncerty z udziałem znanych artystów, konkursy, turnieje oraz zabawy sportowe z nagrodami. Ponadto prezentowany jest dorobek kulturalny Kościerzaków.
- Międzynarodowy Festiwal Folkloru – Kaszubskie Spotkania z Folklorem Świata – jedna z największych imprez folklorystycznych na Kaszubach. Od pięciu lat jej inauguracja ma miejsce w Wielu, gdzie odbywa się przemarsz ulicami Derdowskiego

i Dąbrowskiej, a następnie na deskach amfiteatru nad Jeziorem Wielewskim rozpoczyna się pierwszy dzień Festiwalu. W ciągu tygodniowej imprezy można zobaczyć zespoły zarówno z Kaszub, jak i z innych części świata, np. Chin, Indii, Meksyku, Turcji. Występy odbywają się jednocześnie na kilku scenach w różnych częściach Kaszub. W ramach tego Festiwalu występują zespoły z całego świata, które prezentują widzom swoje obyczaje, muzykę, taniec, śpiew oraz stroje.

- Jarmark Wdzydzki we Wdzydzach Kiszewskich – największa impreza folklorystyczna na Kaszubach, od lat odbywająca się na terenie Muzeum Kaszubskiego Parku Etnograficznego im. T. i J. Gulgowskich. W trakcie dwudniowej imprezy prezentuje się folklor kaszubski, wystawy, sprzedaż rękodzieła prac twórców ludowych, artystów, rzemieślników i rękodzielników z Pomorza i innych regionów Polski. Atrakcją są organizowane konkursy, gry i zabawy w trakcie trwania imprezy.
- Majówka z Józefem Wybickim – skierowana w głównej mierze do uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Impreza stanowi atrakcyjną formę spędzenia czasu wolnego, a jej celem jest kształtowanie postaw patriotycznych i obywatelskich poprzez odkrywanie w historii wzorców i autorytetów (życie i działalność Józefa Wybickiego, jego związki z Polską i Kaszubami), a także poznanie piękna Ziemi Kaszubskiej. Podczas pokonywania trasy, uczestnicy odpowiadają na pytania oraz wykonują specjalnie przygotowane zadania. Corocznie rozpoczęcie i zakończenie Rajdu odbywa się w Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie oraz Dworze Rodziny Wybickich w Sikorzynie.
- Puchar Jezior Wdzydzkich – największa amatorska impreza żeglarska w Polsce. Co roku staruje prawie 150 załóg, uczestnicząc w kilkunastu imprezach żeglarskich w sezonie. Imprezy związane z Pucharem Jezior Wdzydzkich to m.in. Regaty o Puchar Stolema, Regaty Largo, Regaty o Puchar Stanicy Wodnej PTTK Puchar Polski PPJK, Błękitna Wstęga oraz Regaty Srebrna Szekla.
- Rekonstrukcja wkroczenia wojsk polskich do Kościerzyny 31.01.1920 r. – obchody wkroczenia wojsk polskich gen. Hallera do Kościerzyny na podstawie porozumień Traktatu Wersalskiego. Na pamiątkę tego wydarzenia corocznie na kościerskim rynku w ostatnią niedzielę stycznia mieszkańcy miasta spotykają się, aby celebrować kolejny jubileusz, który uświetnia rekonstrukcję tego wydarzenia w postaci wjazdu do miasta kawalerzystów II pułku szwoleżerów rokitniańskich.

- Turniej Gawędziarzy Ludowych Kaszub i Kociewia – turniej organizowany od 1977 r. przez Dom Kultury w Wielu z inicjatywy Ośrodka Kultury w Gdańsku. Podczas corocznej imprezy prezentowane są gawędy ludowe i opowiadania przez gawędziarzy Kaszub i Kociewia w kategoriach: im. Wincentego Rogali (gawędziarze spoza terenu Kaszub i Kociewia), im. Hieronima Derdowskiego (gawęda autorska niepublikowana), im. Józefa Bruskiego (gawęda publikowana).
- Targi Agroturystyczne, Rolno-Przemysłowe oraz Targi Kaszubska Jesień Rolnicza w Lubaniu – wydarzenia targowe związane z szeroko rozumianym rolnictwem odwiedza ok. 40 tys. uczestników.

Działania samorządu powiatowego i poszczególnych gmin w zakresie promocji turystycznej polegają przede wszystkim na opracowaniu i dystrybucji materiałów promocyjnych takich jak: ulotki, foldery, broszury, mapy, plakaty. Alternatywne narzędzie promocji stanowią gadzety, np.: długopisy, breloki, smycze, kalendarze.

Coraz większe znaczenie Internetu przejawia się w zamieszczeniu informacji dotyczących turystyki na stronach internetowych, a także w prowadzeniu kalendarza imprez/wydarzeń.

Niektóre gminy zdecydowały się na zamieszczenie w prasie, lokalnej telewizji i radiu reklam wydarzeń odbywających się na terenie powiatu kościerskiego.

Samorzady dostrzegają potrzebę promowania Ziemi Kościerskiej na zewnątrz, głównie na targach. Przykładem takiego działania jest promocja podczas Jarmarku Dominikańskiego – „Pomorskie smaki”. W przedsięwzięcie zaangażowanych było wiele podmiotów, zaś głównym celem prezentacji była szeroko rozumiana promocja walorów regionu, w tym propagowanie jego wielobarwnej kultury i kuchni regionalnej, prezentacja rękodzieła artystów ludowych i rękodzielników, a także prezentacja lokalnych zespołów folklorystycznych.

Podczas tego 3-dniowego wydarzenia nie zabrakło również przedstawicieli powiatu kościerskiego. Lokalna Organizacja Turystyczna "Serce Kaszub" wraz z KSA "Kościerska Chata" oraz przedstawicielami Ośrodka Wypoczynkowego „Półwysep Lipa“ prezentowali na swoim stoisku nie tylko uroki kaszubskiego krajobrazu, ale również potrawy kuchni regionalnej. Powiat kościerski był także promowany na Targach Regionów i Produktów Turystycznych TOUR SALON w Poznaniu.

Oprócz samorządów, w promocji turystycznej regionu uczestniczą organizacje pozarządowe. Lokalna Organizacja Turystyczna „Serce Kaszub” to stowarzyszenie, powołane w oparciu o ustawę o Polskiej Organizacji Turystycznej z kwietnia 1999 roku przez: samorzady, branżę

turystyczną oraz organizacje pozarządowe. Misją przewodnią LOT „Serce Kaszub” jest przede wszystkim szeroko rozumiana promocja regionu, ale również rozwój gospodarczy, integracja społeczności lokalnej wokół lokalnych atrakcji turystycznych, tworzenie regionalnych produktów turystycznych, a także ich promocja. Stowarzyszenie LOT „Serce Kaszub” ma na celu zbudowanie profesjonalnej i kompleksowej jednostki zajmującej się propagowaniem ziemi kościerskiej, jako miejsca niezwykle atrakcyjnego turystycznie. Organizacja poszukuje nieustannie sposobu na przyciągnięcie turystów, czego dowodem jest projekt „Geocaching – innowacyjna forma promocji walorów turystycznych obszaru LGR Mòrénka”. W ramach zadania wyznaczono już trasy wycieczkowe wraz ze śladami GPS, wokół których powstało 40 skrzynek geocachingowych, ukazujących atrakcje i walory przyrodnicze powiatu kościerskiego.

Innym podmiotem uczestniczącym w działaniach promocyjnych regionu jest stowarzyszenie „Kościerska Marka”. Jako główny cel stowarzyszenia wyznaczono budowanie i promocję marki powiatu kościerskiego – Serca Kaszub. Wśród działań szczegółowych znajdują się m.in. rozwój i promocja regionu Kaszub, umacnianie kultury regionalnej, rozwój turystyki.

Infrastruktura turystyczna

Powiat kościerski posiada rozbudowaną bazę noclegową, a liczba obiektów noclegowych na terenie powiatu utrzymuje od kilku lat na stabilnym, wysokim poziomie. Warto podkreślić, że większość z tych obiektów położona jest nad jeziorem lub w jego okolicach. Charakter uprawianej turystyki (głównie turystyka krajoznawcza i wypoczynkowa) wpływa na to, iż większość miejsc noclegowych stanowią obiekty sezonowe – uruchamiane wyłącznie w okresie letnim.

Tabela 27 Liczba obiektów noclegowych w powiecie kościerskim (z wyłączeniem gospodarstw agroturystycznych)

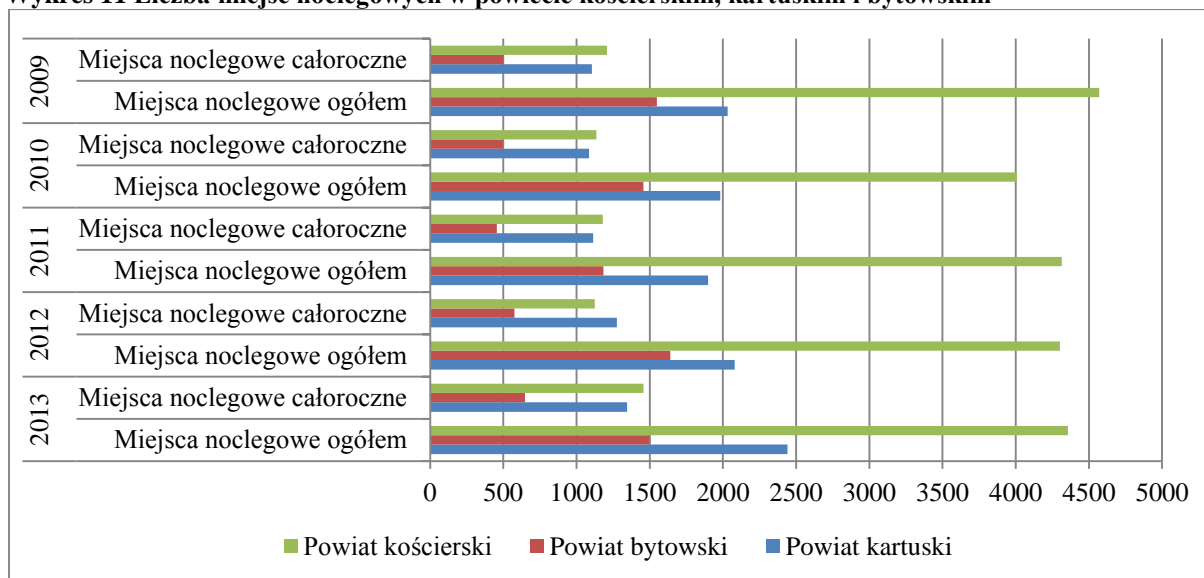
Obiekt noclegowy	2009	2010	2011	2012	2013
Hotele, pensjonaty i inne obiekty hotelowe	9	8	10	11	10
Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	4	4	4	3	4
Ośrodki wczasowe i kolonijne	17	15	16	16	17
Szkolne schroniska młodzieżowe	2	2	2	2	1

Zespoły domków turystycznych	1	2	2	3	4
Pola biwakowe	3	2	3	3	2
Pozostałe obiekty	1	1	1	1	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W 2013 roku obiekty noclegowe w powiecie kościerskim (z wyłączeniem gospodarstw agroturystycznych) oferowały 4 356 miejsc, z czego 1 458 dostępnych przez cały rok kalendarzowy. Jest to dużo lepszy wynik w porównaniu do oferty powiatu kartuskiego i bytowskiego, posiadających kolejno 2 440 i 1 496 miejsc noclegowych. Mimo że od 2010 roku, kiedy to nastąpił zdecydowany spadek liczby miejsc noclegowych na Ziemi Kościerskiej, sytuacja uległa poprawie, to nie udało się powrócić do poziomu z 2009 roku. Udział całorocznych miejsc noclegowych w liczbie noclegów ogółem jest większy zarówno w powiecie kartuskim, jak i bytowskim.

Wykres 11 Liczba miejsc noclegowych w powiecie kościerskim, kartuskim i bytowskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Coraz większa popularność agroturystyki jako formy wypoczynku sprawiła, że mieszkańcy Ziemi Kościerskiej dostrzegli korzyści, jakie płyną z prowadzenia tego typu działalności. Stąd też wzrastająca liczba kwater agroturystycznych – w powiecie kościerskim funkcjonuje blisko 100 tego typu gospodarstw, które dysponują ok. 1000 miejsc noclegowych. 30 kwater agroturystycznych z terenu powiatu zrzeszonych jest w Stowarzyszeniu Agroturystycznym „Kościerska Chata”, które działa na ich rzecz promując obiekty na targach turystycznych, wydaje informatory turystyczne, wspiera tworzenie produktów regionalnych i tradycyjnych.

W powiecie istnieje bardzo dobrze rozwinięta sieć punktów gastronomicznych (restauracje, bary), które oprócz tradycyjnych dań, serwują również specjały kuchni kaszubskiej.

Do infrastruktury turystycznej Ziemi Kościerskiej zaliczają się urządzenia umożliwiające aktywne wykorzystanie walorów przyrodniczych. W 2013 roku funkcjonowały 32 kąpieliska i miejsca wykorzystywane do kąpiei, 15 przystani żeglarskich, 23 przystanie kajakowe. Ponadto do dyspozycji turystów pozostaje 784,76 km ścieżek pieszych, rowerowych oraz pieszo – rowerowych.

Tabela 28 Liczba kąpielisk i miejsc wykorzystywanych do kąpiei, przystani żeglarskich i kajakowych (stan na 31.12.2013 r.)

Wyszczególnienie	Miasto Kościerzyna	Gmina Dziemiany	Gmina Karsin	Gmina Kościerzyna	Gmina Liniewo	Gmina Lipusz	Gmina Nowa Karczma	Gmina Stara Kiszewa	Razem
Liczba kąpielisk i miejsc wykorzystywanych do kąpiei	1	1	5	19	5	1	0	0	32
Liczba przystani żeglarskich	0	0	4	11	0	0	0	0	15
Liczba przystani kajakowych	0	0	4	15	1	3	0	0	23

Źródło: Raport z ewaluacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Ziemi Kościerskiej za rok 2013.

W stolicy powiatu, Kościerzynie, znajduje się wielofunkcyjny basen kryty, obejmujący funkcje takie jak: pływalnia, fitness, sauny, odnowa biologiczna i fizjoterapia.

Dodatkową infrastrukturą turystyczną na terenie gmin powiatu są Centra Informacji Turystycznej „Brama Kaszubskiego Pierścienia”, które mieszczą się w Wilczych Błotach (gmina Stara Kiszewa), w Powiatowym Centrum Młodzieży w Garczynie (gmina Kościerzyna) oraz we Wielu (gmina Karsin).

W 2014 roku we Wdzydzach powstało Centrum Usług Turystycznych (CUT), w którym mieści się Informacja Turystyczna z wystawą regionalną, a także centrum koordynacji WOPR-u. Budynek został wyposażony w taras, który pełni funkcję estrady. W każdą środę lipca i sierpnia jest uruchomione kino letnie. Ponadto biorąc pod uwagę potrzeby turystów w sezonie letnim CUT zapraszane są dzieci na zajęcia tematyczne prowadzone przez animatora. Zajęcia poprzez zabawę mają na celu przekazywanie wiedzy o walorach przyrodniczych, ale także o kulturze Kaszub.

Ruch turystyczny

W 2013 roku w powiecie kościerskim udzielono 207 998 noclegów, z których skorzystało 61 478 osób. W latach 2010-2013 statystyki systematycznie się poprawiały. Pod tym względem Ziemia Kościerska prezentuje się o wiele lepiej niż powiat kartuski (119 731 noclegów, z których skorzystało 34 000 osób) oraz powiat bytowski (51 381 noclegów, z których skorzystało 14 359 osób).

Niekorzystnie natomiast przedstawia się udział turystów zagranicznych w liczbie turystów ogółem, gdzie z wyjątkiem 2012 roku sytuacja nie ulega poprawie. W powiecie kościerskim turyści z zagranicy stanowią 0,4% wszystkich turystów, podczas gdy w powiecie kartuskim jest to 3,5%, a w powiecie bytowskim 10,4%.

Tabela 29 Liczba osób korzystająca z noclegów oraz liczba udzielonych noclegów w powiecie kościerskim, kartuskim, bytowskim w latach 2010-2013

Wyszczególnienie		Powiat kartuski	Powiat bytowski	Powiat kościerski
Korzystający z noclegów ogółem	2010	35 365	20 088	51 918
	2011	31 924	18 052	56 515
	2012	35 480	18 495	58 394
	2013	34 000	14 359	61 478
Korzystający z noclegów turyści zagraniczni	2010	1 664	1 733	361
	2011	2 450	1 254	467
	2012	2 539	1 510	636
	2013	1 779	1 494	260
Udzielone noclegi turystom zagranicznym	2010	2 806	3 897	1 046
	2011	4 320	2 159	817
	2012	7 552	3 323	1 960
	2013	5 221	2 637	995
Udzielone noclegi ogółem	2010	87 937	74 986	199 542
	2011	76 583	48 955	201 284
	2012	95 733	61 518	206 245

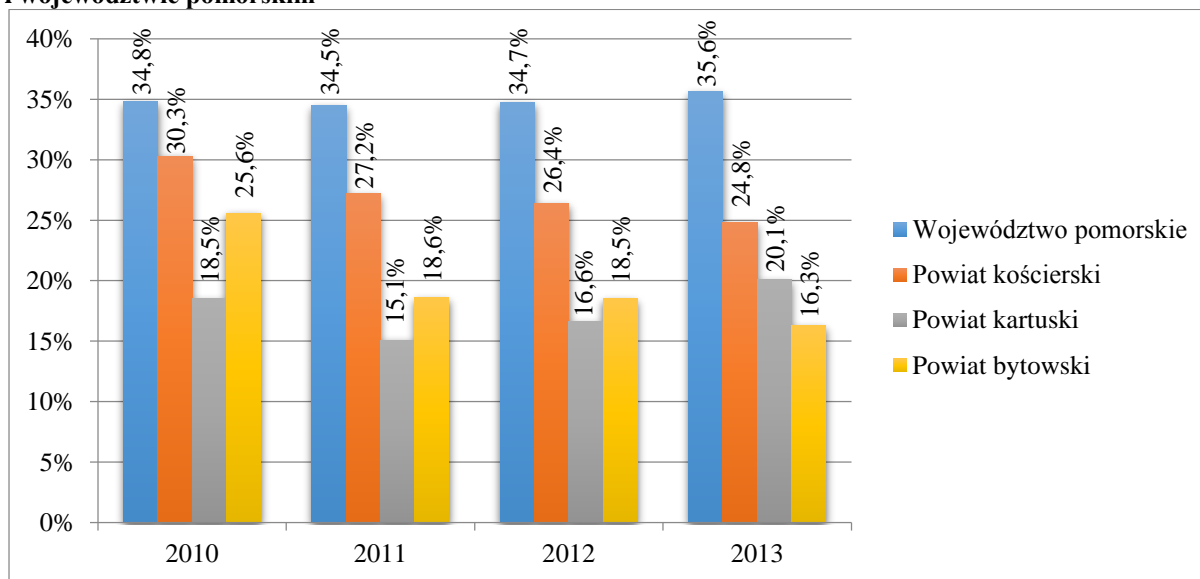
	2013	119 731	51 381	207 998
--	------	---------	--------	---------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

O atrakcyjności turystycznej powiatu kościerskiego świadczy liczba udzielonych noclegów na 1000 ludności, która jest wyższa zarówno od średniej województwa pomorskiego, jak i w sąsiednich powiatach. W 2013 roku na terenie Ziemi Kościerskiej udzielono 2 924 noclegi na 1000 mieszkańców, w wojewódzkie pomorskim – 2 856, w powiecie kartuskim – 965, a w powiecie bytowskim – 656.

W 2013 roku stopień wykorzystania miejsc noclegowych w powiecie kościerskim wyniósł 24,8%, co stanowi spadek o 5,5 pkt proc. w porównaniu z rokiem 2010. Pomimo dużego stopnia wykorzystania miejsc noclegowych w powiecie kościerskim, wartość tego wskaźnika jest niższa niż średnia całego województwa, która wynosi 35,6%. Statystyki w sąsiednich powiatach są wyraźnie gorsze – w powiecie kartuskim wykorzystano 20,1% dostępnych miejsc noclegowych, zaś w powiecie bytowskim – 16,3%.

Wykres 12 Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w powiecie kościerskim, powiatach sąsiednich i województwie pomorskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Infrastruktura komunikacyjna

Transport drogowy

Powiat kościerski zlokalizowany jest na przecięciu dwóch regionalnych korytarzy transportowych – Kaszubskiego oraz Pojeziernego, których węzłem jest miasto Kościerzyna. Są to korytarze o znaczeniu wojewódzkim, mające istotny wpływ na usługi transportowe w województwie pomorskim, jednocześnie stanowiąc uzupełnienie korytarzy ponadregionalnych.

Sieć drogowa jest zbudowana w taki sposób, aby zapewniony był najlepszy dostęp do miasta Kościerzyny. Układ sieci jest związany przede wszystkim z nierównomiernym zaludnieniem powiatu. Jednocześnie rozmieszczenie dróg gminnych i powiatowych zapewnia swobodny dostęp do głównych dróg – krajowej i wojewódzkich.

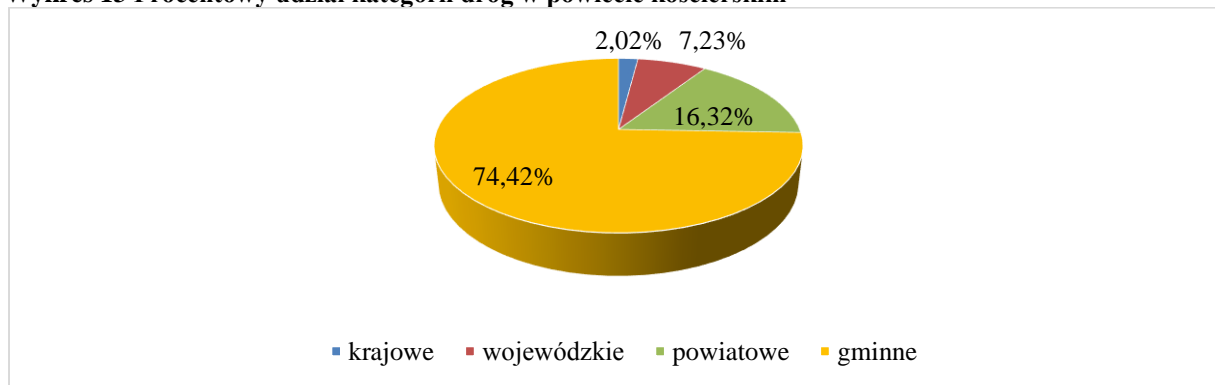
Przez powiat kościerski przebiega jedna droga krajowa (nr 20) o długości 30,793 km, prowadząca ze Stargardu Szczecińskiego do Gdyni, łącząc tym samym Pomorze Zachodnie z Pomorzem Gdańskim i dalej z Warmią i Mazurami. Główna sieć komunikacyjna tworzona jest przez następujące drogi wojewódzkie:

- Nr 214 – Łeba – Warlubie (przez Stężycę);
- Nr 221 – Gdańsk – Kościerzyna;
- Nr 224 – Wejherowo – Tczew;
- Nr 226 – Przejazdowo – Horniki;
- Nr 235 – Korne – Chojnice.

Drogi nr 214 i 235 są drogami głównymi, natomiast pozostałe – zbiorczymi. Ich łączna długość to 110,072 km. Sieć drogową stanowią również drogi powiatowe o długości 248,4 km i drogi gminne – 1 132,6 km. Na wykresie 13 zaprezentowano procentowy udział poszczególnych kategorii dróg na terenie Ziemi Kościerskiej.

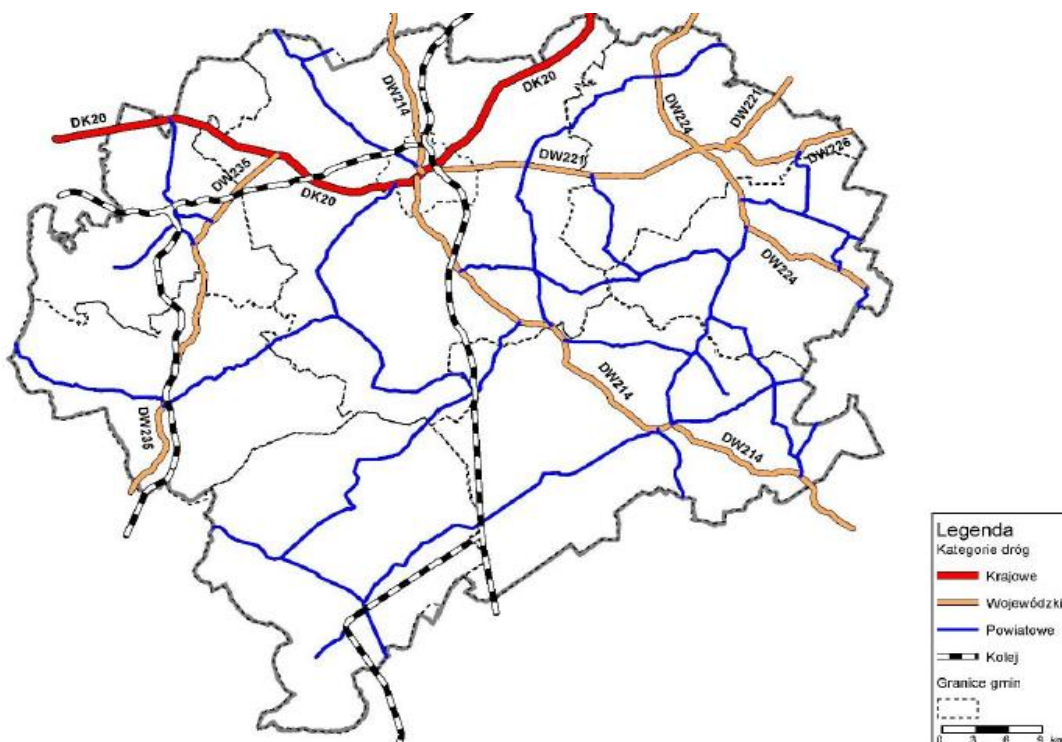
Wykres 13 Procentowy udział kategorii dróg w powiecie kościerskim

Źródło: Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Ziemi Kościerskiej na lata 2010-2015.

Z wykresu wynika, że w powiecie kościerskim dominują drogi gminne, obejmując $\frac{3}{4}$ ogółu dróg. W następnej kolejności są drogi powiatowe (16,32%), zaś udział dróg wojewódzkich i krajowych jest stosunkowo niewielki – kolejno 7,23% i 2,02%.

Rysunek 9 Sieć dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych oraz kolejowych na terenie Ziemi Kościerskiej

Źródło: Analiza dostępności transportowej Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego w latach 2014-2020.

W zakresie komunikacji publicznej w transporcie drogowym, Kościerzyna jest obsługiwana przez PKS Starogard Gdański, który zapewnia połączenia m.in. z: Osowem, Karsinem, Wdzydzami Tucholskimi, Stawiskami, Łubianą, Lipuszem, Dziemianami, Lubnią, Sarnowami, Wielkim Klinczem, Sulęcynem, Starą Kiszewą, Konarzynami, Liniewem, Grabowem Kościerskim, Sztofrową Hutą, Wysinem a na dalszych trasach, także z Chojnicami,

Starogardem Gdańskim i Gdańskiem¹³. Połączenie ze stolicą województwa (przez Nową Karczmę, Przywidz i Kolbudy) obsługuje również przewoźnik GRYF¹⁴.

Drogi rowerowe na terenie powiatu kościerskiego są słabo rozwinięte, jednak wyznaczonych jest wiele tras rowerowych, które pełnią głównie funkcje krajoznawcze i turystyczne¹⁵ (są to szlaki rowerowe i nie należy ich mylić z drogami lub ścieżkami rowerowymi, które muszą posiadać określoną infrastrukturę).

---

¹³ Oficjalna strona przewoźnika: <http://website.pks-starogard.pl>

¹⁴ Oficjalna strona przewoźnika: <http://gryf.trasownik.net/linia-860.html>

¹⁵ Szlaki rowerowe można znaleźć m.in. na oficjalnej stronie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego (http://pomorskie.travel/Aktywnie-Rower-Trasy_rowerowe-Trasy_rowerowe_Kaszub_Po_udniowych)

Transport kolejowy

Kościerzyna jest regionalnym węzłem kolejowym, w którym krzyżują się następujące linie:

- Nr 201, która łączy Gdynię ze Śląskiem;
- Nr 211, łącząca Kościerzynę i Chojnice;
- Nr 212 – Lipusz – Bytów;
- Nr 215 – Bąk – Czernik.

Na terenie powiatu zlokalizowanych jest 14 stacji i przystanków kolejowych w następujących miejscowościach: Bąk, Dziemiany Kaszubskie, Garczyn, Kalisz Kaszubski, Karsin, Kościerzyna, Szklana Huta, Lipusz, Łubiana, Olpuch, Olpuch Wdzydze, Podleś, Raduń, Skorzewo.

Infrastruktura kolejowa nie zapewnia bezpośredniego połączenia z Gdańskiem, będącym znaczącym centrum usługowym i zlokalizowanym w bliskiej odległości od powiatu kościerskiego, co w dużej mierze stanowi barierę utrudniającą swobodne przemieszczanie się mieszkańców między tymi dwoma obszarami. W ramach „*Regionalnej Strategii Rozwoju Transportu w województwie pomorskim na lata 2007-2020*” zaplanowano m.in. poprawę dostępności komunikacyjnej poprzez skrócenie czasu i ułatwienie przejazdu z Kościerzyny do Gdańska, a także zintegrowanie transportu kolejowego z drogowym.

Główną możliwością poprawy dostępności transportu kolejowego w powiecie kościerskim jest budowa Pomorskiej Kolei Metropolitalnej. Projekt obejmuje swoim zasięgiem głównie obszar aglomeracyjny Trójmiasta i przylegające powiaty (np. bytowski, kościerski, kartuski). W wyniku realizacji projektu zostanie zbudowana nowa linia kolejowa (o długości około 20 km) z Gdańska Wrzeszcza przez Port Lotniczy do połączenia z istniejącą linią Gdynia – Kościerzyna na wysokości wsi Rębichowo.

Ponadto, na uwagę należy mieć, że część połączeń pasażerskich została wygaszona – dotyczy to przede wszystkim komunikacji z Bydgoszczą, Czernikiem oraz Bytowem.

Transport lotniczy

Najbliżej powiatu kościerskiego znajduje się Port Lotniczy im. Lecha Wałęsy w Gdańsku Rębichowie. Port zlokalizowano w centrum regionu pomorskiego i obejmuje przede wszystkim województwo pomorskie. Z usług portu w 2014 roku skorzystało prawie 3,3 mln pasażerów, którzy mogli wybierać wśród 57 połączeń rejsowych w 15 krajach świata.

Odległość między miastem Kościerzyna a tym lotniskiem wynosi niecałe 44 km, natomiast czas dojazdu transportem zbiorowym wynosi około 1,5 – 2 godz. w zależności od wyboru środka transportu. Dojazd własnym samochodem zajmuje około godziny w przypadku dobrych warunków ruchu na drogach. Bezpośredni dojazd do lotniska pociągiem regionalnym nie jest możliwy, ponieważ wymaga przesiadki na autobus w celu przebycia ostatnich 4 km podróży. Dojazd autobusem regionalnym zajmuje nieco dłużej czasu niż dojazd pociągiem, jednak częstotliwość obsługi tego połączenia jest znacznie większa niż transportu kolejowego¹⁶.

---

¹⁶ Analiza dostępności transportowej Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego w latach 2014-2020.

Infrastruktura techniczna

Sieć wodno-kanalizacyjna

Osoby zamieszkujące obszar powiatu kościerskiego zaopatrywane są w wodę z ośmiu ujęć głębinowych. Długość czynnej sieci rozdzielczej w powiecie kościerskim w latach 2009-2013 ulegała zwiększeniu, osiągając na koniec 2013 roku poziom 713,2 km. Wynik ten stanowi 4,76% sieci wodociągowej w całym województwie pomorskim, co jest gorszym rezultatem w odniesieniu do powiatu bytowskiego (o 316 km), jak również powiatu kartuskiego (o 851 km).

W analizowanym okresie odsetek osób korzystających z wodociągów również się zwiększył. W 2013 roku największy udział odnotowano w województwie pomorskim od (93,1%), następnie w powiecie kartuskim – 89,8% i w powiecie bytowskim – 86,7%. Najniższe wartości odnotowano dla powiatu kościerskiego, gdzie wskaźnik ten kształtował się na poziomie 77,9%.

Tabela 30 Charakterystyka infrastruktury wodociągowej w województwie pomorskim oraz powiecie kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013

Długość czynnej sieci rozdzielczej (km)					
Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	13 794	14 163	14 316	14 633	14 980
Powiat kartuski	1 494	1 521	1 480	1 505	1 564
Powiat bytowski	879	949	966	1 018	1 029
Powiat kościerski	602	619	639	659	713
Odsetek mieszkańców korzystających z wodociągów (%)					
Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	92,6	92,7	92,8	93,0	93,1
Powiat kartuski	88,0	88,1	89,0	89,4	89,8
Powiat bytowski	85,6	86,1	86,3	86,6	86,7
Powiat kościerski	76,2	76,8	77,0	77,3	77,9

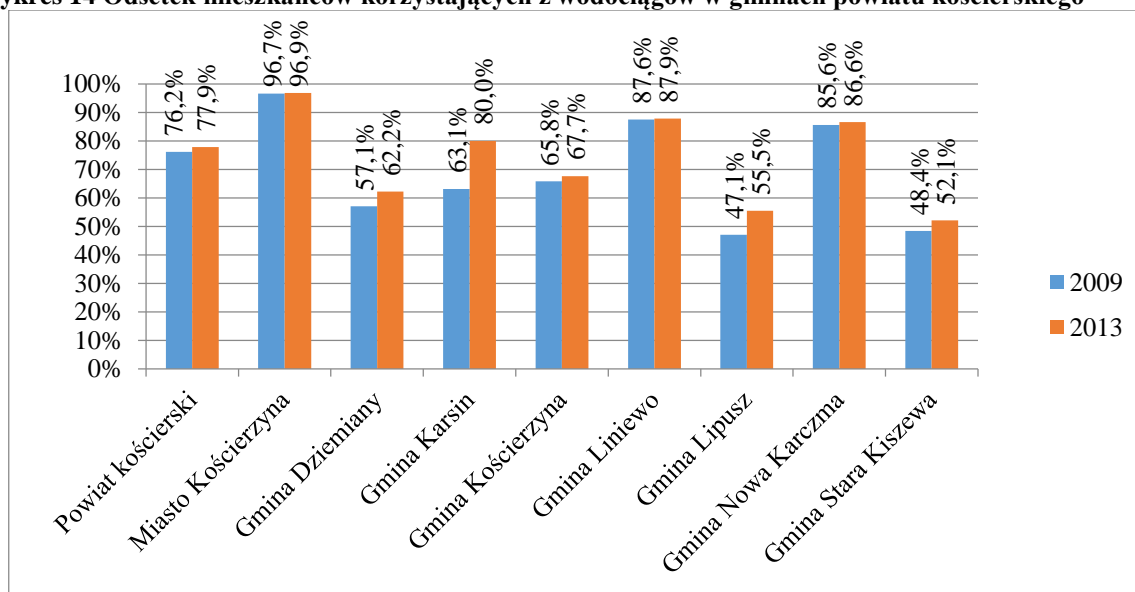
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Stopień zwodociągowania jest bardzo zróżnicowany w poszczególnych gminach. Największy udział mieszkańców korzystających z wodociągów w 2013 roku zidentyfikowano w Kościerzynie (96,9%), gminie Liniewo (87,9%), gminie Nowa Karczma (86,6%) oraz gminie Karsin (80%). Najgorzej pod tym względem wypadły gminy: Lipusz (55,5%) i Stara Kiszewa

(52,1%). W latach 2009-2013 większy wzrost odsetka ludności korzystającej z wodociągów zanotowano w gminach znajdujących się w relatywnie gorszej sytuacji.

Wykres 14 Odsetek mieszkańców korzystających z wodociągów w gminach powiatu kościerskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS oraz danych pozyskanych z Urzędu Gminy Karsin.

W latach 2009-2013 sieć kanalizacyjna w powiecie kościerskim była dużo słabiej rozbudowana niż w sąsiednich powiatach. Na koniec 2013 roku jej długość wynosiła 469 km, co stanowiło 4,91% całkowitej długości sieci kanalizacyjnej w województwie pomorskim. Sieć kanalizacyjna w powiecie kartuskim jest dłuższa o 290 km, z kolei w powiecie bytowskim o 132 km.

Odsetek mieszkańców korzystających z kanalizacji na Ziemi Kościerskiej (61,5%) jest wyższy niż w powiecie kartuskim (51,5%). Pomimo tego wartość wskaźnika jest wciąż mniej korzystna w porównaniu do powiatu bytowskiego (66,1%). Wszystkie analizowane powiaty znajdują się poniżej średniej województwa, wynoszącej 77,9%.

Tabela 31 Charakterystyka infrastruktury kanalizacyjnej w województwie pomorskim oraz powiecie kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013

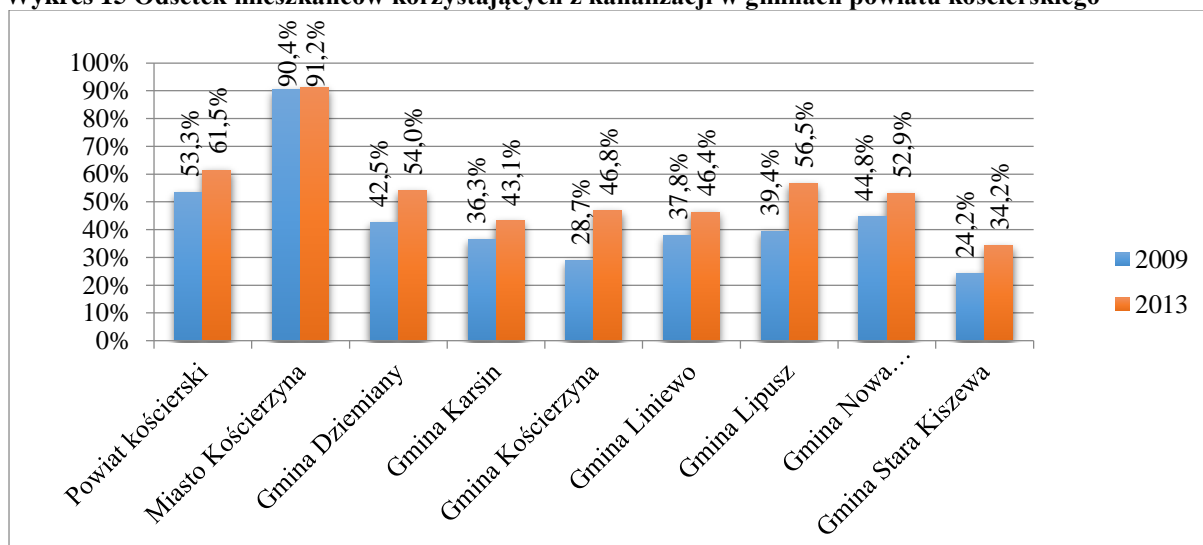
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej (km)					
Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	7 308	7 779	8 291	8 826	9 551
Powiat kartuski	438	455	586	662	759
Powiat bytowski	368	436	509	562	601
Powiat kościerski	291	315	344	380	469

Odsetek mieszkańców korzystających z kanalizacji (%)					
Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	74,9	75,4	76,5	77,2	77,9
Powiat kartuski	44,1	45,2	47,9	49,2	51,4
Powiat bytowski	58,6	60,7	64,9	65,7	66,1
Powiat kościerski	53,3	54,9	57,4	59,4	61,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Zdecydowanie największy udział mieszkańców korzystających z kanalizacji występuje w mieście Kościerzyna i wynosi 91,2% (stan na koniec 2013 roku). Jest to miejsce, które w dużym stopniu determinuje wynik całego powiatu. Wartości dla pozostałych gmin znajdują się poniżej średniej powiatu i kształtują się w przedziale od 34,2% (gmina Stara Kiszewa) do 56,5% (gmina Lipusz). W okresie 2009-2013 we wszystkich gminach Ziemi Kościerskiej odnotowano wyraźny wzrost odsetka ludności korzystającej z kanalizacji.

Wykres 15 Odsetek mieszkańców korzystających z kanalizacji w gminach powiatu kościerskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Sieć gazowa

Powiat kościerski charakteryzuje się marginalnym stopniem zgazyfikowania, co jest w znacznym stopniu spowodowane znacznym rozproszeniem zabudowy. Gaz dostarczany jest przez gazociąg wysokiego ciśnienia Pszczółki – Bytów, który przebiega przez środkową część powiatu. Na koniec 2013 roku łączna długość czynnej sieci wynosiła 85,173 km, co stanowiło 1,43% sieci gazowej ogółem w województwie pomorskim. Wynik ten znacznie odbiegał od

wartości odnotowanych w powiecie kartuskim (różnica 347,29 km) i powiecie bytowskim (różnica 84,043 km). Duże różnice widać również w odsetku osób korzystających z instalacji gazowej – w powiecie kościerskim na koniec 2013 wartość wskaźnika kształtowała się na poziomie 1,2%, podczas gdy w powiecie kartuskim wyniosła 14,3%, w powiecie bytowskim 20%, a w całym województwie pomorskim 49,2%.

Tabela 32 Sieć gazowa w województwie pomorskim oraz powiatach kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013

Długość czynnej sieci gazowej (km)					
Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	5 106,831	5 308,427	5 499,866	5 758,249	5 943,890
Powiat kartuski	303,688	322,502	360,179	399,802	432,463
Powiat bytowski	158,085	167,138	167,605	169,146	169,216
Powiat kościerski	75,529	78,577	79,489	83,638	85,173
Odsetek mieszkańców korzystających z instalacji gazowej (%)					
Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	51,1	50,9	50,8	49,9	49,2
Powiat kartuski	11,7	12,0	12,8	13,0	14,3
Powiat bytowski	19,1	19,8	19,9	20,1	20,0
Powiat kościerski	0,9	0,9	1,0	1,1	1,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Sieć energetyczna

W powiecie kościerskim zasilanie w energię elektryczną odbywa się za pomocą następujących linii elektroenergetycznych:

- Linia najwyższego napięcia Żydowo – Gdańsk, która przebiega przez północną część powiatu;
- Linia wysokiego napięcia Starogard Gdański – Kościerzyna;
- Linia wysokiego napięcia Kościerzyna – Sierakowice.

Główny punkt zasilający znajduje się w Kościerzynie.

Na koniec roku 2013 w powiecie kościerskim liczba odbiorców energii elektrycznej wynosiła 31 751 osób, czyli 3,63% ogółu odbiorców w województwie pomorskim. Poziom zużycia energii elektrycznej na niskim napięciu w latach 2009-2013 był zróżnicowany. W przypadku województwa pomorskiego w 2010 roku zużycie energii uległo zwiększeniu, natomiast w kolejnych latach zmniejszało się. W powiecie kartuskim do roku 2011 wskaźnik ten sukcesywnie się zmniejszał, w 2012 roku wzrósł, a w 2013 roku znów był niższy. Jeżeli chodzi o powiat bytowski to zużycie w analizowanym okresie kształtowało się na bardzo zrównoważonym poziomie. Powiat kościerski natomiast charakteryzuje się z roku na rok znaczną zmiennością.

Należy zwrócić uwagę na fakt, że na Ziemi Kościerskiej zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu na jednego mieszkańca przyjmuje wyższe wartości niż w sąsiednich powiatów oraz województwie pomorskim. Na koniec 2013 roku wskaźnik ten kształtował się na poziomie 1 092,1 kWh, podczas gdy w całym województwie był niższy o 307,8 kWh. Wyniki te wskazują, że zużycie to jest bardzo wysokie i należałoby zastanowić się nad możliwymi formami oszczędzania energii.

Tabela 33 Sieć energetyczna w województwie pomorskim oraz powiatach kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013

Odbiorcy energii elektrycznej na niskim napięciu					
Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	846 483	856 082	875 066	883 144	873 853
Powiat kartuski	37 129	31 853	34 219	41 323	37 065
Powiat bytowski	25 058	25 350	26 989	26 542	26 408
Powiat kościerski	24 007	30 649	29 841	40 989	31 751
Zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu (MWh)					
Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	1 833 170	1 891 334	1 869 543	1 839 281	1 798 036
Powiat kartuski	110 847	105 285	96 783	107 449	99 666
Powiat bytowski	49 102	52 963	53 539	49 820	48 641
Powiat kościerski	57 558	68 938	78 706	95 715	77 681
Zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu na 1 mieszkańca (kWh)					
Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013

Województwo pomorskie	823,9	832,9	820,2	804,3	784,3
Powiat kartuski	963,3	888,5	803,9	878,9	803,3
Powiat bytowski	646,3	678,1	684,7	636,4	621,0
Powiat kościerski	846,0	982,0	1 115,8	1 349,7	1 092,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Ciepłownictwo

Długość sieci ciepłej przesyłowej w województwie pomorskim w latach 2009-2013 stopniowo ulegała zwiększeniu – z 1 034,7 km w 2009 roku do 1 123,3 km w 2013 roku. Podobnie przedstawiała się sytuacja w powiecie kościerskim – w latach 2009-2013 długość sieci ciepłej przesyłowej zwiększała się i na koniec 2013 roku wyniosła 16,5 km, co stanowiło 1,35% wartości dla całego województwa pomorskiego. Również w sąsiednich powiatach wielkość tego wskaźnika ulegała różnym zmianom. W przypadku powiatu kartuskiego długość sieci przesyłowej od 2010 roku zmniejszała się i w 2013 roku wynosiła 8,2 km. W powiecie bytowskim do 2011 roku wskaźnik ten ulegał zmniejszeniu, w następnych latach wzrastał, aby na koniec 2013 roku osiągnąć poziom 12,6 km.

Tabela 34 Długość sieci ciepłej przesyłowej w województwie pomorskim oraz w powiatach kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013 (w km)

Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	1 034,7	1 052,0	1 079,2	1 092,2	1 123,3
Powiat kartuski	8,1	13,7	9,1	8,2	8,2
Powiat bytowski	15,9	6,1	5,8	6,5	12,6
Powiat kościerski	11,5	13,0	14,7	16,4	16,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

ICT

Powiat kościerski podejmuje działania w celu rozwoju infrastruktury ICT. W ramach realizacji projektu pn. „Zapewnienie dostępu do szerokopasmowego Internetu w powiecie kościerskim” w 2011 roku na terenie czterech gmin powiatu została stworzona sieć szerokopasmowego

Internetu. Pomimo tych działań, powiat kościerski należy ciągle do najmniej pokrytych zarówno łączami światłowodowymi, jak i radiowymi, spośród powiatów z rejonu Trójmiasta¹⁷.

---

¹⁷ Strategia rozwoju przedsiębiorczości w kontekście zarządzania zmianą gospodarczą w powiecie kościerskim na lata 2014-2020.

Gospodarka i rynek pracy

Ogólny profil gospodarczy obszaru

Największym atutem powiatu są walory turystyczne, na które składają się przede wszystkim walory przyrodnicze: jeziora (w tym o wielkości umożliwiającej uprawianie żeglarstwa), rozległe kompleksy leśne i urozmaicona rzeźba terenu. Te popularne walory dla powszechnych form turystyki urozmaicone są unikalnymi wartościami przyrodniczymi (które legły u podstaw objęcia ich ochroną we Wdzydzkim Parku Krajobrazowym i rezerwatów przyrody) oraz zabytkami kultury ludowej zgromadzonych w Kaszubskim Parku Etnograficznym we Wdzydzech.

Powiat posiada znaczne powierzchnie obszarów leśnych, co oznacza, że dysponuje potencjałem rozwoju branży drzewnej i meblarskiej.

Walory agroekologiczne są niskie, co sprawia, że rozwój rolnictwa ma ograniczone możliwości, zwłaszcza w zachodniej i południowej części powiatu.

Tradycyjnym zajęciem ludności jest również budownictwo, w dużej mierze nastawione na rynek trójmiejski.

Na południe od Kościerzyny na dużą skalę eksploatuje się kruszywo. Eksploatacja ta lokalnie koliduje jednak z wartościami krajobrazowymi i negatywnie oddziałuje na możliwości rozwoju turystyki i jakość życia mieszkańców.

Pewien walor korzystny dla lokalizacji działalności gospodarczych, np. typu przemysłowego stanowi droga krajowa nr 20. Do zwiększenia atrakcyjności regionu przyczyni się realizacja inwestycji związanych z infrastrukturą drogową.

W powiecie kościerskim działa ponad 3,5 tysiąca podmiotów gospodarczych. Pod względem wielkości zatrudnienia, na terenie powiatu wiodącym pracodawcą są Zakłady Ceramiki Stołowej Lubiana SA. Dużymi pracodawcami są również: Szpital Specjalistyczny w Kościerzynie, PUP COMPLEX Sp. z o.o. – zakłady w Dziemianach i Trzebuniu oraz SYLVA Sp. z o.o., a także sektor administracji publicznej.

Jedną z kluczowych inwestycji ukierunkowanych na zmniejszanie bezrobocia oraz zwiększanie aktywności gospodarczej regionu jest Kaszubski Inkubator Przedsiębiorczości w Kościerzynie. Zadaniem Inkubatora jest wspieranie funkcjonowania i rozwoju nowych, innowacyjnych, małych przedsiębiorstw zlokalizowanych w obiektach Inkubatora. Działalność Inkubatora

wpływa na łagodzenie barier funkcjonowania małych przedsiębiorstw, tworząc warunki sprzyjające ich efektywnej działalności.

Struktura rodzajowa gospodarki

Tabela 35 przedstawia zestawienie podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD.

Tabela 35 Podmioty gospodarki narodowej według wybranych sekcji PKD w powiecie kościerskim (w %)

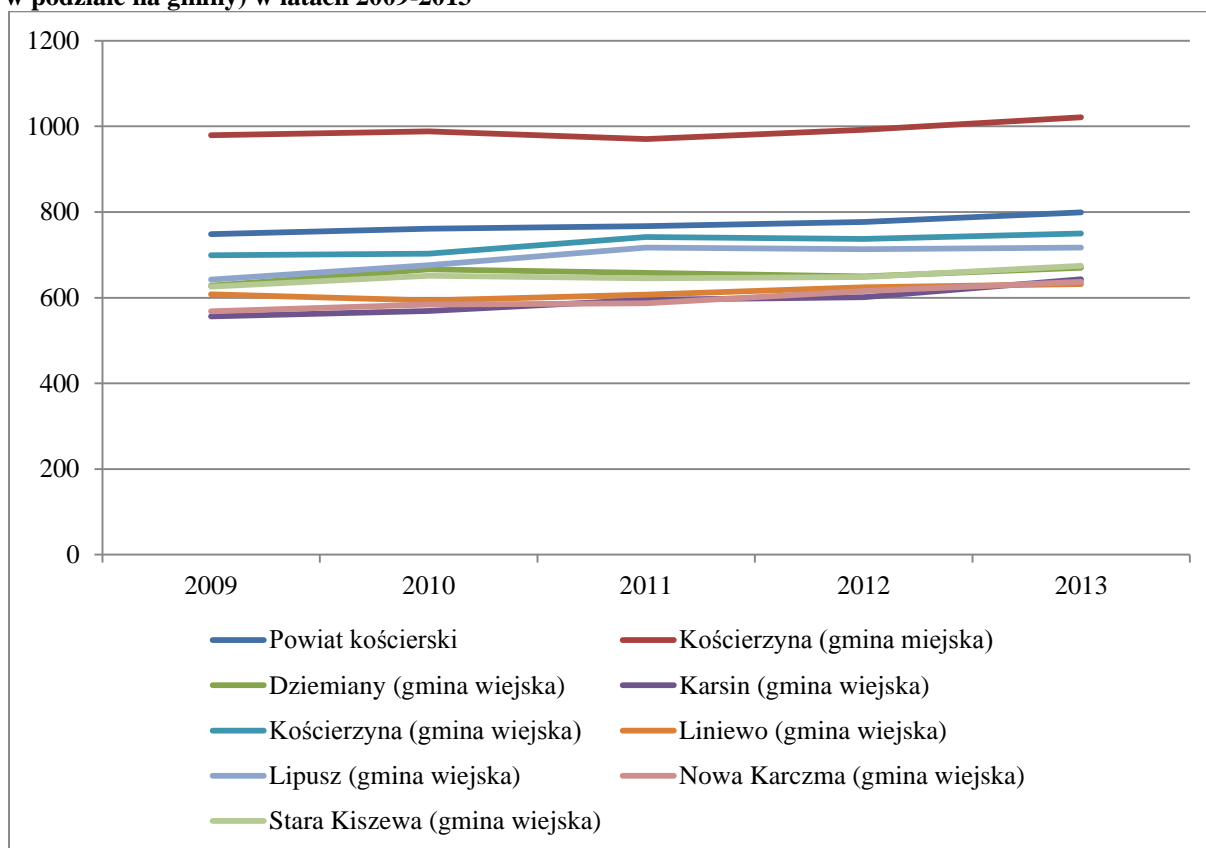
	Produkcja przemysłowa	Budownictwo	Handel, naprawy	Zakwaterowanie i gastronomia
2008	12,9%	20,5%	22,2%	3,2%
2013	12,3%	21,4%	20,3%	3,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W okresie 2008-2013, nie nastąpiły znaczące zmiany pod względem udziału poszczególnych sekcji PKD w tworzeniu ogólnej liczby podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie powiatu kościerskiego. Niewielkie zmiany, które zaszły na przestrzeni 5 lat pozwoliły jednak na zmianę lidera zestawienia, gdyż w 2013 roku największy udział przypadł na sekcję budownictwa (21,4% zarejestrowanych podmiotów). Fakt ten świadczyć może o rozwoju branży budowlanej na analizowanym terenie.

Spadł jednocześnie udział sekcji handel i naprawy, jednak wartość ta nadal pozostaje wysoka (ponad 20%). Niewielki spadek odnotowano również w przypadku produkcji przemysłowej (o 0,6 p.p.), a udział podmiotów z zakresu zakwaterowania i gastronomii pozostał na tym samym poziomie (3,2%).

Wykres 16 Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w powiecie kościerskim (w tym w podziale na gminy) w latach 2009-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

We wszystkich gminach powiatu kościerskiego w ostatnich latach odnotowano trend wzrostowy w zakresie liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON przypadających na 10 tys. mieszkańców. Średnia dla powiatu w 2013 roku wyniosła 799 podmiotów/10 tys. mieszkańców. Powyżej średniej znalazła się jedynie gmina miejska Kościerzyna, z wynikiem na poziomie 1 021 podmiotów. Co prawda wartość ta jest niższa od średniej krajowej (1 057 podmiotów), jednakże należy zwrócić uwagę, że w przypadku średniej ogólnokrajowej wartość zawiązują większe ośrodki miejskie, jak np. Warszawa, gdzie wartość ta jest dwukrotnie wyższa.

Tabela 36 Udział % osób zatrudnionych w poszczególnych sektorach gospodarki w latach 2009-2013¹⁸

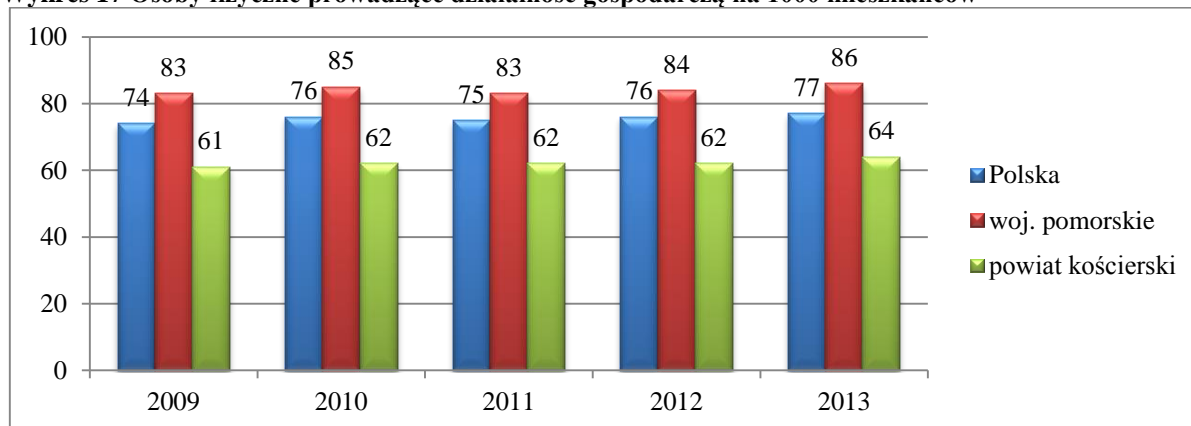
	Polska	Powiat kościerski
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo		
2009	19,98%	26,80%
2010	21,63%	30,88%
2011	21,53%	31,17%
2012	21,64%	31,21%
2013	21,43%	30,90%

¹⁸ *kolor zielony – wartość najwyższa, kolor czerwony – wartość najniższa

Przemysł i budownictwo		
2009	28,65%	30,83%
2010	27,92%	29,11%
2011	27,96%	28,40%
2012	27,50%	28,47%
2013	26,99%	29,53%
Handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja		
2009	18,77%	14,06%
2010	18,29%	13,87%
2011	18,43%	13,39%
2012	18,53%	13,56%
2013	18,78%	13,95%
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości		
2009	3,94%	1,47%
2010	3,85%	1,33%
2011	3,94%	1,56%
2012	3,93%	1,57%
2013	3,90%	1,43%
Pozostałe usługi		
2009	28,67%	26,83%
2010	28,31%	24,80%
2011	28,13%	25,49%
2012	28,40%	25,18%
2013	28,90%	24,18%

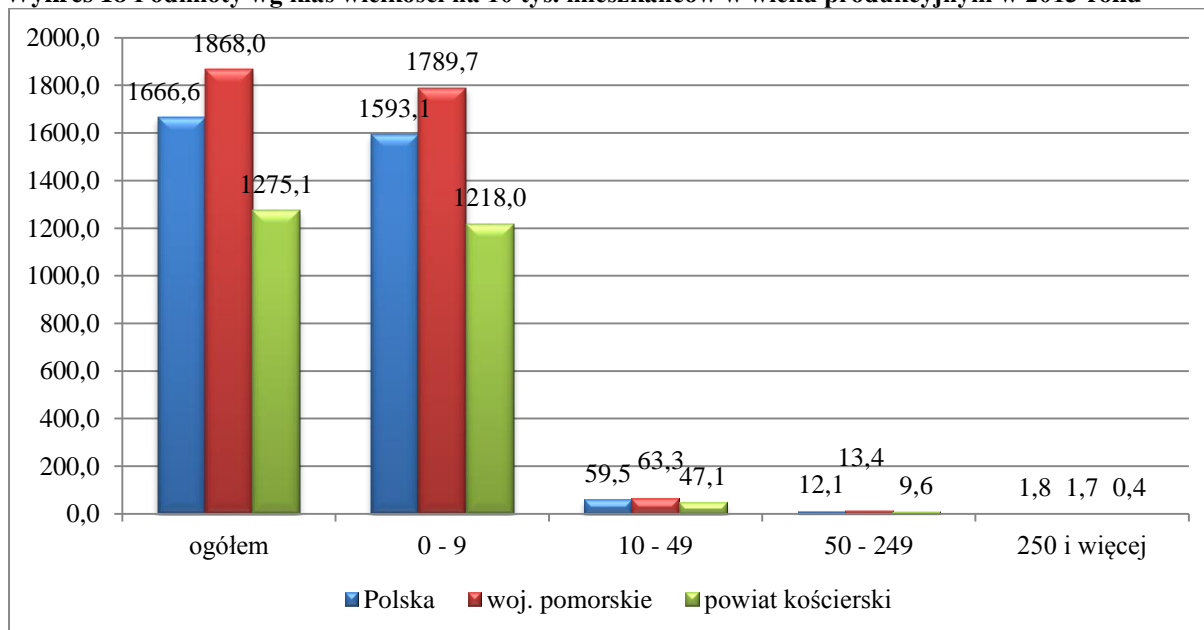
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Biorąc pod uwagę udział % osób zatrudnionych w poszczególnych sektorach gospodarki, najlepiej wypada rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo oraz przemysł i budownictwo. W 2013 r. sektory te uzyskały udział na poziomie 30,90% oraz 29,53%, przewyższając pod tym względem średnią krajową. Biorąc więc pod uwagę rynek pracy, sektory te stanowią podstawę zatrudnienia w analizowanym regionie. Stosunkowo wysoki udział przypadł również na dział pozostałych usług (24,18%), jednakże był on niższy od średniej ogólnopolskiej.

Wykres 17 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Pomimo nieznacznego wzrostu liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców w roku 2013 na terenie powiatu kościerskiego, region ten nadal pozostaje pod tym względem poniżej zarówno średniej ogólnopolskiej jak i wojewódzkiej.

Wykres 18 Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

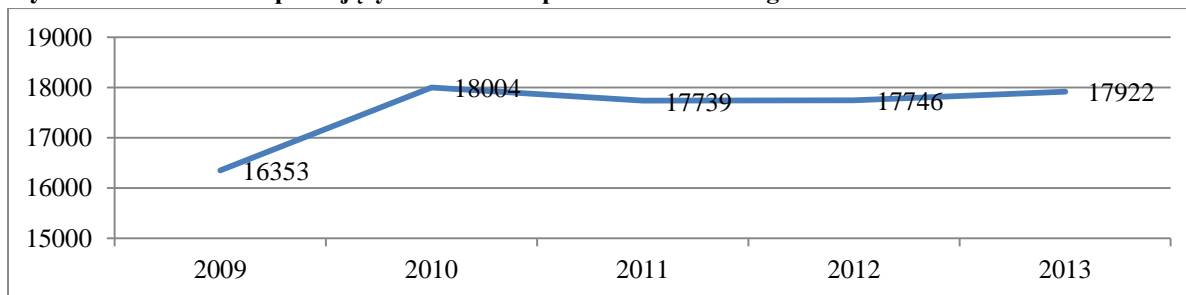
Podobnie jak w przypadku danych ogólnokrajowych, tak i w powiecie kościerskim największy udział podmiotów gospodarczych (na 10 tys. mieszkańców) przypadł na małe podmioty, zatrudniające do dziewięciu pracowników (95,5%). Co prawda, wartość ta jest niższa niż w przypadku średniej wojewódzkiej i krajowej, lecz wynika to ze wskazanej wcześniej niższej liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1 tys. mieszkańców.

Struktura zatrudnienia i bezrobocie

Dane dotyczące liczby osób pracujących na terenie powiatu kościerskiego w latach 2009-2013 ilustruje wykres 19.

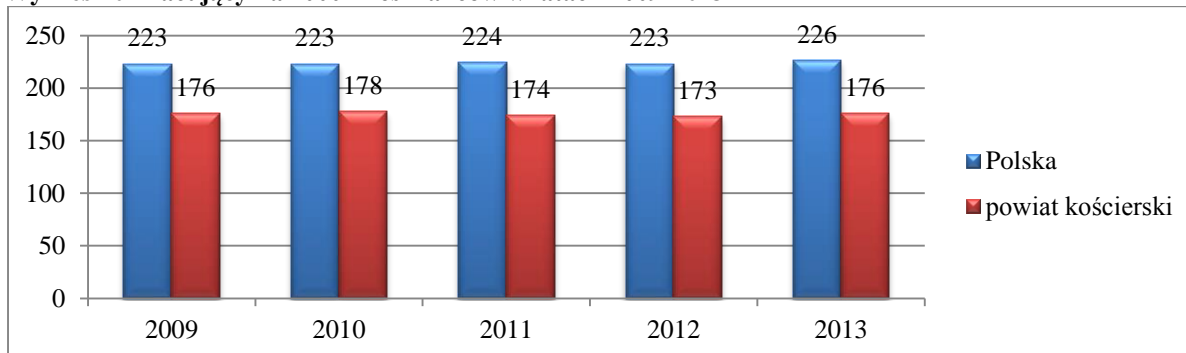
Wykres 19 Liczba osób pracujących na terenie powiatu kościerskiego w latach 2009-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Liczba osób pracujących na terenie powiatu kościerskiego w okresie 2009-2013 po odnotowaniu wzrostu w 2010 roku (10%) utrzymuje się na zbliżonym poziomie, uzyskując wartość 17 922 osób przypadających na 2013 rok. Wspomniany wzrost z przełomu lat 2009/2010 wynika w dużej mierze ze wzrostu liczby ludności analizowanego powiatu w tym okresie. Potwierdzają to dane dotyczące liczby osób pracujących przypadających na 1000 mieszkańców, co zaprezentowane zostało na wykresie 20.

Wykres 20 Pracujący na 1000 mieszkańców w latach 2009-2013¹⁹

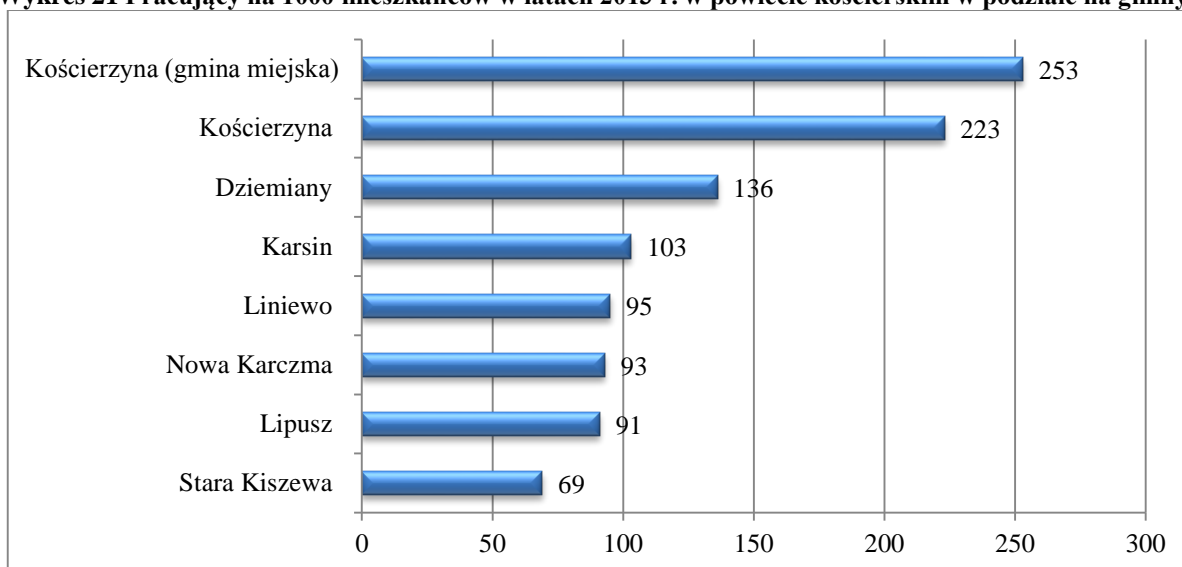
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Liczba osób pracujących w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w całym badanym okresie (2009-2013) znajdowała się na zbliżonym poziomie, zarówno pod względem Polski ogółem, jak i wartości przypadających na powiat kościerski. Niemniej, zaznaczyć należy, że powiat kościerski charakteryzuje się stałym, znacznie niższym udziałem osób pracujących na 1000 mieszkańców (różnica wyniosła w 2013 roku aż 50 osób).

¹⁹ Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza dziewięć osób, bez pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie.

W celu pogłębienia analizy tej kwestii, poniżej przedstawiono podział powyższego wskaźnika w odniesieniu do poszczególnych gmin wchodzących w skład powiatu kościerskiego.

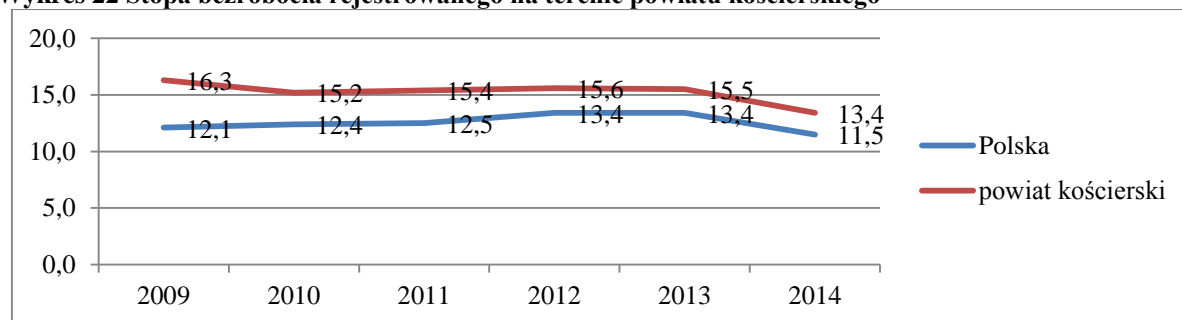
Wykres 21 Pracujący na 1000 mieszkańców w latach 2013 r. w powiecie kościerskim w podziale na gminy²⁰

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Największa liczba osób pracujących w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2013 roku przypadła na gminę miejską Kościerzyna (wyższa aż o 77 osób w stosunku do średniej powiatowej). Tak wysoka różnica wynika z bardzo niskich wartości przypadających na większość gmin wiejskich z tego obszaru (zaledwie 69 osób w gminie wiejskiej Stara Kiszewa).

Wykres 22 Stopa bezrobocia rejestrowanego na terenie powiatu kościerskiego

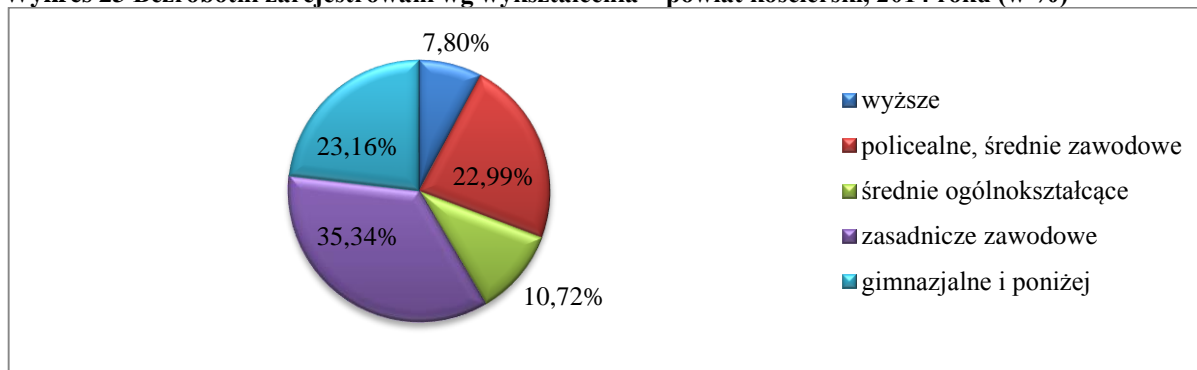
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Stopa bezrobocia rejestrowanego na terenie powiatu kościerskiego przez cały badany okres (2009-2014) znajdowała się powyżej średniej ogólnopolskiej. W 2014 roku stopa ta wyniosła 13,4%, co jest wartością wyższą o 1,9 p.p. od stopy krajowej. Niemniej jednak, stopa ta utrzymuje tendencje analogiczne do stopy krajowej, poprzez co w ostatnim analizowanym roku odnotowano na terenie powiatu spadek o 2,1 p.p.

²⁰ Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób, bez pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie.

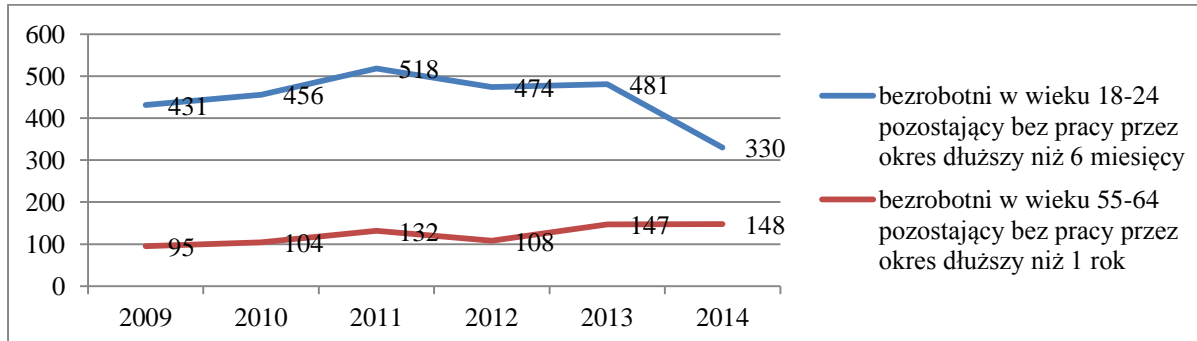
Wykres 23 Bezrobotni zarejestrowani wg wykształcenia – powiat kościerski, 2014 roku (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

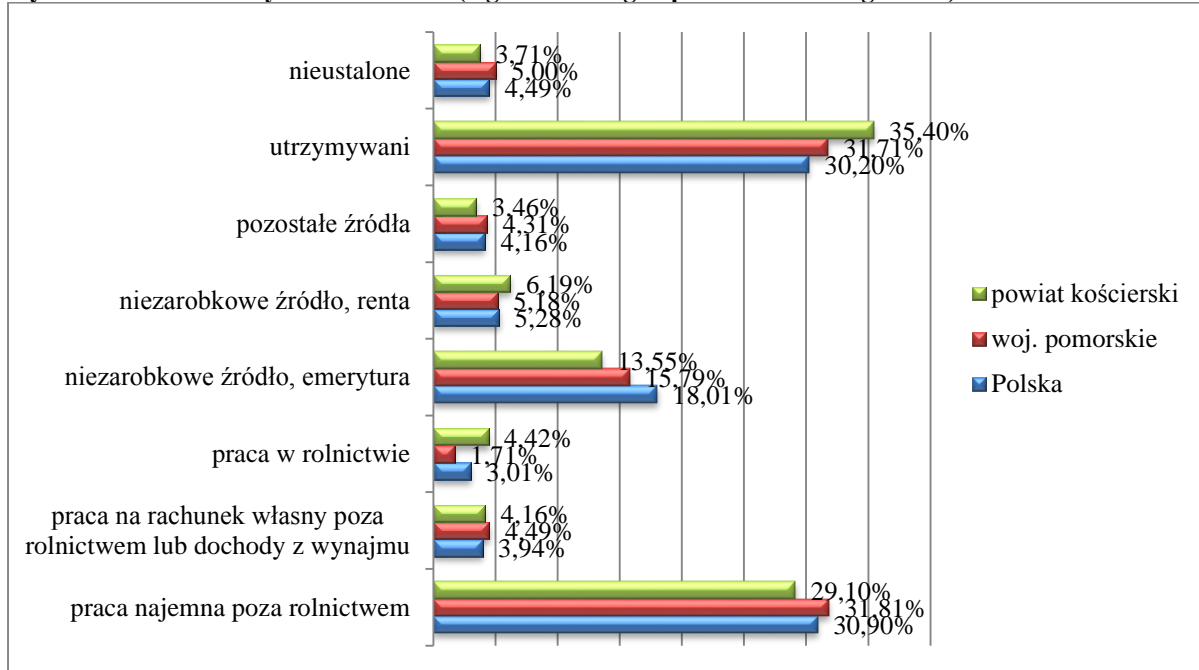
Największą grupą bezrobotnych (wg bezrobocia rejestrowanego) na terenie powiatu kościerskiego były osoby posiadające wykształcenie zasadnicze zawodowe (aż 35,34% ogółu). Na drugim miejscu znalazły się osoby o wykształceniu gimnazjalnym (i poniżej), których wśród osób bezrobotnych znalazło się 23,16%. Zbliżony udział (blisko 23%) uzyskiwały również osoby z wykształceniem policealnym/średnim zawodowym. Udział pozostałych osób, tj. z wykształceniem średnim ogólnokształcącym i wyższym, był zdecydowanie niższy i wyniósł kolejno 10,72% oraz 7,8%.

Wykres 24 Bezrobotni zarejestrowani wg czasu pozostawania bez pracy – powiat kościerski, lata 2009-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W ostatnim czasie (2013/2014) nastąpił znaczący spadek (31,4%) liczby osób młodych (18-24 lata) pozostających bez pracy ponad sześć miesięcy. Jednocześnie, od 2012 roku odnotowuje się wzrost liczby osób długotrwale bezrobotnych wśród ludzi w wieku 55-64 lata. Proces ten spowodowany jest w dużym stopniu starzeniem się społeczeństwa.

Wykres 25 Źródła utrzymania ludności (wg Narodowego Spisu Powszechnego 2011)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Według ostatniego narodowego spisu ludności największa część mieszkańców powiatu kościerskiego (35,40%) pozostawała na utrzymaniu innych osób. Wartość ta jest o ponad 5% wyższa od średniej ogólnopolskiej w tym zakresie. Drugą pod względem liczebności grupę mieszkańców powiatu (29,1%) stanowiły osoby utrzymujące się za pośrednictwem pracy najemnej (za wyłączeniem rolnictwa). Udział ten co prawda pozostaje poniżej średniej krajowej, lecz różnica wynosi jedynie 1 p.p. Trzecią grupą osób pod względem liczebności (13,55%) były osoby żyjące ze źródła niezarobkowego, emerytura. W tym przypadku również udział tychże osób na terenie powiatu był niższy niż w Polsce ogółem, a różnica wyniosła 4,46 p.p. Pozostałe źródła utrzymania wskazywane przez respondentów badania uzyskały zdecydowanie niższe wartości udziału w ogóle badanych.

Tabela 37 Zawody deficytowe w powiecie kościerskim w 2014 r.

Zawód	Wskaźnik intensywności deficytu zawodów
Cieśla	8,0000
Kierowca samochodu ciężarowego	5,4054
Pracownik ochrony fizycznej bez licencji	5,2500
Kierowca samochodu osobowego	4,4000
Salowa	3,7500
Technik prac biurowych	3,3611
Kosmetyczka	3,0000
Robotnik gospodarczy	2,6212

Monter izolacji budowlanych	2,2500
Kasjer handlowy	2,0000
Przedstawiciel handlowy	1,8846
Opiekunka dziecięca	1,6364
Dekarz	1,4444
Sortowacz	1,3636
Technik administracji	1,3478
Doradca klienta	1,2308
Zbrojarz	1,1875

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie kościerskim w 2014 roku, Powiatowy Urząd Pracy w Kościerzynie, Kościerzyna 2015, s. 18.

Zawody deficytowe: są to zawody, na które występuje na rynku pracy wyższe zapotrzebowanie niż liczba bezrobotnych poszukujących pracy w tych zawodach. Wskaźnik $> 1,1$ oznacza zawody deficytowe²¹.

Najwyższy wskaźnik deficytu wśród zawodów (tym samym największe zapotrzebowanie) występuje wśród takich zawodów jak: cieśla, kierowca samochodu ciężarowego, pracownik ochrony fizycznej bez licencji, kierowca samochodu osobowego, salowa, technik prac biurowych oraz kosmetyczka. Wskaźnik deficytu dla tych zawodów osiągnął wartość > 3 , co oznacza, że ofert pracy w tych zawodach odnotowano w 2014 roku minimum trzykrotnie więcej, niż wynosi liczba bezrobotnych w nich zarejestrowanych.

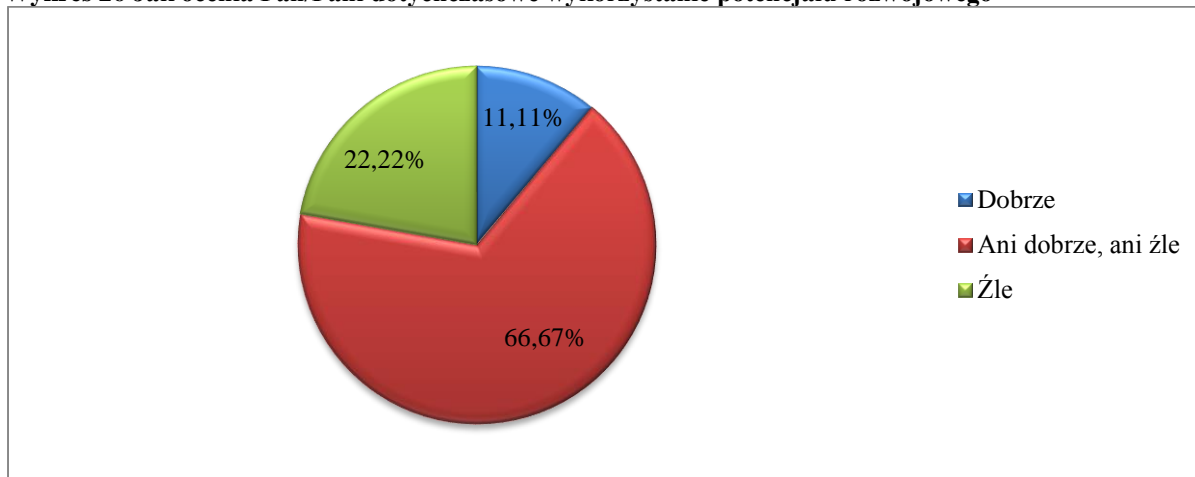
²¹ *Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie kościerskim w 2014 roku*, Powiatowy Urząd Pracy w Kościerzynie, Kościerzyna 2015, s. 19.

Załącznik 2 Wyniki przeprowadzonych badań

Wyniki ankiety CAWI

Badanie CAWI przeprowadzono na próbie 18 osób: w gminie wiejskiej Kościerzyna oraz w gminie Lipusz udział wzięło po trzech respondentów, a w pozostałych badanych gminach – po dwóch badanych.

Wykres 26 Jak ocenia Pan/Pani dotychczasowe wykorzystanie potencjału rozwojowego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Respondenci umiarkowanie oceniają dotychczasowe wykorzystanie potencjału rozwojowego Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej. Aż 2/3 badanych oceniło ten aspekt wybierając wariant odpowiedzi „ani dobrze, ani źle”. Ponadto, ponad 22% badanych oceniło go źle. Zaledwie 11% respondentów poddanych badaniu byli zdania, że potencjał ten został dobrze wykorzystany.

Wykres 27 Jakie atuty Pana/Pani zdaniem posiada Obszar Funkcjonalny Ziemi Kościerskiej?

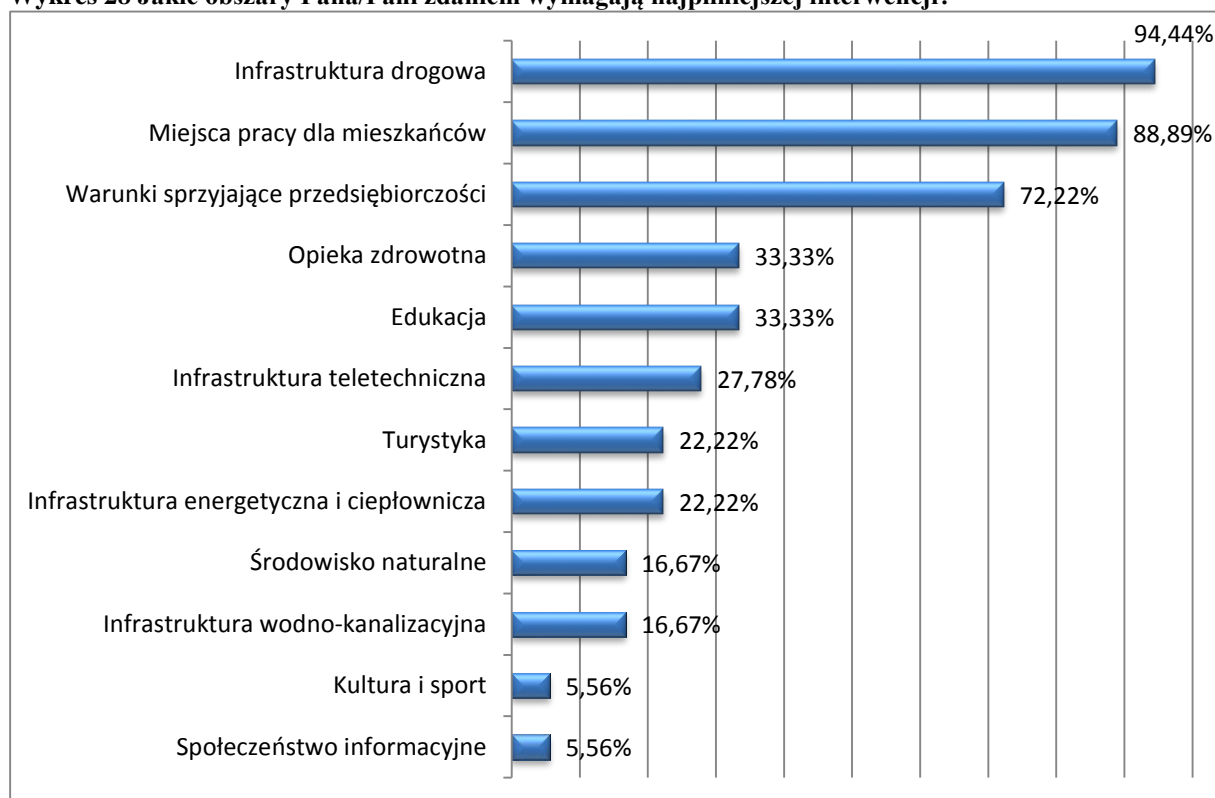

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Głównym atutem badanego regionu zdaniem respondentów jest przyroda, którą wskazało aż 83,33% osób poddanych badaniu. Na drugim miejscu znalazło się położenie geograficzne, które jest istotne dla 2/3 badanych. Pozostałe elementy osiągnęły niższe udziały wskazań (poniżej 50%), lecz warto wspomnieć o dziedzictwie kulturowym i potencjale społecznym, które również były wskazywane stosunkowo często (kolejno 44,44% oraz 38,89%).

Uzupełnieniem tej kwestii było pytanie otwarte, w ramach którego respondenci zostali poproszeni o wskazanie, co wg nich najbardziej wyróżnia Obszar Funkcjonalny Ziemi Kościerskiej. Niemal wszystkie odpowiedzi skupiły się wokół poprzednio już wskazanych cech, tj. wyjątkowych warunków przyrodniczych i korzystnego położenia geograficznego (centralne usytuowanie w ujęciu wojewódzkim, bliskość Trójmiasta). Wskazywano również potencjał turystyczny (który wynika w dużym stopniu ze wskazanych uprzednio czynników) oraz interesujące wartości kulturowe tego obszaru (Kaszuby).

Wykres 28 Jakie obszary Pana/Pani zdaniem wymagają najpilniejszej interwencji?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Kolejną z kwestii poruszonych w badaniu CAWI, były obszary, które zdaniem respondentów wymagają najpilniejszej interwencji. Za najważniejsze pod tym względem uznano konieczność inwestycji w zakresie infrastruktury drogowej oraz wsparcie przy tworzeniu miejsc pracy dla mieszkańców (kolejno 94,44% oraz 88,89% wskazań). Powiązaną kwestią jest tworzenie

warunków sprzyjających przedsiębiorczości, co wskazało 72,22% badanych. Pozostałe obszary interwencji uzyskały zdecydowanie niższe wartości wskazań.

Uzupełnieniem tej kwestii było pytanie otwarte na temat zmian koniecznych do wprowadzenia na terenie objętym badaniem. W tym przypadku również wskazywano głównie na poprawę infrastruktury drogowej, co powiązane jest ze wsparciem rozwoju turystyki (zapewnienie dojazdu turystom). Skupić należy się w tym przypadku na komunikacji z Trójmiastem oraz wznowieniu pasażerskich połączeń kolejowych. Pod względem komunikacyjnym zwracano też uwagę na potrzebę poprawy jakości i dostępności oferowanych połączeń (pomiędzy gminami powiatu) oraz budowę ścieżek rowerowych.

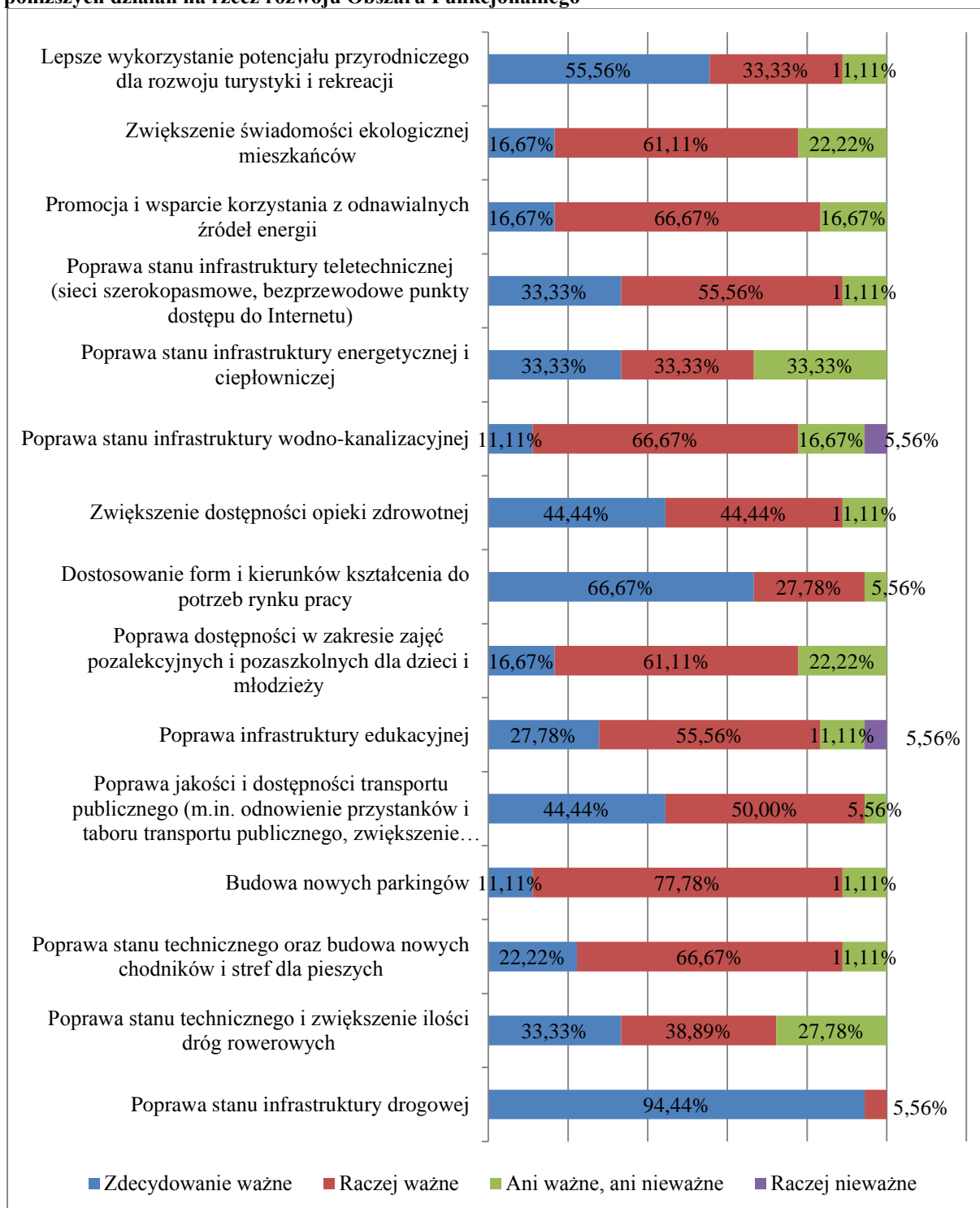
Wskazano również na konieczność wsparcia współpracy pomiędzy władzami samorządowymi, gdyż obecnie nie upatruje się w tym aspekcie szansy rozwoju oraz zwiększenie liczby miejsc dla dzieci w przedszkolach. Wymieniono także potrzebę poprawy jakości świadczonych usług medycznych, stwarzanie warunków rozwoju przedsiębiorczości, wyznaczenie nowych terenów inwestycyjnych, dostosowanie edukacji do potrzeb rynku pracy oraz wsparcie ochrony środowiska.

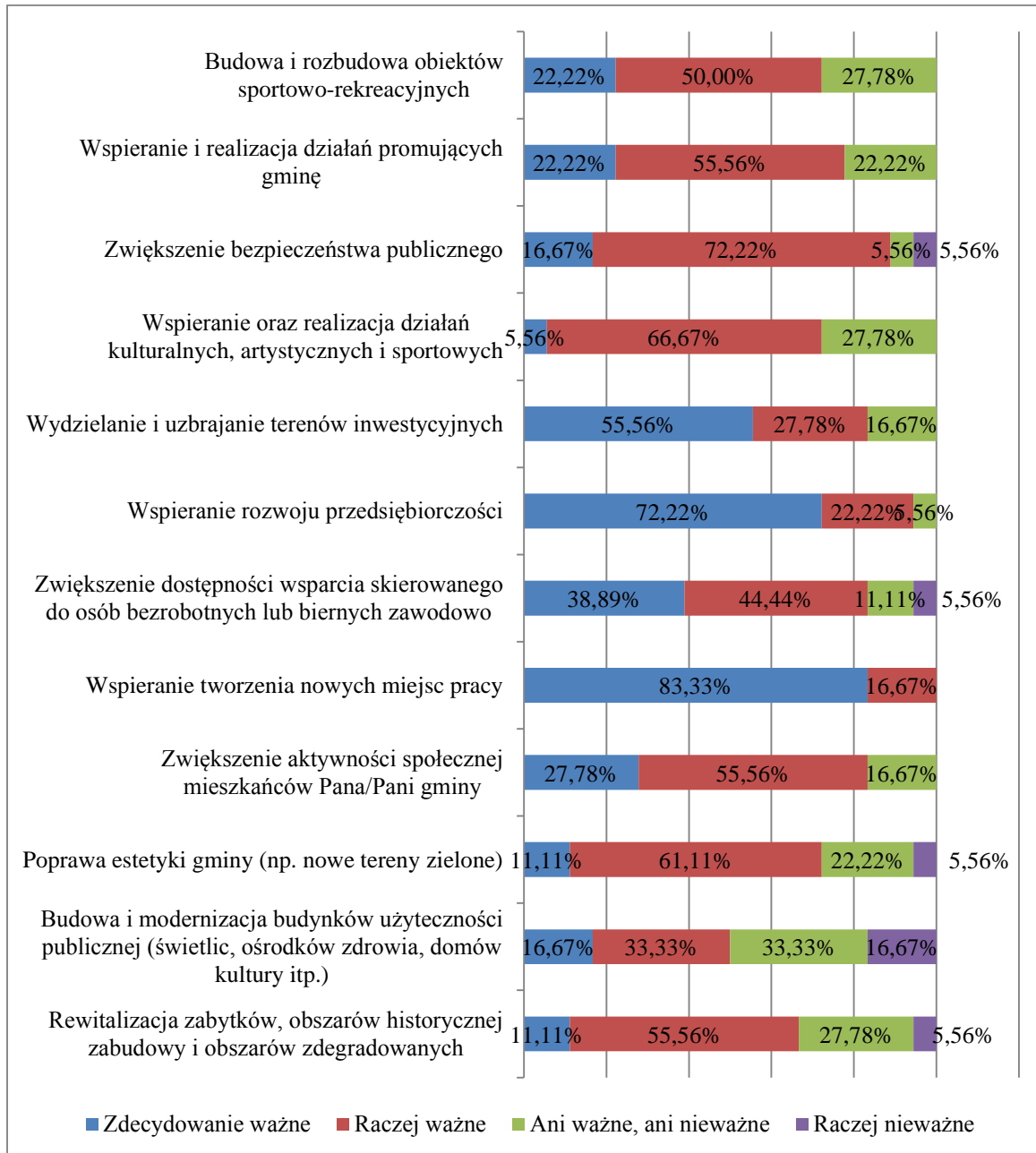
Za priorytetowe cele i przedsięwzięcia w perspektywie najbliższych 10 lat respondenci uznali: budowę nowych dróg oraz poprawę stanu technicznego istniejących dróg, budowę ścieżek rowerowych, inwestycje w energię odnawialną i turystykę, rozwój przedsiębiorczości, tworzenie nowych miejsc pracy, poszerzenie oferty komunikacji publicznej, dostosowanie edukacji do potrzeb rynku pracy.

W ramach potrzebnych zmian, zadano również kolejne pytanie, którego wyniki przedstawiono poniżej.

Wykres 29 Przy użyciu pięciostopniowej skali, gdzie 5 oznacza „zdecydowanie ważne”, 3 – „ani ważne, ani nieważne”, zaś 1 – „zdecydowanie nieważne” proszę ocenić, jak ważna według Pana/Pani jest realizacja poniższych działań na rzecz rozwoju Obszaru Funkcjonalnego

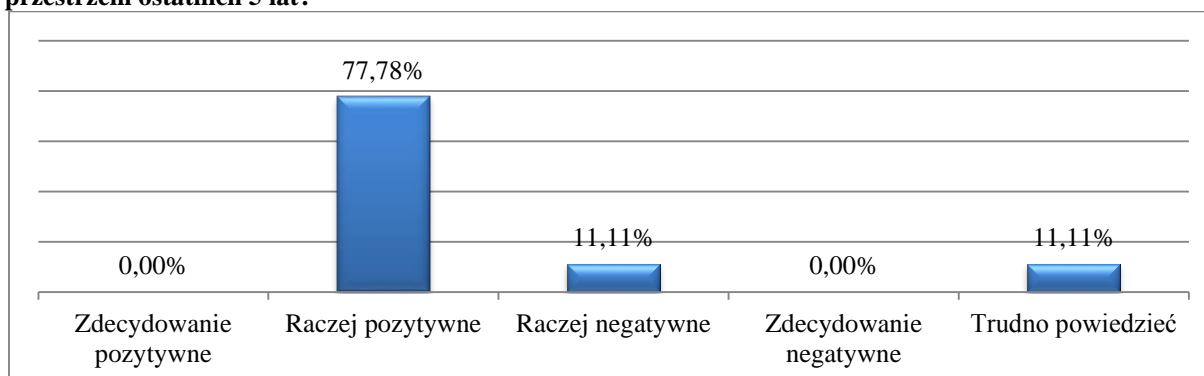

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

W opinii ankietowanych najważniejszymi działaniami na rzecz rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej są: poprawa stanu infrastruktury drogowej, dostosowanie form i kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy, poprawa jakości i dostępności transportu publicznego. Za istotne działania uznano także: lepsze wykorzystanie potencjału przyrodniczego dla rozwoju turystyki i rekreacji, poprawę stanu infrastruktury teletechnicznej, zwiększenie dostępności opieki zdrowotnej, budowę nowych parkingów, poprawę stanu technicznego i zwiększenie liczby dróg rowerowych.

Wykres 30 Jak ocenia Pan/Pani zmiany, które zaszły w Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej na przestrzeni ostatnich 5 lat?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

W ocenie badanych osób, ostatnie pięć lat przyniosło raczej pozytywne zmiany na Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej (77,78%). Ocenę negatywną wskazało jedynie 11,11% badanych, jednak zaznaczyć należy, że nie odnotowano ocen zdecydowanie pozytywnych.

Zdaniem badanych członkowie Kościerskiego Partnerstwa na rzecz Rozwoju Społeczno-Gospodarczego powinni realizować wspólne działania w zakresie poprawy sytuacji na rynku, stworzenia wspólnej oferty turystycznej oraz rozwoju infrastruktury drogowej i kolejowej. Współpraca powinna dotyczyć także zwiększania dostępności opieki zdrowotnej, poprawy bezpieczeństwa i budowy spójnego systemu transportu publicznego.

Respondenci zapytani o zakres i formy współpracy pomiędzy członkami Kościerskiego Partnerstwa na rzecz Rozwoju Społeczno-Gospodarczego a innymi interesariuszami (mieszkańcami, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi) wymieniali:

- Konsultowanie powstających programów i projektów;
- Organizowanie spotkań informacyjnych i konferencji;
- Wspólną realizację projektów wspierających rozwój gospodarczy;
- Opracowanie wspólnego programu współpracy.

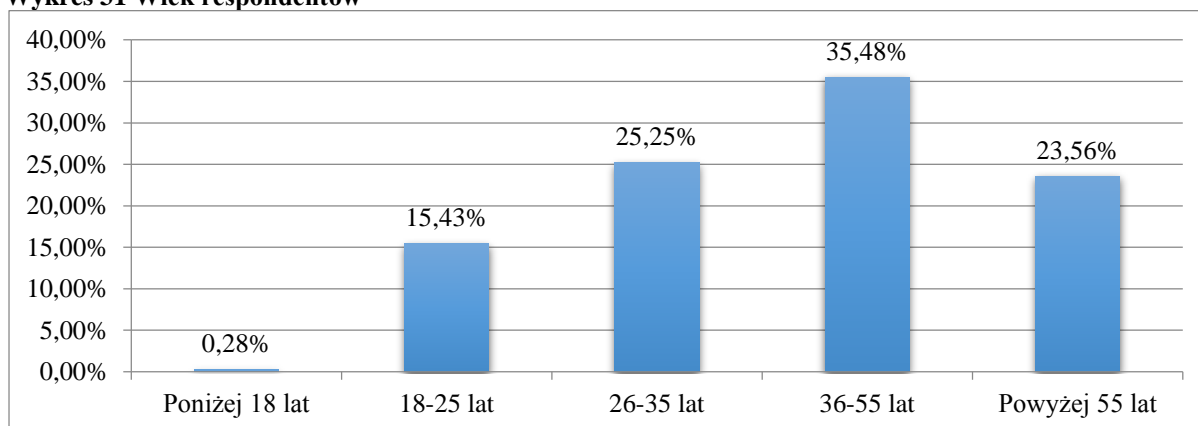
Wyniki ankiety PAPI

Badanie PAPI przeprowadzono na próbie 713 mieszkańców Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej. Poniżej przedstawiony został podział próby badawczej ze względu na miejsce zamieszkania.

Największa grupa respondentów przypadła na obszar Gminy Miejskiej Kościerzyna oraz Gminy Wiejskiej Kościerzyna (kolejno 33,24% oraz 21,60%), poprzez co na gminy te przypadła ponad połowa badanych. Pozostali badani (45,16%) byli mieszkańcami pozostałych gmin wiejskich Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej. Ze względu na przebadanie takiej próby, uzyskano informacje z terenu całego analizowanego obszaru.

Rozkład próby badawczej względem płci był dość równomierny. Odnotowano co prawda przewagę kobiet (53,3%) lecz była ona niewielka i odpowiadała rozkładowi płci w strukturze mieszkańców regionu.

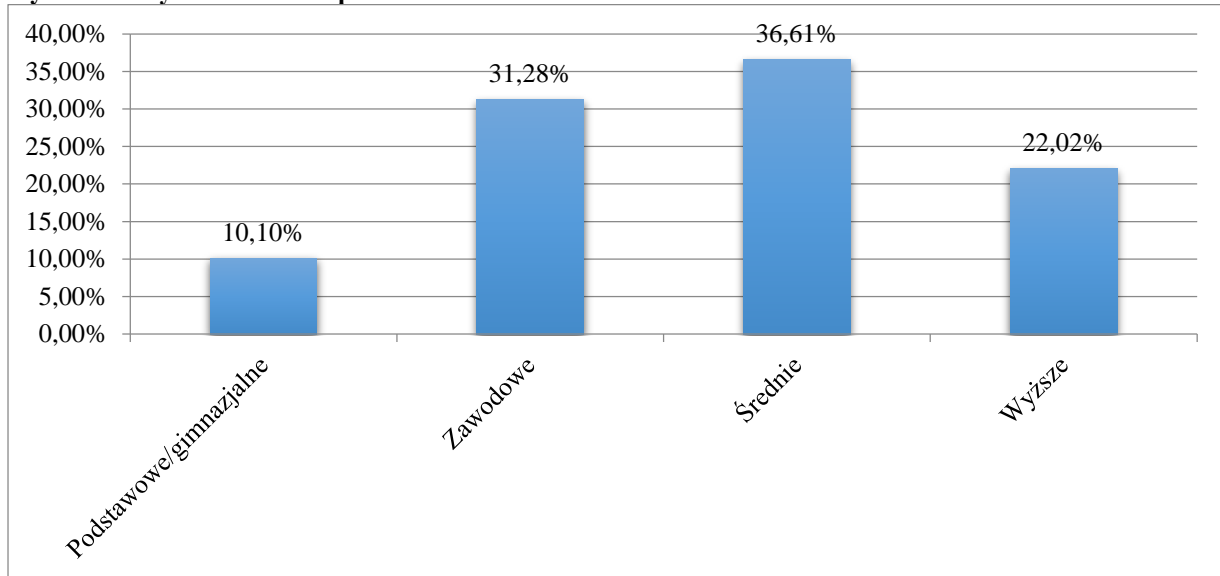
Wykres 31 Wiek respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

W badaniu przeważały osoby w średnim wieku (kolejno 35,48% oraz 25,25% dla osób w wieku 36-55 lat oraz 26-35 lat). Stosunkowo wysoki udział w próbie badawczej odnotowały również osoby w wieku powyżej 55 lat. Natomiast na osoby młode, poniżej 25 lat, przypadło blisko 16% badanych.

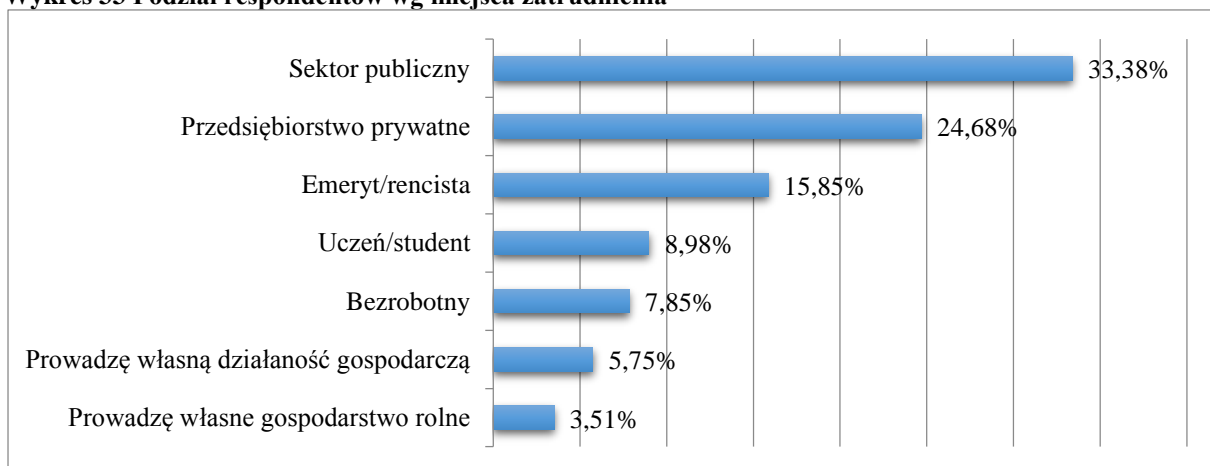
Wykres 32 Wykształcenie respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Najwięcej respondentów legitymowało się posiadaniem wykształcenia na poziomie średnim (aż 36,61% ogółu). Na drugim miejscu znalazły się osoby z wykształceniem zawodowym (31,28%). Stosunkowo wysoki udział przypadł też osobom, które ukończyły uczelnię wyższą (nieco ponad 22%). Tym samym, na osoby najslabiej wykształcone, tj. z wykształceniem podstawowym/gimnazjalnym, przypadło jedynie nieco ponad 10% ogółu badanych.

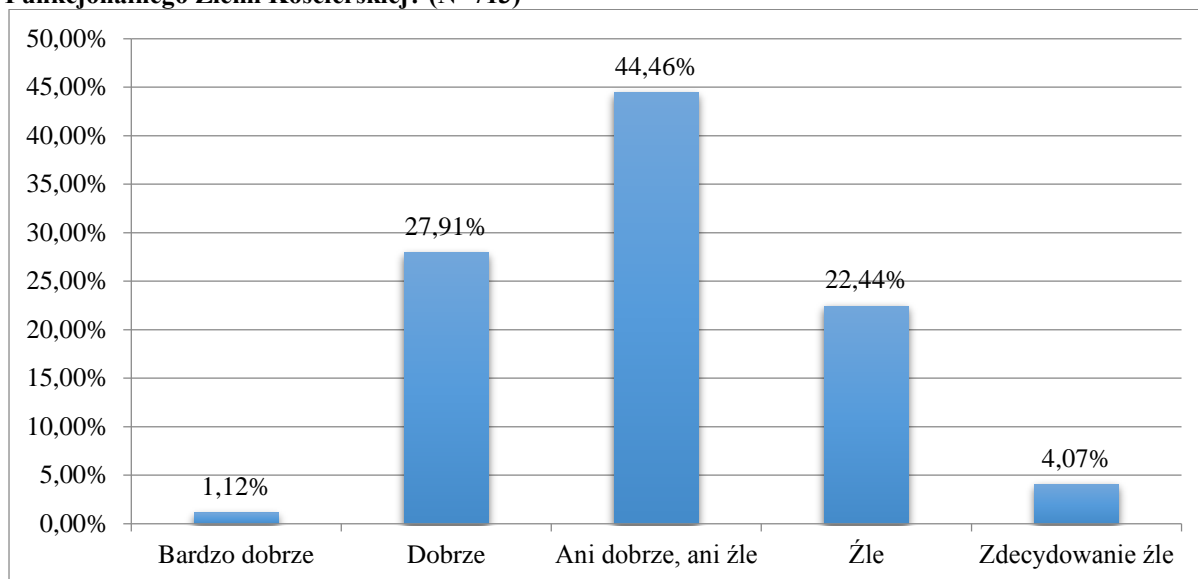
Wykres 33 Podział respondentów wg miejsca zatrudnienia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Ponad połowa badanych okazała się być zatrudniona w sektorze publicznym bądź prywatnym (kolejno 33,38% oraz 24,68%), Na trzecim miejscu pod względem liczebności w próbie badawczej znalazły się osoby pobierające emeryturę/rentę (niemal 16%). Pozostałe grupy nie odnotowały udziału powyżej 10%.

Wykres 34 Jak ocenia Pani/Pan dotychczasowe wykorzystanie potencjału rozwojowego Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej? (N=713)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Jak się okazuje, dotychczasowe działania podejmowane w ramach prób wykorzystania potencjału rozwojowego Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej nie przyniosły zdaniem mieszkańców zamierzonych rezultatów. Aż 44,46% oceniło je wybierając wariant „ani dobrze, ani źle”. Co prawda wśród pozostałych odpowiedzi przeważają oceny pozytywne (ponad 29%), lecz przewaga ta jest niewielka (ok. 2,5%).

Mimo nienajlepszego wykorzystania dotychczasowych możliwości potencjału rozwoju badanego obszaru, respondenci stwierdzili, że ostatnio podjęte działania idą w dobrym kierunku. Potwierdziła to ponad połowa badanych (przy czym 2,24% przypadło na wariant „zdecydowanie tak”). Ze względu na grupę osób nie posiadających zdania w tym temacie (niemal 18%), negatywne oceny wydało niecałe 30% badanych. Ogólną ocenę uznać więc można za pozytywną, niemniej ze względu na sporą grupę osób niezadowolonych, istnieje potrzeba dostosowania podejmowanych działań do woli społeczeństwa.

Tabela 38 Co według Pana/Pani należy poprawić lub zmienić w Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej? (N=713)

Najczęściej wskazywane odpowiedzi
Wsparcie inwestycji przemysłowych
Dostosowanie programu nauczania do potrzeb rynku
Rozwój komunikacji autobusowej (szczególnie w zakresie skomunikowania Kościerzyny z gminami wiejskimi)
Remont dróg i chodników, budowa nowej infrastruktury z naciskiem na obwodnicę, ścieżki rowerowe
Rozwój rynku pracy (nowe miejsca zatrudnienia, z uwzględnieniem ludzi młodych)

Budowa nowych mieszkań (z przeznaczeniem dla ludzi młodych)
Zwiększenie liczby miejsc w przedszkolach i żłobkach
Budowa parkingów podziemnych
Rozwój bazy turystyczno-rekreacyjnej
Poprawa jakości systemu opieki zdrowotnej (dostępność usług medycznych, dostęp do specjalistów)
Poprawa jakości linii przesyłowych wysokiego napięcia
Skanalizowanie terenów wiejskich i rozwój sieci ciepłowniczej
Konieczność zadbania o czystość terenów leśnych
Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego
Ograniczenie powstawania nowych sklepów wielkopowierzchniowych
Zmniejszenie podatków celem rozwoju przedsiębiorczości

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Respondenci w zakresie obszarów wymagających wprowadzenia zmian wskazywali wiele różnorodnych wariantów działań. Niemniej, można spośród udzielonych odpowiedzi wyznaczyć te, które pojawiały się najczęściej. Z największą częstotliwością wskazywano na konieczność przeprowadzenia remontu istniejącej infrastruktury drogowej, jak i budowy nowych dróg (z naciskiem na obwodnicę i parkingi podziemne) czy ścieżek rowerowych oraz chodników. Powiązаныmi elementami w tym zakresie były też wnioski o poprawę bezpieczeństwa lokalnego ruchu drogowego i rozwój połączeń autobusowych (głównie łączących tereny wiejskie z Kościerzyną). Bardzo często powtarzały się głosy opowiadające się za potrzebą przyciągnięcia nowych inwestorów i wsparcia rozwoju przedsiębiorczości (np. w postaci obniżenia podatków) celem stworzenia nowych miejsc pracy – ze szczególnym uwzględnieniem osób młodych. Pojawiały się również postulaty względem konieczności budowy nowych mieszkań (w tym socjalnych).

Istotnym aspektem dla mieszkańców okazał się również rozwój bazy turystyczno-rekreacyjnej. Wskazywano, że warto zadbać o czystość i porządek, szczególnie na terenach leśnych. W zakresie ochrony środowiska położono też nacisk na wykorzystanie energii odnawialnej, ze szczególnym uwzględnieniem energii solarnej. Ponadto mieszkańcy często zwracali uwagę na potrzebę poprawy jakości i dostępności usług medycznych: zarówno w zakresie ograniczenia kolejek do lekarzy jak i zwiększenia dostępu do specjalistów. Pod względem systemu edukacji, wskazywano problem znany też z innych regionów kraju, a mianowicie niedopasowania

programu nauczania do potrzeb rynku pracy. Warto też wspomnieć o potrzebie skanalizowania terenów wiejskich i rozwoju sieci ciepłowniczej oraz linii przesyłowych wysokiego napięcia.

Respondentom zadano również dodatkowe pytanie w temacie ich wizji analizowanego obszaru w perspektywie 2025 roku, lecz udzielone odpowiedzi były zbieżne z wcześniej udzielonymi i odnosiły się do wskazanych powyżej obszarów wymagających interwencji.

Załącznik 3 Narzędzia badawcze

Kwestionariusz ankiety CAWI dla wójtów i burmistrzów

Wstęp
<p>Jesteśmy firmą, która na zlecenie Gminy Miejskiej Kościerzyna i partnerów współdziałających w ramach Kościerskiego Partnerstwa na rzecz Rozwoju Społeczno-Gospodarczego wykonuje aktualizację Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Ziemi Kościerskiej na lata 2010-2025. Jednym z elementów tego badania jest przeprowadzenie anonimowej ankiety elektronicznej wśród osób, instytucji, których wiedza i doświadczenie mogą okazać się pomocne w zdiagnozowaniu problemów i potrzeb Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej, jak również w sformułowaniu celów oraz działań realizowanych w tym regionie do 2025 roku.</p> <p>Ankieta dotyczy Państwa opinii na temat obecnej sytuacji w Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej, a także wizji funkcjonowania regionu w najbliższych latach. Zwracamy się więc z uprzejmą prośbą o udzielenie odpowiedzi na pytania zawarte w ankiecie. Podczas wypełniania ankiety proszę postępować zgodnie z instrukcją przedstawioną w wiadomości mailowej. Ankieta jest anonimowa.</p>
Pytania problemowe
1. Proszę zaznaczyć, jaką gminę Pan/Pani reprezentuje?
<ul style="list-style-type: none"> a. Gmina Miejska Kościerzyna b. Gmina Wiejska Kościerzyna c. Gmina Lipusz d. Gmina Liniewo e. Gmina Dziemiany, f. Gmina Karsin g. Gmina Nowa Karczma h. Gmina Stara Kiszewa
2. Jak ocenia Pan/Pani dotychczasowe wykorzystanie potencjału rozwojowego Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej?
<ul style="list-style-type: none"> a. Bardzo dobrze b. Dobrze c. Ani dobrze, ani źle d. Źle e. Zdecydowanie źle
3. Jakie atuty Pana/Pani zdaniem posiada Obszar Funkcjonalny Ziemi Kościerskiej? (proszę wskazać maksymalnie trzy)
<ul style="list-style-type: none"> a. Przyroda b. Położenie geograficzne c. Zabytki d. Dziedzictwo kulturowe e. Obiekty sportowo-rekreacyjne f. Warunki życia mieszkańców

- g. Rozwój gospodarczy
- h. Wydarzenia kulturalne/sportowe
- i. Infrastruktura (drogowa, kolejowa)
- j. Opieka zdrowotna
- k. Potencjał społeczny
- l. Inne, jakie? .....

4. Co według Pana/Pani, najbardziej wyróżnia Obszar Funkcjonalny Ziemi Kościerskiej? (pytanie otwarte)

Odp.:

.....
 .....
 .....

5. Jakie obszary Pana/Pani zdaniem wymagają najpilniejszej interwencji? (proszę wskazać maksymalnie pięć)

- a. Opieka zdrowotna
- b. Kultura i sport
- c. Warunki sprzyjające przedsiębiorczości
- d. Miejsca pracy dla mieszkańców
- e. Estetyka miast i wsi
- f. Infrastruktura drogowa
- g. Turystyka
- h. Edukacja
- i. Opieka społeczna
- j. Środowisko naturalne
- k. Społeczeństwo informacyjne
- l. Bezpieczeństwo publiczne
- m. Infrastruktura energetyczna i ciepłownicza
- n. Infrastruktura wodno-kanalizacyjna
- o. Infrastruktura teletechniczna
- p. Inne, jakie? .....

6. Jak ocenia Pan/Pani zmiany, które zaszły w Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej na przestrzeni ostatnich 5 lat?

- a. Zdecydowanie pozytywne
- b. Raczej pozytywne
- c. Raczej negatywne
- d. Zdecydowanie negatywne
- e. Trudno powiedzieć

7. Co według Pana/Pani należy poprawić lub zmienić w Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej? (pytanie otwarte)

Odp.:

.....

.....

.....

8. Jakie konkretne cele, przedsięwzięcia, działania powinny zostać uznane za priorytetowe w perspektywie najbliższych 10 lat w Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej? (pytanie otwarte)

Odp.:

.....

.....

.....

9. Przy użyciu pięciostopniowej skali, gdzie 5 oznacza „zdecydowanie ważne”, 3 – „ani ważne, ani nieważne”, zaś 1 – „zdecydowanie nieważne” proszę ocenić, jak ważna według Pana/Pani jest realizacja poniższych działań na rzecz rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej?

	Zdecydowanie ważne	Raczej ważne	Ani ważne, ani nieważne	Raczej nieważne	Zdecydowanie nieważne
Poprawa stanu infrastruktury drogowej					
Poprawa stanu technicznego i zwiększenie ilości dróg rowerowych					
Poprawa stanu technicznego oraz budowa nowych chodników i stref dla pieszych					
Budowa nowych parkingów					
Poprawa jakości i dostępności transportu publicznego (m.in. odnowienie przystanków i taboru transportu publicznego, zwiększenie częstotliwości kursowania transportu publicznego)					
Poprawa infrastruktury edukacyjnej					
Poprawa dostępności w zakresie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży					
Dostosowanie form i kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy					
Zwiększenie dostępności opieki zdrowotnej					
Poprawa stanu infrastruktury wodno-kanalizacyjnej					
Poprawa stanu infrastruktury energetycznej i ciepłowniczej					

Poprawa stanu infrastruktury teletechnicznej (sieci szerokopasmowe, bezprzewodowe punkty dostępu do Internetu)					
Promocja i wsparcie korzystania z odnawialnych źródeł energii					
Zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców					
Lepsze wykorzystanie potencjału przyrodniczego dla rozwoju turystyki i rekreacji					
Rewitalizacja zabytków, obszarów historycznej zabudowy i obszarów zdegradowanych					
Budowa i modernizacja budynków użyteczności publicznej (świetlic, ośrodków zdrowia, domów kultury itp.)					
Poprawa estetyki gminy (np. nowe tereny zielone)					
Zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców Pana/Pani gminy					
Wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy					
Zwiększenie dostępności wsparcia skierowanego do osób bezrobotnych lub biernych zawodowo					
Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości					
Wydzielanie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych					
Wspieranie oraz realizacja działań kulturalnych, artystycznych i sportowych					
Zwiększenie bezpieczeństwa publicznego					
Wspieranie i realizacja działań promujących gminę					
Budowa i rozbudowa obiektów sportowo-rekreacyjnych					

10. W jakich obszarach Pana/Pani zdaniem powinni współpracować członkowie Kościerskiego Partnerstwa na rzecz Rozwoju Społeczno-Gospodarczego? (pytanie otwarte)

Odp.:

.....
 .....
 .....

11. W jakim zakresie i formie członkowie Kościerskiego Partnerstwa na rzecz Rozwoju Społeczno-Gospodarczego powinni nawiązywać współpracę z innymi interesariuszami (mieszkańcami, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi)? (pytanie otwarte)

Odp.:

.....

.....

.....

Kwestionariusz ankiety PAPI

Szanowni Państwo,

W związku z rozpoczęciem prac nad aktualizacją Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Ziemi Kościerskiej na lata 2010-2025 poprzez opracowanie Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej na lata 2010-2025, zwracamy się do Państwa z prośbą o wypełnienie niniejszej ankiety dotyczącej oceny stanu i potencjału rozwojowego Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej. Ankieta ta jest jednym z elementów konsultacji społecznych, dzięki którym wszyscy mieszkańcy będą mieli realny wpływ na kształtowanie rozwoju tego regionu.

Zapewniamy, że ankieta jest anonimowa, a wyniki będą podawane wyłącznie w formie zbiorczej.

Pytanie filtrujące
Czy jest Pan/Pani mieszkańcem którejś z poniższych gmin?
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Gmina Miejska Kościerzyna, ➤ Gmina Wiejska Kościerzyna, ➤ Gmina Lipusz, ➤ Gmina Liniewo, ➤ Gmina Dziemiany, ➤ Gmina Karsin, ➤ Gmina Nowa Karczma, ➤ Gmina Stara Kiszewa, ➤ Nie, jestem mieszkańcem innej gminy (zakończ badanie)
Odczytaj respondentowi.
Obszar Funkcjonalny Ziemi Kościerskiej jest to obszar, który swoim zasięgiem obejmuje ...
Pytania problemowe
1. Jak ocenia Pani/Pan dotychczasowe wykorzystanie potencjału rozwojowego Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej?
<ul style="list-style-type: none"> i. Bardzo dobrze j. Dobrze k. Ani dobrze, ani źle l. Źle m. Zdecydowanie źle
2. Czy zmiany, które zaszły w Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej na przestrzeni ostatnich lat, idą w dobrym kierunku?
<ul style="list-style-type: none"> a. Zdecydowanie tak b. Raczej tak

<p>c. Raczej nie</p> <p>d. Zdecydowanie nie</p> <p>e. Nie wiem</p>					
3. Co według Pana/Pani należy poprawić lub zmienić w Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej? (pytanie otwarte)					
<p>Odp.:</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>					
4. Jakie konkretne cele, przedsięwzięcia, działania powinny zostać uznane za priorytetowe w perspektywie najbliższych 10 lat w Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej? (pytanie otwarte)					
<p>Odp.:</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>					
5. Jak Pana/Pani zdaniem powinna przedstawiać się sytuacja społeczno-gospodarcza w Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej w 2025 roku? (pytanie otwarte)					
<p>Odp.:</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>					
6. Przy użyciu pięciostopniowej skali, gdzie 5 oznacza „zdecydowanie ważne”, 3 – „ani ważne, ani nieważne”, zaś 1 – „zdecydowanie nieważne” proszę ocenić, jak ważna według Pana/Pani jest realizacja poniższych działań na rzecz rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej?					
	Zdecydowanie ważne	Raczej ważne	Ani ważne, ani nieważne	Raczej nieważne	Zdecydowanie nieważne
Poprawa stanu infrastruktury drogowej					
Poprawa stanu technicznego i zwiększenie ilości dróg rowerowych					
Poprawa stanu technicznego oraz budowa nowych chodników i stref dla pieszych					
Budowa nowych parkingów					
Poprawa jakości i dostępności transportu publicznego (m.in. odnowienie przystanków i taboru transportu publicznego, zwiększenie częstotliwości kursowania transportu publicznego)					

Poprawa infrastruktury edukacyjnej					
Poprawa dostępności w zakresie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży					
Dostosowanie form i kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy					
Zwiększenie dostępności opieki zdrowotnej					
Poprawa stanu infrastruktury wodno-kanalizacyjnej					
Poprawa stanu infrastruktury energetycznej i ciepłowniczej					
Poprawa stanu infrastruktury teletechnicznej (sieci szerokopasmowe, bezprzewodowe punkty dostępu do Internetu)					
Promocja i wsparcie korzystania z odnawialnych źródeł energii					
Zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców					
Lepsze wykorzystanie potencjału przyrodniczego dla rozwoju turystyki i rekreacji					
Rewitalizacja zabytków, obszarów historycznej zabudowy i obszarów zdegradowanych					
Budowa i modernizacja budynków użyteczności publicznej (świetlic, ośrodków zdrowia, domów kultury itp.)					
Poprawa estetyki gminy (np. nowe tereny zielone)					
Zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców Pana/Pani gminy					
Wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy					
Zwiększenie dostępności wsparcia skierowanego do osób bezrobotnych lub biernych zawodowo					
Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości					
Wydzielanie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych					
Wspieranie oraz realizacja działań kulturalnych, artystycznych i sportowych					
Zwiększenie bezpieczeństwa publicznego					
Wspieranie i realizacja działań promujących gminę					
Budowa i rozbudowa obiektów sportowo-rekreacyjnych					
Metryczka					
Płeć					

1. Kobieta 2. Mężczyzna
Wiek
1. Poniżej 18 lat 2. 18-25 lat 3. 26-35 lat 4. 36-55 lat 5. Powyżej 55 lat
Wykształcenie
1. Podstawowe/gimnazjalne 2. Zawodowe 3. Średnie 4. Wyższe
Zatrudnienie
1. Uczeń/student 2. Emeryt/rencista 3. Przedsiębiorstwo prywatne 4. Prowadzę własną działalność gospodarczą 5. Prowadzę własne gospodarstwo rolne 6. Sektor publiczny 7. Bezrobotny
Zawód (wykonywany, a w przypadku osób bezrobotnych- wyuczony)
....
Proszę o podanie danych kontaktowych respondenta (w przypadku odmowy pozostawić puste)
Telefon:..... Adres e-mail:.....

Konsultacje społeczne – formularz

Podczas prowadzonych konsultacji społecznych, uczestnikom zaprezentowany został projekt aktualizacji Strategii. Uwagi i sugestie w kontekście zmian dokumentu można było zgłaszać za pomocą poniższego formularza, co pozwoliło usystematyzować opinie w tym zakresie.

Imię i nazwisko/Nazwa organizacji	
Adres	
Numer telefonu/adres e-mail	
Imię i nazwisko osoby do kontaktu w przypadku organizacji	

Lp.	Część dokumentu do którego odnosi się uwaga (rozdział/punkt/akapit)	Treść uwagi	Strona nr	Uzasadnienie uwagi
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
...				

Załącznik 4 Ankieta ewaluacyjna (wzór)

ANKIETA EWALUACYJNA ZA ROK 2015 DO STRATEGII ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO ZIEMI KOŚCIERSKIEJ NA LATA 2010-2025

I Konkurencyjność gospodarcza i atrakcyjność

Proszę wypisać ile i jakie działania podjęto/zrealizowano w zakresie wsparcia powstawania nowych przedsiębiorstw, szczególnie z grupy mikroprzedsiębiorców na terenie gminy (*szkolenia, doradztwo, zwolnienia podatkowe, przyjazna i sprawna obsługa przedsiębiorców, inkubator przedsiębiorczości*)

- opis działań, sposób realizacji, stopień realizacji, planowany harmonogram działań:

Proszę podać liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie gminy zgodnie z poniższą tabelą

Gmina	liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych		liczba mieszkańców gminy na dzień 31 grudnia danego roku		liczbę podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	
	2014 r.	2015 r.	2014r.	2015 r.	2014 r.	2015 r.
Gmina						
Powiat kościerski						
Woj. pomorskie						

II Dostępność komunikacyjna i spójność wewnętrzna

- Proszę podać stan infrastruktury drogowej na terenie gminy zgodnie z poniższą tabelą

Jednostka administracyjna	Drogi gminne (stan 31.12.2014 r.)				Drogi gminne (stan 31.12.2015 r.)			
	Ogółem	Nawierzchnia twarda	Nawierzchnia gruntowa ulepszona	Nawierzchnia gruntowa nieulepszona	Ogółem	Nawierzchnia twarda	Nawierzchnia gruntowa ulepszona	Nawierzchnia gruntowa nieulepszona
Gmina								

- Proszę podać stan infrastruktury turystycznej w gminie (stan na 31.12.2013 r.)

Ilość przystani kajakowych-

Ilość przystani żeglarskich-

Ilość km. szlaków pieszo-rowerowych -

Ilość udostępnionych kąpielisk-

Inne (jakie) -

1) Proszę podać ile i jakie przedsięwzięcia zrealizowano w zakresie poprawy stanu infrastruktury dróg gminnych i powiatowych (stan na 31.12.2015 r.) w tym:

- liczba/ powierzchnia zmodernizowanych obiektów infrastruktury drogowej oraz liczba/ powierzchnia nowych obiektów infrastruktury drogowej:

III Środowisko i racjonalne wykorzystanie zasobów

1) Proszę podać stopień skanalizowania w gminie zgodnie z poniższą tabelą

Lp.	Gmina	Lokalizacja oczyszczalni		Wielkość (RLM)	
		stan na 2014 r.	stan na 31.12.2015 r.	stan na 2014 r.	stan na 31.12.2015 r.
8	Gmina				

2) Proszę podać ile i jakie działania podjęto w zakresie stanu środowiska naturalnego i wykorzystania zasobów obszaru przez mieszkańców gminy oraz turystów (*budowa małej infrastruktury turystycznej- szlaki turystyczne, parkingi i miejsca odpoczynku, ograniczenia zużycia energii – np. fermy wiatrowe, biogazownie, likwidacja dzikich wysypisk itp.*)

- opis działań, sposób realizacji, stopień realizacji, planowany harmonogram działań:

IV Zasoby ludzkie i zintegrowane społeczeństwo

W jakim zakresie gmina wspiera lokalne organizacje pozarządowe i obywatelskie
Proszę opisać podjęte działania (dotacje, granty, lokal, inne)

Proszę podać kwotę środków przeznaczonych dla organizacji pozarządowych na dzień 31.12.2015r.

Lp.	Gmina	Dotacje dla organizacji pozarządowych (zł)					
		2009	2010	2012	2013	2014	2015
8	Gmina	-	-	28 000	41 000	53000	51 400
9	Powiat kościerski	59 389	90 896	94 700	120 507	129 325	

Spis rysunków

Rysunek 1 Ścieżka zdrowia wokół Jeziora Rzuno (koncepcja)	25
Rysunek 2 Tereny inwestycyjne w Gminie Kłobuczyno	30
Rysunek 3 Tereny inwestycyjne w Gminie Grzybowo.....	31
Rysunek 4 Plan Kościerskiego Parku Przemysłowego	32
Rysunek 5 Położenie KOF na tle województwa pomorskiego i zidentyfikowanych na jego terenie obszarów problemowych.....	60
Rysunek 6 Podział administracyjny powiatu kościerskiego	61
Rysunek 7 Wybrane zasoby naturalne powiatu kościerskiego	68
Rysunek 8 Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców – woj. pomorskie w 2013 r.....	81
Rysunek 9 Sieć dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych oraz kolejowych na terenie Ziemi Kościerskiej	113

Spis wykresów

Wykres 1 Udział obszarów chronionych w powierzchni gmin powiatu kościerskiego.....	75
Wykres 2 Struktura wieku ludności powiatu kościerskiego wg grup ekonomicznych.....	79
Wykres 3 Wskaźnik obciążenia demograficznego w powiecie kościerskim.....	80
Wykres 4 Saldo migracji na 1000 osób.....	81
Wykres 5 Odsetek osób objętych pomocą społeczną w gminach powiatu kościerskiego w 2013 roku.....	88
Wykres 6 Liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci w 2013 roku.....	88
Wykres 7 Mieszkania oddane do użytkowania w powiecie kościerskim w latach 2009-2013	90
Wykres 8 Mieszkania oddane do użytkowania w gminach powiatu kościerskiego w 2013 roku	90
.....	90
Wykres 9 Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych według typów szkół z roku szkolnego 2012/2013.....	97
Wykres 10 Porównanie poziomu wykształcenia w powiecie kościerskim i województwie pomorskim w latach 2009-2012.....	98
Wykres 11 Liczba miejsc noclegowych w powiecie kościerskim, kartuskim i bytowskim ..	108
Wykres 12 Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w powiecie kościerskim, powiatach sąsiednich i województwie pomorskim.....	111
Wykres 13 Procentowy udział kategorii dróg w powiecie kościerskim	113
Wykres 14 Odsetek mieszkańców korzystających z wodociągów w gminach powiatu kościerskiego.....	118
Wykres 15 Odsetek mieszkańców korzystających z kanalizacji w gminach powiatu kościerskiego.....	119
Wykres 16 Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w powiecie kościerskim (w tym w podziale na gminy) w latach 2009-2013.....	126
Wykres 17 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców	128
Wykres 18 Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2013 roku.....	128
Wykres 19 Liczba osób pracujących na terenie powiatu kościerskiego w latach 2009-2013	129
Wykres 20 Pracujący na 1000 mieszkańców w latach 2009-2013	129
Wykres 21 Pracujący na 1000 mieszkańców w latach 2013 r. w powiecie kościerskim w podziale na gminy	130
Wykres 22 Stopa bezrobocia rejestrowanego na terenie powiatu kościerskiego.....	130
Wykres 23 Bezrobotni zarejestrowani wg wykształcenia – powiat kościerski, 2014 roku (w %)	131
.....	131
Wykres 24 Bezrobotni zarejestrowani wg czasu pozostawiania bez pracy – powiat kościerski, lata 2009-2014.....	131
Wykres 25 Źródła utrzymania ludności (wg Narodowego Spisu Powszechnego 2011)	132
Wykres 26 Jak ocenia Pan/Pani dotychczasowe wykorzystanie potencjału rozwojowego ...	134
Wykres 27 Jakie atuty Pana/Pani zdaniem posiada Obszar Funkcjonalny Ziemi Kościerskiej?	134
.....	134
Wykres 28 Jakie obszary Pana/Pani zdaniem wymagają najpilniejszej interwencji?.....	135

Wykres 29 Przy użyciu pięciostopniowej skali, gdzie 5 oznacza „zdecydowanie ważne”, 3 – „ani ważne, ani nieważne”, zaś 1 – „zdecydowanie nieważne” proszę ocenić, jak ważna według Pana/Pani jest realizacja poniższych działań na rzecz rozwoju Obszaru Funkcjonalnego	137
Wykres 30 Jak ocenia Pan/Pani zmiany, które zaszły w Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej na przestrzeni ostatnich 5 lat?	139
Wykres 33 Wiek respondentów	140
Wykres 34 Wykształcenie respondentów.....	141
Wykres 35 Podział respondentów wg miejsca zatrudnienia	141
Wykres 36 Jak ocenia Pani/Pan dotychczasowe wykorzystanie potencjału rozwojowego Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej? (N=713).....	142

Spis tabel

Tabela 1 Zestawienie spotkań w ramach konsultacji społecznych	10
Tabela 2 Analiza SWOT	12
Tabela 3 Zidentyfikowane scenariusze rozwojowe KOF	14
Tabela 4 Obszary problemowe i kierunki rozwoju KOF	15
Tabela 5 Schemat priorytetów i celów Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2010-2025	21
Tabela 6 Zadania i kompetencje organów realizujących Strategię	49
Tabela 7 Wskaźniki pomiaru stopnia realizacji Strategii	53
Tabela 8 Komplementarność celów strategicznych i operacyjnych z celami w Strategii Rozwoju Kraju 2020 i Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego do 2020	56
Tabela 9 Odległości od miasta Kościerzyny do ważniejszych ośrodków regionalnych województwa pomorskiego	59
Tabela 10 Największe jeziora Ziemi Kościerskiej	70
Tabela 11 Obszary Natura 2000 na terenie powiatu kościerskiego	77
Tabela 12 Liczba mieszkańców w gminach powiatu kościerskiego w latach 2009-2013	78
Tabela 13 Struktura ludności według płci	79
Tabela 14 Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1000 ludności	80
Tabela 15 Migracje międzypowiatowe i zagraniczne na pobyt stały	82
Tabela 16 Porównanie poziomu przestępczości w powiecie kościerskim, powiatach sąsiednich i województwie pomorskim w 2013 roku	82
Tabela 17 Statystyki wypadków drogowych w powiecie kościerskim w latach 2007-2013 ...	83
Tabela 18 Ochrona zdrowia w powiecie kościerskim na tle województwa i powiatów sąsiednich w 2013 roku	86
Tabela 19 Zasoby mieszkaniowe w gminach powiatu kościerskiego w 2013 roku	89
Tabela 20 Pozwolenia na budowę w powiecie kościerskim w latach 2009-2013	91
Tabela 21 Czytelnicy w bibliotekach na terenie powiatu kościerskiego	93
Tabela 22 Muzea w powiecie kościerskim w latach 2009-2013	93
Tabela 23 Kluby sportowe w powiecie kościerskim w latach 2008-2012	94
Tabela 24 Liczba placówek oświaty na obszarze powiatu kościerskiego wraz z liczbą dzieci i uczniów w 2013 roku	95
Tabela 25 Struktura ludności powiatu kościerskiego według edukacyjnych grup wieku w 2013 roku	96
Tabela 26 Rejony sprzyjające rozwojowi turystyki w powiecie kościerskim	100
Tabela 27 Liczba obiektów noclegowych w powiecie kościerskim (z wyłączeniem gospodarstw agroturystycznych)	107
Tabela 28 Liczba kąpielisk i miejsc wykorzystywanych do kąpieli, przystani żeglarskich i kajakowych (stan na 31.12.2013 r.)	109
Tabela 29 Liczba osób korzystająca z noclegów oraz liczba udzielonych noclegów w powiecie kościerskim, kartuskim, bytowskim w latach 2010-2013	110
Tabela 30 Charakterystyka infrastruktury wodociągowej w województwie pomorskim oraz powiecie kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013	117

Tabela 31 Charakterystyka infrastruktury kanalizacyjnej w województwie pomorskim oraz powiecie kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013	118
Tabela 32 Sieć gazowa w województwie pomorskim oraz powiatach kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013	120
Tabela 33 Sieć energetyczna w województwie pomorskim oraz powiatach kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013	121
Tabela 34 Długość sieci ciepłej przesyłowej w województwie pomorskim oraz w powiatach kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013 (w km)	122
Tabela 35 Podmioty gospodarki narodowej według wybranych sekcji PKD w powiecie kościerskim (w %).....	125
Tabela 36 Udział % osób zatrudnionych w poszczególnych sektorach gospodarki w latach 2009-2013.....	126
Tabela 37 Zawody deficytowe w powiecie kościerskim w 2014 r.	132
Tabela 38 Co według Pana/Pani należy poprawić lub zmienić w Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej? (N=713).....	142